

Stenogrammid

XIII Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 15.12.2015, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:03 Avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (71 SE) kolmas lugemine

2. 10:04 Peaministri ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas

3. 12:35 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti teadus- ja arendustegevuse valikud, võimalused ja ristteed" arutelu

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, austatud Riigikogu! Austatud peaminister! Head külalised! Tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 11. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Palun, Marika Tuus-Laul!

10:00 Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Minul on jälle üle anda arupärimine Jevgeni Ossinovskile arstiabi kättesaadavuse kohta. Nagu me teame – sellest on palju räägitud –, päevakorras on jälle kärped tervishoius. Arstijärjekorrad pikenevad, aga haigekassa eelarves kärbitakse eriarstiabi teenuste mahtu. Väga olulisel määral vähendatakse üldhaiglates osutatava eriarstiabi ravijuhte ja lepingulist mahtu. Lisaks annab minister Jevgeni Ossinovski käsu koondada haiglatöötajaid. Kui me vaatame haigekassa järgmise aasta eelarvet, mis oli esimesel lugemisel, ja seda varianti, mis tuli teisele lugemisele, siis näeme, et vahepeelsel ajal kärbiti sealt veel 7,5 miljonit eurot. Haiglate liidu juhi Urmas Sule sõnutsi on nõnda, et kui niimoodi edasi läheb ja niisugune eelarve ka vastu võetakse, siis nemad ei suuda täita kollektiivlepingut, mis 2014. aastal sõlmiti, ja arstiabi kättesaadavus halveneb olulisel määral. Loomulikult kõik see tähendab seda, et maal ei saa inimesed enam arstiabi, nad peavad Tallinnasse või Tartusse sõitma. Seoses sellega on meil härra ministrile väga mitu küsimust.

10:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Head ametikaaslased! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise ning meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatas selle edasise menetlemise. Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 76 Riigikogu liiget, puudub 25.

1. 10:03 Avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (71 SE) kolmas lugemine

10:03 Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänaste päevakorrapunktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 71 kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime minna lõpphääletuse juurde.

Panen lõpphääletusele eelnõu 71. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt 74 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 71 on seadusena vastu võetud. Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

2. 10:04 Peaministri ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas

10:04 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi teise päevakorrapunkti juurde. See on peaministri ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas. Head ametikaaslased, lubage enne, kui me läheme selle menetlemise juurde, tutvustada lühidalt menetlemise korda. Kõigepealt on peaministri ettekanne kuni 30 minutit, seejärel on küsimused. Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Peale seda on läbirääkimised ja me ootame rõõmsasti kõiki fraktsioonide esindajaid sõna võtma. Siin nimelt saavad sõna võtta üksnes fraktsioonide esindajad. Mul on suur au kutsuda ettekandeks Riigikogu kõnetooli peaminister Taavi Rõivas. Palun!

10:05 Peaminister Taavi Rõivas

Austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle aasta keskseks teemaks on olnud ülikoolide ja Eesti teadusasutuste ning ettevõtjate koostöö, samuti küsimused teadusasutuste töö optimaalsest korraldamisest. Välja on pakutud ideid, kuidas me saaksime siduda teadustöö paremini ühiskonna vajadustega ning saavutada piiratud ressursidega senisest rohkem.

Kui me vaatame teaduse arengut viimastel aastatel, siis Eesti teadlased on saavutanud palju. Pidevalt on kasvanud teadlaste kõrgetasemeliste publikatsioonide arv nii suhtelises kui ka absoluutses määras. 2013. aastal avaldati 1890 kõrgel tasemel publikatsiooni, mullu kasvas nende arv 2041-ni. Kontekstiks on vahest hea teada, et aastal 2000 avaldati kõrgel tasemel publikatsioone 574. Nii et kasv on olnud muljet avaldav.

Eesti teadlased on olnud edukad osalemisel Euroopa Liidu raamprogrammis "Horisont 2020", rahastus teadlase kohta on Eestis Euroopa Liidu suurimaid. 2013/2014. õppeaastal lõpetas doktoriõppe 213 doktoranti. Seda on küll paarkümmend inimest vähem kui eelmisel õppeaastal, kuid see on siiski suurem näitaja kui viimase seitsme aasta keskmine. Ja me oleme suutnud hoida ka teaduses ja kõrghariduses valdkondlikku mitmekesisust. Nii nagu me eelmisel nädalal Riigikogu kultuurikomisjonis tõdesime, on nii rahvusteadused kui ka tehnika- ja loodusteadused aluseks ning eelduseks heale kõrgharidusele.

Eesti Teadusagentuuri käivitamise ja Eesti teadussüsteemi rahastamise tagasiside uuringu järgi hinnati kõrgelt Eesti Teadusinfosüsteemi toimimist ja rahvusvaheliste teaduskoostöö projektide ettevalmistuse toetust. Rahule jäädigi teadusagentuuri tööga Eesti teaduse rahvusvahelise konkurentsivõime toetamisel, samuti Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika kujundamisel. Rahulolu institutsionaalse uurimistoetuse protsessiga on olnud aga väike ning sellele tuleb teadusagentuuril edaspidi rohkem tähelepanu pöörata.

Ei saa leppida trendiga, et viimastel aastatel on investeeringud teadus- ja arendustegevusse vähenenud ennekõike erasektori teadus- ja arendustegevuse investeeringute arvel. Eesti teadus- ja arendustegevuse kulutused moodustasid mullu võrreldes sisemajanduse kogutoodanguga 1,44%. See on vähenemine võrreldes 2013. aastaga, mil teadus- ja arendustegevuse kulutused ulatusid 1,71%-ni SKT-st. Samuti on see madalam näitaja kui Euroopa Liidu keskmine 2%, mida me tipuaastatel erasektori toel ületasime.

Vahepealne erasektori kiire teadus- ja arendustegevuse kulutuste kasv oli tingitud peamiselt õlitööstuse

investeeringutest. Paraku pole teiste sektorite investeeringud oluliselt kasvanud, et seda tühimikku täita. Majanduse edendamiseks on vaja kõikide sektorite suuremaid investeeringuid teadus- ja arendustegevusse. Vaadates teadus- ja arendustegevuse rahastamist kategooriate kaupa, võib näha, et tööjõukulud jäid 2014. aastal samaks kui 2013. aastal, ulatudes 150 miljoni euron. Langus on peamiselt tingitud sellest, et vähenenud on investeeringud põhivarasse, ja seda lausa ligi poole võrra.

Haridus- ja Teadusministeeriumi teaduseelarve põhirahastus jäi 2015. aastal samaks kui aasta varem. Väikeses languses on teaduseelarvega seotud välisvahendite osa. Samas tuleb arvestada, et 2014. aastal oli nii teaduseelarve põhirahastus kui ka välisvahenditest tulenenud rahastus kokku suurem kui eelnenud aastatel.

Eesti riigi antud toetused ettevõtlussektori teadus- ja arendustegevuse investeeringute rahastamiseks on juba praegu Euroopa Liidu keskmisest näitajast palju suuremad. Riigi roll on aidata kaasa projektide rahastamisele, mida ettevõtjad turutõrgete tõttu ei saa üksi teha. Samas ei saa riik olla ainuke ettevõtlussektori teadus- ja arendustegevuse rahastaja. Ettevõtjate panus aitab tagada nende investeeringute efektiivsuse ja parema seotuse majanduse reaalsete vajadustega. Ettevõtlussektori projektide puhul, nagu üldse teadus- ja arendustegevuse puhul, on kvaliteet olulisem kui kvantiteet. Euroopa Komisjon on välja toonud, et üks probleem innovatsioonistrateegiate elluviimisel Euroopas on nn võitjate valimise sündroomi domineerimine. See tähendab, et avalike toetuste andjad eraldavad raha väiksema riskiga, suurema edu tõenäosusega projektidele, mida saaks finantseerida ka erasektori vahenditest. See võimaldab küll raha jagajatel tõestada oma otsuste edukust, kuid innovatsiooni edendamise seisukohast on sel küllaltki tühine mõju. Riskantsemad, just avaliku sektori toetust vajavad projektid jäävad komisjoni hinnangul sellistel puhkudel rahastamata.

Teadus- ja arendustegevus ei puuduta ainult teadust, väga oluline on ka arendus. Riik ei saa ettevõtjate arendustegevusi edendada. Ja me ei tohi ületähtsustada raha, eriti just avaliku sektori eraldatud raha tähtsust arendustegevuses. Riigi peamine roll arendustegevuse toetamisel on palju laiem. Ennekõike saab riik luua – ja ma julgeks öelda, et riigi kohustus on luua – raamtingimused, mis võimaldavad ettevõtetel areneda ning tekitada neis motivatsiooni teadus- ja arendustegevuse rahastamiseks. Sel aastal oli üks oluline samm nende raamtingimuste loomisel Eesti ühinemine 1. septembril Euroopa Kosmoseagentuuriga. Eesti liitumine ...

10:12 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud peaminister, ma väga vabandan teie ees! Head ametikaaslased! Palun olge saalis natuke vaiksemalt! Ja kui kellelgi on telefon tavarežiimil, siis palun lülitada see sellisele režiimile, et see ei heliseks! Palun austame ettekandjat ja neid, kes soovivad kuulata! Austatud peaminister, palun jätkake!

10:12 Peaminister Taavi Rõivas

Aitäh! Eesti liitumine ESA-ga – see on Euroopa Kosmoseagentuuri ingliskeelne lühend – toetab Eesti teadusasutusi ja ettevõtteid, luues uusi võimalusi koostööks omavahel ja üleeuroopaliste teadusorganisatsioonide võrgustikuga. Mul on hea meel tõdeda, et tänu Eesti teadlaste, ettevõtjate ja ka riigiametnike panusele on Eestist saanud kosmoseriik. Meie käsutuses on uued võimalused, millel on potentsiaal täiendada meie arusaamu kosmosest, aga ka elust Maal.

Kuna Euroopa Kosmoseagentuuriga liitumisele eelnes sisseelamisprogramm, siis võib juba praegu rääkida Eesti ettevõtete teadus- ja arendussuavutustest selles valdkonnas. Sisseelamise perioodil aastatel 2010–2015 viidi ellu 27 projekti kogumahus 5,1 miljonit eurot, nendest 2/3 olid ettevõtjate projektid ja 1/3 teadusasutuste projektid.

Üheks ESA sisseelamisprogrammi tuntuimaks projektiks ja edulooks võib pidada Eesti esimese satelliidi EstCube-1 valmimist, mida ESA osaliselt toetas. Satelliidile ehitatud kaamera kvaliteet osutus nii heaks, et suur rahvusvaheline huvi kaamera vastu on nüüdseks viinud juba konkreetsete tellimusteni. Ühtlasi on satelliidi EstCube-1 ehitamise tulemusena loodud 4 uut *spin-off* ehk kõrvalettevõtet.

Eesti ühinemine Euroopa Kosmoseagentuuriga on toetanud ettevõtete arendustegevust. ESA projektides osalenud ettevõtjate hinnangul on sisseelamisprogramm aidanud kaasa uute tehnoloogiate, teadmiste ja kogemuste rakendamisele juba eksisteerivatel turgudel, aga ka uute teadmismahukate töökohtade loomisele, uute teenuste tekkele arendustöö põhjal ning koostööle juhtivate Euroopa kosmosevaldkonna ettevõtjatega ning teadus- ja arendusasutustega.

Üks hea näides on Skeleton Technologies OÜ, kes ESA-ga sõlmitud koostöölepingu raames on välja töötanud superkondensaatorid, mida saab kasutada autotööstuses. Osalemine ESA projektis on olnud

ettevõttele väga oluline referents ja aidanud luua kliendisuhte selliste suurfirmadega nagu BMW, Audi, Continental ja Bosch.

Teadus- ja arendustegevuse puhul tuleb rääkida rohkem konkreetsetest ettevõtetest ja spetsiifilistest arendusprojektidest, nii edukatest kui ka ebaedukatest projektidest. Üldiste näitajate ja arvude taga on konkreetsed inimesed, konkreetsed tegevused, mis samm-sammult viivad elu edasi, andes panuse majanduse arengusse. Ma arvan, et te olete nõus, kui ma ütlen, et teadus- ja arendustegevus ei ole lineaarne protsess, sellega kaasnevad ka ebakindlus ja riskid. Alustades uut projekti ei tea me ette, kuidas see õnnestub, ja riske võtvaid inimesi tuleb igal juhul tunnustada. Tuleb rääkida ka nende lugu. Just konkreetsete lugude rääkimine saab inspireerida teisi ettevõtteid käivitama teadus- ja arendustegevust ning ületama sellega seotud riske. Seetõttu, ma rõhutan, on ESA sisseelamisprogrammi teadus- ja arendusprojektid väga hea näide, milline võib olla kosmosetööstuse jaoks väljatöötatud tehnoloogiate potentsiaal meie omas maapealses tööstuses. Tuleks mõelda nende võimaluste kasutamise peale, selle peale, kuidas nõnda kosmoseagentuuri projekti kaudset mõju mitmekordistada. See on hea näide, kuidas kõrgel tasemel teadus- ja arenduskoostöö aitab kaasata ka lisainvesteeringuid.

Head kuulajad! Nagu öeldakse, lisaks edulugudele on teadus- ja arendustegevusegi valdkonnas vaja kindlasti õppida ka tehtud vigadest. Nii investeeringute kui ka muude otsustega kaasnevad paratamatult riskid ja ebakindlus, kuid see ei tohi takistada meid ette võtmast uusi projekte ega panna meid kartma uusi proovikivisid. Toon nüüd välja peamised meie ees seisvad väljakutsed.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni süsteemi ei tohi vaadata isolatsioonis, aina rohkem tuleb pöörata tähelepanu rahvusvahelisele perspektiivile. Teadus on oma olemuselt rahvusvaheline. Samuti on rahvusvaheline Eesti ettevõtlus, mis on üha tugevamini integreeritud globaalsetesse väärtusahelatesse. Sellega tuleb arvestada Eesti teadus- ja arendustegevuste elluviimisel, kus rahvusvahelistumine on endiselt riigi jaoks oluliseks proovikiviks.

Gunnar Oki poolt teadus- ja arendusnõukogule ehk TAN-ile koostatud raport rõhutab välistalentide Eestisse meelitamise olulisust, tudengite ja teadlaste rahvusvahelise mobiilsuse suurendamist ning Eesti ülikoolide ja muude kõrgkoolide ühist turundust rahvusvahelistel turgudel. Samuti pakub raport välja idee minna üle ingliskeelsele õppele doktoriõppes ning teatud valdkondades ka magistriõppes. Eesti teadusasutustes töötas 2014. aastal 426 välismaa teadlast. Seda on rohkem kui aasta varem, mil meil töötas 393 välisteadlast. Lubage ka meelde tuletada, et aastal 2004 töötas Eesti teadusasutustes välisteadlasi vaid 58. Sealt edasi on nende arv igal aastal kasvanud. Haridus- ja Teadusministeerium plaanib praegusel rahastamisperioodil investeerida rahvusvahelistumisse programmide "DoRa Pluss" ja "Mobilitas Pluss" kaudu ligi 50 miljonit eurot.

Möödunud õppeaastal moodustas välisüliõpilaste arv esmakordselt rohkem kui 5% Eesti üliõpilaste koguarvust, ulatudes peaaegu 3000 tudengini. See on kindlasti suur edasimineku võrreldes eelneva õppeaastaga, mil välistudengite arv jäi alla 4%. Kümme aastat tagasi oli nende osakaal ainult 1% piirimail, jäädes alla 1000 tudengi. Sel aastal Tallinna Tehnikaülikooli tehtud uuringu andmetel soovivad rohkem kui pooled TTÜ-s õppivad välistudengid jääda pärast lõpetamist Eestisse tööle. Samas on meil kindlasti vaja palju pingutada, et välistudengid mitte ainult ei õpiks Eestis, vaid leiaksid ka võimaluse siia tööle jääda ning seeläbi meie majanduse arengusse ja ühiskonna arengusse oma panus anda. Meie elanikkond vananeb ning üha vähem noori inimesi tuleb tööjõuturule juurde. Nii Maailma Majandusfoorumi kui ka Lausanne'is asuva International Institute for Management Developmenti konkurentsivõimeuuringute järgi on üks peamisi Eesti ettevõtluse arengu takistusi kvalifitseeritud töötajate nappus. Välistudengite rakendamine meie tööjõuturul aitaks teatud osas seda probleemi leevendada.

Nii välismaa teadlaste kui ka tudengite arvu suurendamiseks on meil vaja edaspidigi vähendada bürokraatlikke takistusi. On juba tehtud olulisi samme, lihtsustades kõrgelt kvalifitseeritud töötajate Eestisse tulemist ja siia jäämist. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus on käivitanud programmi "Work in Estonia". Kuid veel olulisem, head kuulajad, on inimeste suhtumine. Avatud ja tolerantne ühiskond loob kindlasti eeltingimused, et teistest riikidest ja kultuurikeskkondadest pärit teadlased ja tudengid sooviksid Eestisse tulla, siia jääda ja siin ka karjääri teha. Ma kordan selguse mõttes veel kord, et ebatolerantsus, sallimatus ja viha teistsuguse taustaga inimeste vastu pärsib Eesti teaduse, majanduse ja kogu ühiskonna arengut.

Teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelistumise puhul on ka oluline soodustada Eesti üliõpilaste õppimist välismaal. Üks teadus- ja arendusnõukogule koostatud raporti ettepanek on see, et välismaale

õppima suunduvatele üliõpilastele võiks võimaldada sihtotstarbelist õppelaenu. Riigil on juba olemas stipendiumid õpingute toetamiseks välismaal, kuid päris kindlasti tuleb rahastamisvõimalusi suurendada ja sedakaudu ka mitmekesistada. Eesmärk peab olema luua tingimused, mis ei soosiks ajude väljavoolu, vaid n-ö ajude ringlemist. Välismaal sooritatud õpingute, praktika ning teadustöö abil saadud vahetud kogemused ja kontaktid loovad eelduse, et uued ideed tulevad nii Eesti teadusesse, kõrgharidusse kui ka ettevõtlusesse.

Avaliku sektori kulutuste puhul teadus- ja arendustegevusse on vaja rohkem läbi mõelda nende investeringute seotus ühiskonna ja sh loomulikult ka majanduse vajadustega. Nagu me arutasime eelmisel nädalal Riigikogu kultuurikomisjoni liikmetega, on Eesti arengu edendamiseks ja rahvuse püsima jäämiseks olulised rahvusteadused. Samuti on tähtis, et teaduse ja ettevõtluse vahel oleks tihe side. Ettevõtlusorganisatsioonid on juhtinud tähelepanu sellele, et ka rakendusliku iseloomuga avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse meetmed on tihtipeale teadlastekesksed, mitte ettevõtjate vajadustest lähtuvad.

Piiratud koostöö näiteks võib tuua ka ettevõtlussektori finantseeritud avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse kulutused. Need on ulatunud nii 2013. kui ka 2014. aastal üle 6 miljoni euro. See on suur paranemine võrreldes eelnenud aastatega, mil need jäid 4–5 miljoni piirimaile. Samas on ettevõtete ja teadusasutuste vahelisel koostööl Eestis väga palju arenguruumi. Ja hinnates neid kulutusi protsendina teadusasutuste kogukuludes, tuleb tunnistada, et Eesti on nii Euroopa Liidu kui ka OECD keskmistest näitajatest kõvasti maha jäänud.

Vähenenud on ka ettevõtlussektoris töötavate täiskohaga inseneride ja teadlaste arv. Aastatel 2011 ja 2012 oli avaliku ja ettevõtlussektori peale kokku 4500 täistööajaga teadlast ja inseneri, kellest kolmandik töötas ettevõtluses. 2014. aastal oli täistööajaga inseneride ja teadlaste arv paarisaja võrra väiksem ning see tuli ennekõike langusest ettevõtluses. Nõudlus kõrge kvalifikatsiooniga töötajate järele on nii sisulise kui ka loomulikult märgilise tähendusega. Ühest küljest väljendab see soovi arendada tegevusi teadmispõhiseks, teisest küljest annab see teadlaste ja inseneride järelkasvule signaali, et tasub vaeva näha ning investeerida haridusse.

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonisüsteemi tugevaid ja nõrku külgi kajastab Euroopa Liidu koostatud iga-aastane *Innovation Union Scoreboard*. 2015. aastal olime seal 13. kohal, nagu ka aastal 2014. Kuid hoolimata selle koha säilitamisest paigutati meid senise innovatsiooni järgijate grupi asemel mõõdukate innovaatorite hulka. Paratamatult tuleb küsida, kuidas me saaksime innovatsiooni enam soodustada.

Eesti puhul ei ole takistuseks puudulik klassikaline teadustegevus ja teadusasutuste töö ning sellesse valdkonda panustatud vähesed ressursid. Peamine väljakutse on just innovatsiooni soodustamine keskmise ja väikese suurusega ettevõtetes. See puudutab innovatsiooni laiemalt – nii toote, protsessi kui ka turunduse innovatsiooni. Eesti ettevõtetel on vaja võimekust luua uusi innovaatilisi tooteid, neid müüa, sh eksportida.

Tuleb rõhutada, et innovatsioon ei ole ainult teaduspõhine, vaid see on ka laiemalt teadmispõhine. Steve Jobs on kord välja öelnud mõtte, et innovatsioon ei olene sellest, kui palju sul on rahalisi vahendeid teadus- ja arendustegevuseks. Tsiteerin: "Kui Apple töötas välja Maci, siis IBM kulutas vähemalt 100 korda rohkem teadus- ja arendustegevustele. Küsimus ei ole rahas, vaid inimestes, kuidas neid juhitakse ja kas nad saavad asjale pihta."

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti ettevõtted peaksid mõtlema rohkem nagu Steve Jobs Apple'i algusaastatel. Ettevõtete edu võti seisneb investeringutes inimestesse – selles, kuidas me inimesi juhime ja motiveerime uusi innovaatilisi lahendusi rakendama. Oluline on vabaneda mõttemallist, mis näeb innovatsiooni peamise algallikana riigipoolset laustoetamist. Ettevõtetel on vaja vabaneda ka toetussõltuvusest. Tuleb olla nutikas. Tuleb keskenduda teadmistekeskse ja ennekõike inimeste tööst sõltuva innovatsiooni levikule. Ennekõike on vaja käitumuslikku muutust.

Mõttemalli ja käitumuslikule muutusele aitab kaasa teaduse populariseerimine uue põlvkonna seas. Leiutajateküla Lotte, Ahhaa keskus ja telesari "Rakett 69" inspireerivad paljusid hakkama tulevikus inseneriks, leiutajaks või teadlaseks. Ja veelgi enam, need ettevõtmised aitavad väga paljudel mõista teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni olemust. Koos tulevaste inseneridega saavad aga kasu ka tulevased kunstnikud. Ja nagu me hästi teame, koos lastega õpivad ka nende vanemad.

Valitsus aitab innovatsioonile kaasa mitmekesise kõrghariduse ja teaduse soodustamise kaudu.

Valitsuse jaoks on olulised erinevad haridusvaldkonnad arvutiteadusest tootedisainini. Erinevus rikastab. Nagu me arutasime eelmisel nädalal kultuurikomisjonis, on edukas innovatsioon tihtipeale

multidistsiplinaarne. Apple'i edu saladus on võime kombineerida insenerilahendusi esteetilise disainiga. Füüsikadoktor Mait Müntel on loonud keeleõppe tarkvara ja käivitanud idufirma Lingvist. Finantstehnoloogiaettevõtte TransferWise asutaja Kristo Käärmann tegeles professor Jaak Vilo magistrandina andmekaevega bioinformaatikas. Ettevõtluse kasvustrategia abil aitab valitsus kaasa mõttemaailma ja käitumuslikule muutmisele. Samm-sammult on sel aastal käivitatud uusi struktuurivahenditest rahastatud meetmeid, mis aitavad kaasa teadmiste ja teadmuspõhise majanduse arengule. Uuel rahastamisperioodil on rõhuasetus uute innovaatiliste ettevõtlusmodelite toetamise terviklahendustel, mitte niivõrd investeringutel tehnikasse ja taristusse. Kasvanud on finantsinstrumentide tähtsus võrreldes otsetoetustega. Toetuste puhul on tühimõju risk palju suurem kui finantsinstrumentidel. Sel aastal otsustati toetada kuni aastani 2020 seitset tehnoloogia- ja arenduskeskust. Riigi eesmärk on, et need keskused oleksid pärast selle rahastamisperioodi lõppu isemajandavad. Euroopa Liidus on uueks struktuurivahendite perioodiks paika pandud uus nutikal spetsialiseerumisel põhinev innovatsioonistrateegia, millest lähtub ka Eesti ettevõtluse kasvustrategia. Selle strateegia järgi peab kasvama informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia rakendamine eri valdkondades, ka on tähelepanu all uued meditsiinitehnoloogiad ja -teenused ning ressursside efektiivsem kasutamine. Nutika spetsialiseerumise strateegia viiakse ellu Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi meetmete abil, mille kogumaht on 144 miljonit eurot. Ühtekokku ulatub innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevust toetavate Euroopa Liidu struktuurifondide rahastamismaht aastani 2020 üle poole miljardi euro. Kuid võimekuse kasv eeldab ka muutusi hariduses ja teaduses. Teadus- ja arendusnõukogu tellitud raportis leitakse, et senine kõrgkoolide ja teadusasutuste võrk on Eesti suurust, konkurentsipositsiooni ning majanduslikku jätkusuutlikkust arvestades liialt killustunud ja vajab konsolideerimist. Samuti leitakse raportis, et on vaja suuremat ülikoolidevahelist koostööd, et edendada teadmus- ja tehnoloogiasiiaret. Üks lahendus võiks olla ühtse ettevõtte loomine selle arendamiseks. Tihedama koostöö ja ühinemiste poole tuleb kõrgkoolidel ja teadusasutustel paratamatult liikuda, kuna tuleb mõista, et Eesti on väike ja ressursid on piiratud. Arusaadavalt võib konkreetse konsolideerimis- ja ühistegevuse modelite üle arutada, lähtudes osapoolte era- ja avalikest huvidest. Aga ühise tegevuse alast initsiatiivi ja debatti tuleb tervitada, mitte üritada seda eos maha suruda. Alati on põhjust otsida võimalusi teha asju paremini. See on ju ka teadus- ja arendustegevuse põhiolemus. Lugupeetud Riigikogu! Eesti teadlased ja Eesti teadus on olnud edukad ning meil on igal aastal olnud võimalik näha uusi saavutusi. Kuid kindlasti on palju arenguruumi Eesti teaduse rahvusvahelistumisel. Eestisse on vaja rohkem välisõppejõude ja -tudengeid. Ka tuleb soodustada Eesti üliõpilaste ja teadlaste võimalusi kogemuste saamiseks rahvusvahelistes tippülikoolides. Teadust ei tehta ainult teaduse enda pärast. Teadlased peavad suutma oma töös näidata ka laiaulatuslikumat panust nii majanduse kui ka kogu ühiskonna arengusse. Teadmispõhise majanduse arengu seisukohalt on oluline tihedam koostöö ettevõtjate ja teadlaste vahel. Tuleb soosida teadmus- ja tehnoloogiasiiaret. Nende eesmärkide täitmise eeldus on muutused mängureeglites ja ka rahastamismudelites. Kuid ennekõike vajame muutusi kõigi osapoolte endi mõttemallides ja käitumismudelites. Albert Einstein on öelnud, et mõttemalli muutmine on raskem kui aatomi poolitamine. Usun, et koos saame sellega hakkama. Ma tänan Riigikogu senise hea koostöö eest teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni toetamisel ning soovin meile ühiselt jõudu tulevikuks!

10:32 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud peaminister! Teile on ka küsimusi. Valeri Korb, palun!

10:32 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra peaminister! Laupäeval kirjutasid paljud riigid Pariisis alla väga tähtsale dokumendile, mis on tõesti vajalik. Aga see otsus tähendab Ida-Virumaal põlevkivienergeetika viimist nulli ja praktiliselt pankrotti. Mina mõtlen sellega seoses töökohtade peale. Minu küsimus ongi, kuidas peaks Eesti teadus toetama Ida-Virumaad, et seda tabav kriis oleks pehmem.

10:33 Peaminister Taavi Rõivas

Aitäh! Väga õige küsimus. Tõepoolest, nagu te ütlete, tegu on ajaloolise leppega, millega ühines 197 riiki ehk peaaegu kogu maailm. Nende 197 hulgas olid ka väga väikesed mõnes soojas meres asuvad saareriigid, kelle kuningas tuli Pariisi kohale, ja loetelu lõppes Hiina, India, Ameerika Ühendriikide ja muude väga suurte riikidega. Kõik olid kohal ja leppisid ühiselt kokku, et ka saja aasta pärast on maailmas võimalik elada, kui temperatuur ei tõuse liiga palju. See on ajalooline, väga oluline lepe. Samas on minult väga paljud küsinud, kas sellel ambitsioonikal kliimaleppel on kuidagi negatiivne mõju Eesti majandusele, eriti muidugi põlevkivitööstusele. Ma julgen väita, et Eesti põlevkivitööstusel on võimalik ka tulevikus edukas olla, aga selleks on vaja tänases ettekandes peateemana käsitletud investeeringuid teadusesse, arendustegevusse ja innovatsiooni. Eestis kasutatakse fossiilseid kütuseid väga palju – põlevkivi on loomulikult peamine –, aga vaatamata sellele on Eestis referentsaastaga 1990 võrreldes heitmed vähenenud veidi üle 52%. Ja seda peamiselt tänu sellele, et põlevkivitööstuses on suudetud investeerida uutesse tehnoloogiatesse. Ma näen ka tulevikus potentsiaali selleks, et investeeringute toel põlevkivitööstuse ökoloogilist jalajälge vähendada ja samas muutuda majanduslikult konkurentsivõimelisemaks ja tasuvamaks. Me teame, et kui põlevkivist teha õli, siis saab igast kivitükist kolm korda rohkem energiat kui ahjus põletades. Ka see on innovatsioon, ka see on investeerimine teadus- ja arendustegevusse. Nii et see kliimalepe sunnib meid ja meie põlevkivitööstust teadusesse, arendusse, innovatsiooni investeerima, aga minu hinnangul on põlevkivitööstus just nimelt tänu nendele väga heal tasemel tehnoloogiatele võimeline tulevikus konkurentsipüsima.

10:35 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Herkel, palun!

10:35 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister, aitäh selle ettekande eest! Aga ma pean ütleva, et mind natuke ajab segadusse teie optimism rahastamise küsimustes. Te peaaegu väitsite, et Eestis on riiklik rahastamine Euroopa keskmisega võrreldes heal järjel. Samal ajal me teame, et strateegias "Teadmistepõhine Eesti 2014–2020" me jääme juba maha – ei ole seda 1% SKT-st teadusinvesteeringutele. Teie järel täna siin esinev professor Niinemets on oma Sirbi artiklis Eesti Teadusagentuuri andmete põhjal välja toonud päris drastilised langusnumbrid vaates 2014 kuni 2011. Tuleva aasta riigieelarves väheneb teadusinvesteeringute maht 7%. Meie muudatusettepanekuid valitsus arvesse ei võtnud. Kuidas te seda vastuolu seletate?

10:36 Peaminister Taavi Rõivas

Aitäh! Mul oleks väga hea meel, kui tuleks muudatusettepanekuid oluliste valdkondade rahastamise suurendamiseks sel moel, et katteallikas on eelarvetehniliselt aktsepteeritav. Mulle teadaolevalt olid muudatusettepanekute katteallikaks aga valdavalt ettepanekud, mis eelarve tasakaalu halvendavad ja mida parlament ei tohi vastavalt kehtivatele seadustele teha. Sellegipoolest ma arvan, et me oleme tegelikult ühes paadis, kui me mõtleme sellele, kuidas leida lisavahendeid teadus- ja arendustegevuseks. Ma selgitan seda esmapilgul vastuolulisena tunduvat väidet. Esiteks, mis puutub Eesti eesmärgi 1% SKT-st, siis vastab tõele, et see ei ole täidetud. Pean silmas avaliku raha hulka. Samas, see 1% on palju ambitsioonikam kui Euroopa Liidus keskmiselt ja seetõttu oleme juba praegu, mil me ei ole seda küllalt ambitsioonikat eesmärki täitnud, Euroopa keskmisest eespool. Nii lihtne see ongi! Lihtsalt me oleme endale seadnud kõrgemad sihid, kui on teistel Euroopa riikidel keskmiselt. Me oleme tahtnud ennast võrrelda pigem Põhjamaadega. Me oleme uskunud, et investeerides teadus- ja arendustegevusse on võimalik edu saavutada. Sellepärast ma arvan, et need kõrgemad eesmärgid peavad meil olema ka tulevikus.

Teiseks, mis puutub rahastamise kõikumisse, siis minu soovitus on alati vaadata numbrite taha. Ja nii me näeme – seda ma olen korduvalt rääkinud, ka teie fraktsioonikaaslased on selle kohta minult arupärimiste käigus ja infotunnis küsinud –, et väga suur osa kõikumisest tuleneb euroraha perioodi vahetumisest. Üks periood on just lõppemas, teine periood ei ole veel õieti alanud ja seepärast on teatud langus, aga see langus ei ole püsiv.

Ja kolmas põhjus, millele ma ka oma kõnes viitasin ja mis mulle samuti muret teeb, on see, et kui tänu põlevkivisektori investeeringutele läksid Eesti teadus- ja arendusinvesteeringud vaata et püstloodis üles ja tõesti investeeriti sadu miljoneid eurosid eraraha ka teadus- ja arendustegevusse – valdavalt oli see

muidugi Eesti Energia ja teiste põlevkivitöötajate raha –, siis teised sektorid ei ole suutnud põlevkivitööstusega sammu pidada. Sellepärast sõltubki meie teadus- ja arendustegevuse erarahastus sellest, millised on Eesti Energia, VKG või mõne kolmanda põlevkiviettevõtte investeerimisplaanid. Loomulikult me tahaksime, et see investeerimine oleks ühtlasem, et oleks ka teisi sektoreid, kes teadus- ja arendustegevusse investeeriksid.

10:39 Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

10:39 Marika Tuus-Laul

Suur tänu! Austatud peaminister! Ma tahan küsida teaduse ja majanduse vaheliste suhete kohta. Me teame, et meie majandus seisab paigal, seda ka võrreldes lõunanaabritega. Samuti teame, et väga suur majanduslangus oli Eestis mõned aastad tagasi. On üldtuntud tõde, et majanduskriisist väljatulemiseks tuleks teadusse suunata rohkem raha ja hoopis rohkem teadlasi kaasata. Sellest me oleme hästi palju rääkinud, aga paraku see nii ei ole. Teadusesse tuleks enam noori kaasata – sellegagi on meil lood kehvasti. Miks me ei ole tahtnud või suutnud niisuguseid põhitõdesid elus järgida? Ja siia juurde küsin veel, et kui siin oli jutt SKT-st, siis kas te nimetaksite ikkagi selle protsendi, kui palju SKT-st meil teadusesse läheb?

10:40 Peaminister Taavi Rõivas

Aitäh! Seda ma juba ütlesin, et võrreldes SKT-ga on see summa tänavu 1,44% – just nii palju läheb teadus- ja arendustegevusse. Avaliku sektori kulutused on sellest 0,81%. Meie ametlik eesmärk, mida me ei ole seni saavutanud, aga mille nimel me peame töötama ja mis, nagu öeldud, on Euroopa Liidu keskmisest ambitsioonikam, on 1%. Euroopa Liidus on umbes – ma peast ütlen – neli või viis riiki, kes 1% SKT-st teadus- ja arendustegevusse panustavad. Kui meegi suudame seda, siis me oleme ka selles vallas Euroopa viie esimese hulgas. Nii et väärib pingutamist igal juhul.

Teie hinnang Eesti majanduse käekäigule võrreldes lõunanaabritega paneb aga iga majandusest vähegi teadva inimese kulme kergitama. Me teame küllalt hästi, et nii Läti kui Leeduga võrreldes sammub meie majandus ikkagi mitu aastat eespool ja me ei pea oma seisu häbenema. Eesti palgad, pensionid, inimeste sissetulekud laiemalt, Eesti majanduse maht absoluutarvudes – kõikide nende näitajate poolest oleme Lätist ja Leedust pikalt ees. Mis on põhjus, miks Läti ja Leedu majandus on sel aastal pisut kiiremini kasvanud? Ma olen seda väga põhjalikult analüüsinud ja arutasin seda alles eile Leedu ja Läti peaministriga. Üldine tunnetus on, et Läti ja Leedu jõuavad meile paari aasta pärast järele selles mõttes, et nad jõuavad samasse arengutsükklisse. Eesti on ka varem olnud väikese nihkega oma lõunanaabritest eespool ja me väljusime ka kriisist märksa kiiremini. Nii et sellel on väga loogilised põhjendused olemas.

Samas on Läti ja Leedu majanduses samasugused murekohad nagu Eesti majanduses. Me peame ka nendest ausalt rääkima. Eesti majandus sõltub praegu liiga palju sisetarbimisest, see ei ole jätkusuutlik. Põhjus on see, et inimeste palgad on väga kiiresti kasvanud ja prognoosi järgi kasvavad ka järgmisel aastal, nii nagu pensionidki. See on sisetarbimisele kindlasti kaasa aidanud. Samas teeb mulle muret see, kuidas läheb meie ekspordil. Ma olen välja öelnud, et absoluutselt iga valitsusliige ja tegelikult ka parlamendi delegatsioonid peaksid tegema kõik mis võimalik, et Eesti ettevõtjatele piiri taga uksi avada. Sellest sõltub väga palju. Praegu kriisis oleva põllumajandussektori olukorda on meil viimastel nädalatel õnnestunud palju paremaks teha tänu sellele, et lõpuks ometi on allkirjastatud kokkulepe Hiina Rahvavabariigiga, mis annab võimaluse perspektiivis Eesti põllumajandussaadusi Hiina turule saata. Kui see läheb käima, siis see on kohe tuntav ka majandusnäitajates. Selle nimel tuleb igal juhul pingutada. Sidudes nüüd teie küsimuse tänase peateemaga, tahan öelda, et ma olen väga nõus, et Eesti peamine võimalus ei seisne mitte selles, kui meil on see konkurentsieelis, mis nii meil kui natuke vähemal määral ka Lätil ja Leedul hakkab vaikselt ära kaduma. Me ei taha seda tagasi saada. Selle konkurentsieelise nimi on odav tööjõud. Makropildis on odav tööjõud nagu tore nähtus. Tootmissisendina on odav tööjõud suurepärane, kuna muu seas aitab see kaasa välisinvesteeringutele. Aga kas me tahame olla riik, kus on odav tööjõud? No ei taha. Me tahame, et meil tehtaks asju nutikalt ja inimesed saaksid selle eest väärilist palka. Ärme igatseme olukorda, kus Lätis ja Leedus on meist mitukümmend protsenti

väiksemad sissetulekud ja nad peavad püüdma meile järele tulla. Pigem tundkem rõõmu, kui Lätil ja Leedul hästi läheb, ise aga keskendugem sellele, kuidas tarku tehnoloogiaid, teadus- ja arendustegevust kasutada selleks, et Eesti majandusel ka tulevikus hästi läheks.

10:44 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Ammas, palun!

10:44 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav peaminister! Te olete oma ettekandes mitmel korral viidanud, et erasektori investeeringud teadus- ja arendustegevusse on vähenenud. Aga tahan ikkagi veel kord selgitust, miks siis riigipoolne toetus teadusele järgmise aasta riigieelarves 7% väheneb, nagu viitab akadeemik Niinemets? Miks ei ole teadus teie valitsuse prioriteet?

10:44 Peaminister Taavi Rõivas

Selle viimase lausega tegite meile küll liiga. Vastupidi, me oleme kinnitanud pikaajalised eesmärgid ja kindlasti tuleb riigi eelarvestrateegia koostamisel väga tõsine vaidlus selle üle, kuidas eelarvesse lisavahendeid saada. Kui võtta otseselt riigieelarvelised eraldised, mis tulevad Eesti maksumaksja taskust, siis need arvud ei ole vähenenud. Need on jäänud samaks. Sellega ei peaks küll ka rahul olema, aga ei vasta tõele, et need summad on vähenenud. Nagu ma ütlesin, praeguse vähenemise ja õige pea jälle kasvu suureks allikaks on Euroopa fondid. Ka need käivad läbi riigieelarve. Kui Euroopa meetmed välja võtta, siis te näete, et üldpilt on tasasem ega ole vähenenud.

Aga see meid väga palju täna ei aita. Meil on tegelikult vaja ikkagi ühiselt leida allikaid, kust saada riigipoolsele avaliku sektori kulutusele lisaks see puudu olev 0,19%. See 0,19% ei ole midagi müstilist, tegemist on umbes 40 miljoni euroga aastas. Kui me järk-järgult ja aasta-aastalt selles suunas liigume, siis see ei ole Eesti jaoks võimatu ülesanne. Kui me suudame garanteerida, et Riigikogu erakonnad, sh opositsioonierakonnad ütlevad, et jah, see on prioriteet ja sinna tuleb investeerida, siis ma pean seda lähiaastatel võimalikuks. Samas rõhutan, et loomulikult me peame olema ambitsioonikad. Loomulikult! Aga ärme võtame hoiakut, et meil on kõikide asjadega väga halvasti. Enamik eurolliidu riike on meist märksa jõukamad. Kui me teame, et me oleme Euroopa Liidus selles vallas selgelt üle keskmise, ja oleme seadnud endale eesmärgiks teaduse rahastamisel jõuda viie parima hulka, siis andkem endale aru, et see viie parima hulka jõudmine võtab aega. Me pürgime sinna ja ma olen täiesti kindel, et me selle saavutame, täpselt samamoodi, nagu me omal ajal saavutasime kaitsekulude suurendamise 2%-ni, millega me oleme Euroopa Liidu absoluutses tipus ja isegi kõrgemal kohal kui viie parima hulgas.

10:47 Aseesimees Jüri Ratas

Laine Randjärv, palun!

10:47 Laine Randjärv

Austatud juhataja! Hea peaminister! TAN-i tellitud raporti seisukohad on sügisel tekitanud palju diskussiooni ja suisa rahulolematust. Kultuurikomisjon andis sellele kriitilise hinnangu ja seetõttu ma selles valdkonnas praegu detailidesse ei laskuks. Peaminister ei saa muidugi vastutada selle raporti järelduste eest, küll aga on TAN peaministrile nõuandev kogu. Mind ajendas küsimust esitama teie deklareering, et erinevus rikastab. Oleks hea teada, kuidas täpselt moodustub selle kogu koosseis, kes valib selle liikmed ning kuidas on juhtunud, et TAN-is ei ole ainsatki humanitaar- ja loomevaldkonna esindajat. Minu meelest pole TAN-i koosseisu valimisel järgitud põhimõtet, et erinevus rikastab. Nii ongi oht, et nõu, mida peaministrile antakse, on liiga ühenäoline või ühekülgne. Näiteks pole seal lisaks humanitaariavaldkonna teadlastele ka ühtegi naist. Leian, et meil on võimekaid naisteadlasi, kelle eksperditeadmised ja inimeste juhtimise kogemused oleksid nõukogus kindlasti kulla hinnaga. Kas te olete valmis muutma kivistunud mõttemalle?

10:48 Peaminister Taavi Rõivas

Äitäh! Muidugi on see väga hea küsimus. Kõigepealt ma arvan, et peaministril ei õnnestu pääseda vastutusest üheski valdkonnas. Ma arvan, et kõik, mis siin riigis juhtub, on rohkemal või vähemal määral ka peaministri vastutada. Ja ausalt öeldes selle eest, et TAN-i eestvedamisel arutatakse, kuidas Eesti

teadusmaastik võiks muutuda konkurentsivõimelisemaks, ma vastutada ei karda ka. Ma arvan, et see on oluline. Minu meelest peab kogu see protsess olema avalikkust kaasav. Ja mitte midagi halba ei ole ka selles, kui kultuurikomisjon või mõni organisatsioon on kriitiline. Tulebki arutada, kuidas kõige paremini teha. Aga minu sõnum täna oli see, et ärme kohe seda diskussiooni ära tapame. Tegelikult see ei ole Gunnar Oki isiklik raport. See on Teadus- ja Arendusnõukogu tellimusel tehtud raport, mille koostamisel avaldasid arvamust rohkem kui 30 inimest, kes on väga hästi kursis Eesti teadusmaastikuga. Kindlasti ei ole need 30 inimest sada protsenti ühel meelel ja ka TAN-is oli vaidlus mitme punkti üle. Aga nii ongi võimalik edasi minna. Ma rõhutan veel kord, et teaduse põhiolemus on kindlaks teha, kuidas saab asju teha paremini. Kui me võtaksime sellise hoiaku, mis mõnikord on silma paistnud, et alati on nii tehtud ja alati on nii olnud, miks hakata nüüd teistmoodi tegema, teeme ikka nii, nagu alati on olnud, siis see on täielik teaduse vastand. Teaduse olemus on vastupidine: öelda, kuidas saab paremini teha.

Selles mõttes me oleme avatud ka arutelule, kuidas Eesti teaduse rahvusvahelistumist ja konkurentsivõimet edasi viia. Ma arvan, et raport ei räägi sugugi mitte ainult võrgu konsolideerimisest, seal on ka välismaa tippõppejõudude Eestisse toomise plaanid, seal on Eesti tudengite välismaal elamise ja õppimise kulude katmise plaanid. Seal on kuni detailideni kirjas, kuidas konsolideerida tugiteenuseid kõrgharidusasutustes. See kõik on väga oluline ja kõige sellega peab tegelema. Nüüd küsimus TAN-i koosseisu kohta. Mul on hea meel teatada, et TAN-i koosseisus on siiski ka naisi: ettevõtlusminister on ametikohajärgselt TAN-i liige. Nii et on naisi nõukogu istungitel osalenud. See muutus on toimunud küll viimasel ajal. Varem kuulus nõukogusse majandus- ja taristuminister, aga minu otsusega sai TAN-i liikmeks ettevõtlusminister, kes teadupärast on naisterahvas. Aga mulle muidugi meeldiks, kui igas kogus, mida ma juhin, oleks sooline tasakaal paremini paigas. Eks ole mure seegi, et teadlaste hulgas on naiste osakaal väiksem, vahest sel põhjusel ei ole teadlased oma esindajateks TAN-i nimetanud naisterahvaid. Mis puutub veel TAN-i koosseisu kujunemisse, siis TAN on küllaltki traditsiooniline nõukogu, kuhu inimesed kuuluvad valdavalt ametikoha alusel. Seda erinevalt näiteks e-Eesti nõukogust, mille puhul ma lähtusin puhtalt oma suvast – jah, ütlen ausalt välja, ma ise valisin sinna inimesed, kellel minu arvates on abstraktse mõtlemise võime. Ma lihtsalt ise kutsusin need inimesed nõukogusse, mitte keegi ei ole seal ametikoha järgi. TAN-is on mõned ettevõtjate esindajad, nendest osa on nimetanud ettevõtjate organisatsioonid, meil on seal kaubandus-tööstuskoja president ja nüüd uue liikmena Eesti Tööandjate Keskliidu tegevjuht ja ka paar ettevõtjat, keda mina olen sinna isiklikult kutsunud, kuna nad on nende teemadega kokku puutunud. Sinna kuulub Eesti Teaduste Akadeemia president, kes on ametikoha järgi seal ikka olnud – see on olnud hea tava ja minu arvates on väga õige, et see nii on. Ka kuuluvad TAN-i suuremate ülikoolide rektorid. Kas tulevikus võiks seal olla inimesi ka mõnedest muudest valdkondadest, ei oska öelda. Vahest see on probleem, et ka ülikoolide rektorite hulgas on rohkem reaalteadlasi. Ka teaduste akadeemia president on reaalteadlane. Kui on häid ettepanekuid, keda nõukogusse veel peaks kaasama, siis ma olen nendele avatud. Ma absoluutselt ei välista muudatusi. Aga jah, selline koosseis on kujunenud valdavalt seetõttu, et kõik need asutused on olnud vabad ise nimetama, keda nad tahavad TAN-is näha. Ma ei ole päris nii teinud, et annan korralduse, et kuulge, teil on küll teaduste akadeemia presidendiks mees, aga nõukogusse peab ilmingimata naisterahvas tulema. Seda ma ei ole endale eraldi eesmärgiks seadnud.

10:53 Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

10:53 Mati Raidma

Aitäh! Austatud peaminister, tänu ettekande eest! Hea meel on tõdeda, et ühinemine Euroopa Kosmoseagentuuriga on toonud värsket õhku nii meie teadus- ja arendustegevusse kui teadusmahukasse ettevõtlusse. Hea meel on konstateerida, et aastaid tagasi sai see protsess alguse siit Riigikogust. Keskkonnakomisjoni liikmena sihin ma oma küsimuse samuti Pariisis toimunule. See ei ole niivõrd siseprobleemide lahendamisele suunatud – pean silmas põlevkivienergeetikat –, kuivõrd just väljaspool avanevatele võimalustele. Arvan, et see ambitsioonikas dokument annab aluse üle vaadata meie selle valdkonna teadus- ja arendustegevuse ja just nimelt ettevõtlusele avanevad suured võimalused väljaspool Eestit. Kas me ei peaks seda kõike korralikult lahkama ja oma kavades rõhutatult silmas pidama?

10:53 Taavi Rõivas

Väga õige osutus! Kui maailm on kokku leppinud – kui 197 riiki võtab vastu mingi kokkuleppe, siis võib öelda, et maailm on kokku leppinud, kui tahes suurstavalt see ka ei kõla –, et tuleb üle minna oluliselt rohkem loodust säästvatele tehnoloogiatele, siis ilmselgelt tähendab see teadus- ja arendustegevusele võimaluste akent. Eile kohtusin ma Eesti ettevõtjatega Vilniuses. Kohal olid ettevõtted, kes on Leedusse investeerinud. Teadupärast on Leedu üks peamisi Eesti investeringute sihtturgusid. Üks ettevõtja rääkis seal väga huvitava loo. Nemad arendavad Eestis tehnoloogiat, mis on soojuspumpadest pikk samm edasi, et veelgi paremini Maa soojusenergiat kasutusele võtta. Kõige tavalisemad küttekulud, mida ka meist igaühel eratarbijana teha tuleb, saab kõvasti alla viia ja ka loodust säästa. Eestis tegeldakse sellise innovatsiooniga ja küllap neid näiteid on teisigi.

Mis puutub põlevkivitööstusse, siis seda peetakse meil kõige rohkem keskkonda saastavaks valdkonnaks. Iseenesest on see ju faktiliselt täpne – see ei ole kuidagi halvustav konstateering, see on lihtsalt faktiliselt täpne. Aga see on ka sektor, kus on investeringute abil kõige rohkem võimalik olukorda parandada ja kõige rohkem säästu saada. Samamoodi on transpordiga. Põlevkivitööstusega seoses aga üks märkus: on riike, kus söega kütmine on väga levinud ja kus põlevkivile rajatud uute tehnoloogiate kasutamine, mis siis, et tegu on fossiilse kütusega, annaks tegelikult suurt säästu. Nii et see asi ei ole nii must-valge, et põlevkivi on automaatselt paha, kui me räägime kliimast ja keskkonnast. Põlevkivitööstuses on kindlasti võimalusi oluliselt keskkonna parandamisse investeerida ja kui me vaatame, kes on kõige rohkem keskkonnaprojektidesse panustanud, siis Eesti põlevkiviettevõtete kogusumma on kümnetes, kui mitte sadades miljonites. Nii et igal juhul on ka seal võimalusi. Ja ma olen päri, et selline ambitsioonikas kokkulepe Pariisis annab võimaluse innovatsiooniks. Me näeme selles võimalust igal juhul.

10:57 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

10:57 Peeter Ernits

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud peaminister, tänan ettekande eest! Palju numbreid, tsitaate siit ja sealt nurgast, ilusaid väljendeid, Einsteini nimi isegi kõlas. Lobe jutt lühidalt. Aga samas on akadeemik Niinemets ja paljud tema kolleegid, kellega ma olen ka isiklikult rääkinud, ütelnud, et valitsus teie juhtimisel on teinud teaduse finantseerimisel metsiku vähikäigu. Tuletame meelde kas või teadusajakirja Horisont finantseerimise probleemi, mis jäi lahendamata. Kas akadeemik Niinemets ja paljud tema kolleegid, sh akadeemia president, on süüdimatud idioodid, kes ei tea, millest nad räägivad, või kus see tõde on?

10:58 Peaminister Taavi Rõivas

Ma loodan, et Riigikogu stenografistid panevad musta klepsu teie väljendite peale. Ma kindlasti ei taha, et ajalukku läheb selline sõnakasutus, isegi kui see on kõlanud küsimust esitades. Jutt on ju teaduste akadeemia prominentsetest liikmetest. Mina selle väljendiga kindlasti nõus ei ole ja ma arvan, et teie ka ei ole – see oli lihtsalt ebaõnnestunud sõnastus. Kahtlemata on Eesti Teaduste Akadeemia presidendi ja ka teiste akadeemikute arvamusel väga tõsine kaal. Tegelikult me mõtleme ühiselt väga tõsiselt selle üle, kuidas samm-sammult jõuda avaliku sektori kulutustes sihiks seatud 1%-ni SKT-st. See ei ole ühe aasta eelarve küsimus, küsimus on riigi eelarvestrateegias kajastuvas pikaajalises vaates. Ja me peame olema valmis 1% SKT-st sektorisse panustama ka siis, kui need praegu ajutiseks vähenenud eurorahad ka püsivalt mõnevõrra väiksemad on. Muidugi ei ole Euroopas ühtegi riiki, kes üldse ei saaks eurovahenditest tuge. On erinevaid meetmeid, mille raames rahastatakse ka väga jõukaid, väga arenenud riike. Nii et Eestilgi on ka tulevikus päris kindlasti võimalik euroraha saada, isegi siis, kui meie sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta kasvab üle maagilise 75% piiri Euroopa Liidu keskmisest. Ja veel kord: kui rääkida rahastamisest, siis tuleb vaadata numbrite taha. Jah, me ei ole suutnud valdkonna rahastust protsendina SKT-st suurendada, aga rääkida, et absoluutarvudes on toimunud vähenemine, on selles mõttes ebatäpne, et see ei võta arvesse eurosummade kõikumist. Kui me arvestame, et ühe perioodi rahavood on lõppenud ja teine periood ei ole veel alanud, siis saame ka sellest põhjusest hästi aru.

Aga veel kord: päris kindlasti olen ma valmis arutama, kust leida raha, et jätkusuutlikult jõuda 1%-ni avaliku sektori kulutustes. See on ligi 40 miljonit, mis ei ole mitme aasta peale mingi müstiline ülesanne.

Samas on lisaks sellele näitajale minu jaoks vähemalt sama tähtis see, mida täpselt me teeme, kuidas me suudame garanteerida, et see raha on suunatud inimestele ja saab kõige efektiivsemalt kasutatud, et see tõesti lisab võimalusi. Ja nagu ma juba ütlesin, tuleb investeerida ka sellistesse projektidesse, mis on riskantsed. Mitte ainult turvalistesse teadusprojektidesse ei peaks riik investeerima.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas

Head arutelul osalejad! Ma soovin, et me suhtume lugupidavalt nendesse inimestesse, kelle käest me küsime ja kes meile vastavad. Palun oleme lugupidavad ka küsimusi sõnastades, kui me nimetame ühte või teist instantsi, institutsiooni või isooni! Urve Palo, palun!

11:01 Urve Palo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Eestis langeb 95% teadus- ja arendustegevusest ca 50 ettevõtte arvele ja sellest omakorda moodustab suure osa õlitööstus oma investeringutega. See tähendab paraku seda, et valdav osa Eesti ettevõtteid investeerib teaduse arendusse väga tagasihoidlikult. Kui me tahame, et me tootlikkus kasvaks ja palgad kasvaksid, siis on väga oluline, et ettevõtted panustaksid teadus- ja arendustegevusse enam. Mida saaks riik teha, et ettevõtteid julgustada? Ma pakun ka ühe lahenduse välja. Kas oleks mõistlik, et riik kaasrahastaks info-kommunikatsiooni- ja tehnoloogiaauditeid ettevõtetes?

11:02 Peaminister Taavi Rõivas

Ma arvan, et kõige suurem arenguhüpe saaks tulla sellest, kui ka Eesti mõistes keskmise suurusega ettevõtetele tekitada võimalus teadustegevust kasutada. Maailma mõistes on need muidugi küllalt tillukesed ettevõtted. Kui me vaatame maailma suurfirmasid, siis autotööstuse, elektroonikatööstuse jms korporatsioonides on töötajaid kümneid, isegi sadu tuhandeid. Loomulikult suudavad sellised korporatsioonid ise teadusasutusi ülal pidada ja oma käe järgi tööle panna. See on hoopis teine maailm! Meil nii vägevaid ettevõtteid ei ole ja on suhteliselt loogiline, et kõige suurem panustaja teadus- ja arendustegevusse ning selle rahastamisse on üks Eesti suurimaid ettevõtteid. Samas ma usun, et lisaks nendele 50 ettevõttele, mis Eesti mõistes on suured, maailma mõistes keskmise suurusega, peaksid ka meie mõistes keskmised ja maailma mõistes tillukesed ettevõtted teadus- ja arendustegevusele ligi pääsema. Kui me võtame ükskõik millise valdkonna, olgu selleks toiduainetööstus või midagi muud – meil toodetakse Eestis väga palju asju, näiteks ka kosmeetikat ja ehitusvahetusid –, siis need ettevõtted vajavad ilmselgelt seda, et tehnoloogia, mida nad kasutavad, oleks järjest parem. Sel juhul saaks aina innovaatilisemaid ja nutikamaid ning, mis seal salata, ka kõrgema lisandväärtusega ja kallimaid tooteid müüa.

Mida on tehtud, et need ettevõtted teadussaavutustele ligi pääseksid? Ühe konkreetse näitena võib nimetada innovatsiooniosakuid, millest võib väiksematel ettevõtetel abi olla. Või siis seesama minu meelest suhteliselt konkreetne asi nagu IT-audit. Nendest kõigist võib rääkida, aga ma arvan, et fundamentaalse või selge edasimineku annaks see, kui teadusasutused pakuksid ise formaate, kuidas ettevõtjatel on võimalik nende inimeste teadmiste ligi pääseda. Ei ole reaalne, et Eestis keskmise suurusega ettevõtted suudavad teadlasi ja uurimisrühmasid püsivalt palgale võtta. See ei ole reaalne! Olgem realistid ja mõelgem nendes kategooriates, mis meil kehtivad! Loomulikult aitab teadus- ja arendustegevuse saavutuste kasutamisele väiksemates ettevõtetes kaasa ka see, kui ettevõtted teevad omavahel koostööd. Ma põgusalt seda nimetasin. Meil on kõikvõimalikud klastrid, laevatööstus Saaremaal on ühiselt rajanud endale basseini, kus on võimalik laevasid testida. See on ju ka tegelikult innovatsioon ja aitab kaasa, et need ettevõtted saavad oma laevu paremini ja ka kallimalt müüa. Seda tüüpi ettevõtmisi saab kindlasti riik ka tulevikus toetada.

11:06 Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Madison, palun!

11:06 Jaak Madison

Aitäh, istungi juhataja! Hea peaminister! Oma kõnes te mainisite väga teravalt, et sallimatus ja võõraviha pidurdavad Eesti teaduse arengut ja n-ö progressi. Olge hea, kui te oma kõnes midagi sellist väidate, siis äkki oskate tuua ka näiteid, millised fikseeritud võõraviha või sallimatuse juhtumid on mõjutanud Eesti teaduse arengut.

11:06 Peaminister Taavi Rõivas

Ma vist ei peaks olema imestunud, et just see teema teile teadusvaldkonnas kõige südamelähedasem on. Eks valdkond, millega teie erakond tegeleb, kipubki selle teemaga piirduma. Aga kui tõsisemaks minna, siis iga kord, kui keegi võtab sõna ja ütleb, et selleks, et Eestis mitte peksa saada, võiks kanda kaitsevaelase vormi, tekitab ta võõraviha. Kui te vaatate iseenda tsitaate ajakirjanduses, sotsiaalmeedias ja Riigikogu stenogrammis, siis ei pea luubiga otsima, et leida seisukohavõtte, mis Eesti majandusele, teadus- ja arendustegevusele ning laiemalt ühiskonna sidususele pärssivalt mõjuvad. Kui me oleme tõrjuvad väga intelligentsete inimeste vastu, kes on teisest rahvusest, siis ei ole see midagi muud kui puhas rumalus. Me peaksime olema avatud ja tegelikult meelitama tarku inimesi Eesti ülikoolidesse õpetama, Eesti ülikoolidesse õppima ja Eesti edukatesse ettevõtetesse tööle, mitte tegema kõik selleks, et nad tunneksid ennast siin Eestis ebamugavalt. Konkreetseid näiteid ei ole õnneks palju ja ma loodan, et neid ei tule ka palju, aga neid siiski on. See ei ole päris põhjuseks, et ka välisinvestorid pöörduvad peaministri poole ja avaldavad muret. Ma veel kord rõhutan, et meid ei ole Eestis nii palju, et me võiksime siin elavate inimeste vastu viha ja sallimatust üles näidata. Me peame igaüht hoidma, isegi kui nad on natukene erinevad sellest, milline on konkreetsetl igaüks meist.

11:09 Aseesimees Jüri Ratas

Artur Talvik, palun!

11:09 Artur Talvik

Aitäh, juhataja! Hea peaminister! Oma kõnes te viitasite Euroopa Komisjoni hinnangule, et nii Euroopa kui siis ka Eesti teadus põeb keskpärasust. Üheks põhjuseks te tõite selle, et avalikku raha jagavad poliitikud ei julge riske võtta. Minu küsimus teile on selline: kas teie juhitud valitsus võiks vastupidiseid näiteid tuua? Kas te olete teinud avaliku raha jagamisel teadusele riskantseid otsuseid, et teadus keskpärasusest välja aidata? Ja palun vältige vastuses viitamast, et Eesti on liitunud ESA-ga.

11:10 Peaminister Taavi Rõivas

Te andsite ise väga hea vihje – see on üks väga selge näide, kus tegemist on esmapilgul riskantse otsusega. Üldiselt aga ei otsustata teadusgrantide ja kõikvõimalike projektide rahastamist sugugi mitte valitsuse tasemel. See ei ole poliitiline teema, selleks on eraldi asutused, kes neid otsused teevad. Te sõnastasite oma küsimuse nii, et Euroopa ja Eesti teadus on komisjoni hinnangul keskpärane. Arvan, et see on väga tugev liialdus või mööda tõlgendus. Nii see kindlasti ei ole. Pigem komisjon juhtis pilti üldistades lihtsalt tähelepanu sellele, et me kõik oleme inimesed ja ka neil, kes avaliku raha üle otsustavad, on vastutus. Ja siis tuleb ülemus või parlamendiliige ja küsib, kuhu sul see raha läks. Ja kui see raha läks niihu, katsu siis seletada. Ma toon lihtsa näite valdkonnast, millega paljud on kokku puutunud: riskiinvesteeringutena avaliku raha kasutamine *start-up*ides. Arengufondi puhul kõik eeldavad, et kogu see raha, mis arengufond on investeerinud, tuleb kümnekordselt tagasi. Aga kui tegu oleks nii lollikindlate rahapaigutustega, siis poleks riigi sekkumist ju üldse vaja. Kogu selle asja mõte on, et kui riik üldse sekkub mingisse valdkonda lisainvesteeringute tegemisega, siis ta peab raha suunama sinna, kus ei ole saajaprotsendilist garantiid, et raha tuleb kümnekordselt tagasi. See on kogu see loogika ja samamoodi on lood tihti ka teadus- ja arendustegevuses, kus loomulikult on pilt märksa laiem. On päris palju sellist teadust, mille saavutusi ei saa rahalises väärtuses kohe või lühikeses perspektiivis paika panna, aga mis teeb ühiskonda ikkagi rikkamaks. Rahanumbriga ei olegi seda kohane mõõta. Tingimata peab arvestama, et teadus- ja arendustegevuses on ikkagi väga palju ka sellist, mis ei ole otseselt majanduse teenistuses, kuigi me oleme viimast hästi palju rõhutanud ja see ongi väga oluline.

11:12 Aseesimees Jüri Ratas

Rein Ratas, palun!

11:12 Rein Ratas

Täna, juhataja! Auväart peaminister! Eesti on suhteliselt rikas maavarade poolest. Meil on määratletud mitmed seni kasutusse võtmata maardlad, sh graniitkivimaardla Maardus ja fosforiidimaardlad Virumaal. Kas näete majandusarengulist vajadust nende maardlate kasutamiseks lähima 20 aasta jooksul ja meie teaduslik-tehnilist valmisolekut selleks? Olen rääkinud.

11:13 Peaminister Taavi Rõivas

See teema oli meil, kui ma õigesti mäletan, kas eelmisel või üle-eelmisel nädalal keskkonnaministri tõstatatuna ka valitsuskabineti nõupidamisel. Üldine hoiak oli selline, et peab uurima, millised on maapinnas leiduvate rikkuste kasutamise võimalused, ja ka hindama, milline on meie tehnoloogiline tase – kas on võimalik kaevandada nii, et keskkonnamõju ei läheks märksa rohkem maksma, kui on võimalik majanduslik tulu. Ma tunnistan, et mina ei ole nii suur selle valdkonna spetsialist, et ma julgeks öelda, kas 20 aasta jooksul on mõne konkreetse Eesti mõistes uue maavara kaevandamine tehtav selliselt, et keskkonna jalajälg on piisavalt väike. Selleks on minust palju-palju paremaid eksperte ja minu asi otsustajana on nende arvamusele tugineda. Aga selleks, et neid arvamusi saaks tekkida, on meil vaja uuringuid. Neid uuringuid on vaja rahastada, et asjaga saaks süstemaatiliselt ja põhjalikult tegeleda. Me oleme ju kõike seda teinudki, aga oleks vaja veel rohkem detailidesse minna ja siis, nii nagu tarkadel inimestel kombeks, otsustada mitte oletuste ja emotsioonide pinnalt, vaid teadmise pinnalt. Nii me saame ka teie küsimusele vastuse. Ma loodan, et me saame seda veel arutada, kas näiteks graniidi või fosforiidi või mõne muu küllalt olulise maavara kaevandamine võiks Eestis kunagi piisavalt otstarbekas olla ka nii, et keskkond ei kannata.

11:15 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Metsoja, palun!

11:15 Andres Metsoja

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea peaminister! Te tõite oma ettekandes välja, et mõttemalli ja käitumismudeli muutus on olulise tähtsusega. Samas viitasite sellele, et Eesti haridusvõrk on liialt killustunud. Minu küsimus tulebki meie konservatiivse haridusvaldkonna kohta. On teada, et teadus- ja arendustegevuses edukas olemiseks peame oma noori, oma lapsi õpetama võimalikult hästi. Mind teeb murelikuks eelkõige kutsehariduse suhestumine gümnaasiumiharidusega ja teisalt kõrghariduse kvaliteedi n-ö jätkusuutlikkus. Me teame, et peaksime kõrghariduse vallas rahvusvahelistuma, kuid kuidas minna kutsehariduse valdkonnas spetsialiseerumisega edasi nii, et ettevõtjatel jätkuks spetsialiste? Me peame ju pilti nägema tervikuna ja mõistma, et seda tuleb teha suuresti gümnaasistide, gümnaasiumide arvel. Milline on teie ees aastaks 2020 avanev pilt selles valdkonnas?

11:16 Peaminister Taavi Rõivas

Enne seda 2020. aasta pilti ma vaatan korra minevikku. Ma mäletan, et kümmekond aastat tagasi oli kutsehariduse maine ja kvaliteedi parandamine hariduspoliitika selgeid prioriteete. Aastatel 2006 ja 2007 otsustati teha väga suured investeeringud nii sellesse, et oleks olmetingimused kaasaegsed, kui ka sellesse, et oleks võimalik õpetada erialasid, mis tõepoolest on aktuaalsed – et selleks oleks olemas seadmed ja muu vajalik. Kui me võrdleme kümne aasta taguse ajaga, siis me oleme teinud ikka väga suure hüppe. Ma olen külastanud kutseharidusasutusi ja tean nende tööpõhimõtteid kümme aastat tagasi ja nüüd. Muutus on tõesti silmaga nähtav ka nendele, kes seal ise vahetult iga päev sees ei ole. Kas meil on põhjust ka tulevikus selle nimel edasi töötada, et kutseharidus püsiks ja areneks? Loomulikult on. Iseenesest on väga hea, et üha enamatel kutseõppeasutustel on toimiv koostöö erasektoriga. Erasektoril on väga selge huvi saada oma valdkonna spetsialiste ja nad on ka nõus rahastama kas seadmete hankimist, õppejõude, programme, stipendiume. Seda on olnud üha enam märgata. Milline seis on aastal 2020? Arvan, et see on küsimus, mida peaks valdkonnaministri käest küsima. Ma ei soovi liiga palju haridusministri tööalale tungida. Aga üldiselt on kutseõppeasutuste puhul nii nagu teadusegi puhul koostöö praktikute jaoks üks võtmekohti.

11:18 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

11:18 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Hea peaminister! Küsimus selline. Minister Ligi ütles, et õpetajate koondamine on seotud sellega, et bioloogiline vananemine toimub. Ka teadlased ei ole veel välja mõelnud elueliksiiri, nii et nemadki kahjuks vananevad. Vaadates natukene taimelava, näiteks reaalaineid, täppisteadust, maateadust, siis näeme, et peale kedagi eriti ei kasva. Füüsika-, keemia- ja matemaatikateaduskonda sisseastujaid on äärmiselt vähe. Kui edasi minna, siis põhikoolis ja gümnaasiumis on väga suur puudujääk õpetajatest, kes õpetaksid neid aineid. Kui minna veel madalamale astmele, siis lasteaias on põhiline töö nagu robotika, aga inimesi, kes oskaksid vastata laste küsimustele miks, milleks, kuidas, mispärast, miks see nii käib, jääb iga päevaga vähemaks ja vähemaks. Kuidas te siis selgitate oma väidet, et teadus ja teaduse järjepidev areng on piisavalt rahastatud?

11:19 Peaminister Taavi Rõivas

Muidugi on ka täpselt vastupidiseid näiteid. Tänapäeva noorte oskused infotehnoloogias ületavad mäekõrguselt neid, mis olid teil või minul koolipõlve alguses. On ka positiivseid näiteid! Teiseks, ma olen küllalt kindel, et kui te vestlete oma fraktsioonikaaslasega, kes istub teie selja taga, siis ta protesteerib, kui te mõtlete teaduse all ainult reaalteadusi. Meil oli väga huvitav vestlus Aadu Mustaga sel teemal, et me peaksime võrdselt teiste harudega kohtlema ka humanitaarteadusi, rahvusteadusi. See ei ole nii, et ainult reaalteadused on teadus. Mitmekesisus on siin kindlasti oluline.

Ma ei julge kinnitada, et Eestis on olukord halvenenud ka reaalteaduste valdkonnas. Kui me vaatame Eesti õpilaste tulemusi reaalainete õppimisel, siis mulle tundub, et praegused lapsed ei ole sugugi mitte rumalamad kui need poisid ja tüdrukud, kes olid lapsed siis, kui muru oli rohelisem. Ma siiski julgen olla optimist ka nendest teemadest rääkides. Selge on, et väga palju sõltub sellest, millised on ühiskonna hoiakud tervikuna, milliseid alasid me väärtustame, kas tarkus on ühiskonnas ühemõtteliselt hinnatud, millised on töökohad, mida riigis luuakse ja kus saab kõrget palka. See on ka kindlasti selge. Põhjus, miks infotehnoloogia eriala on nii populaarne, pole mitte ainult see, et infotehnoloogia on paljude meelest põnev. Selles valdkonnas on lihtsalt palju töökohti ja heade töötajate defitsiit. Kindlasti olemasolevad töökohad natuke dikteerivad seda, milliste erialade osakaal kasvab või kahaneb. Seda tuleb loomulikult arvestada.

11:21 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

11:21 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud peaminister! Ma kuulasin, kuidas te žongleerisite arvudega, kui te võrdlesite Eestit, Lätit ja Leedut. Jah, me palgakasvus oleme küll ees, aga palk ei ole see, mis inimesele toidu lauale toob. Põhinäitaja on ostujõud. Ma tuletan teile meelde, et 2009. aastal oli SKT inimese kohta Eestis 62% ja Leedus 57% Euroopa Liidu keskmisest. Aastal 2014 oli see näitaja Eestis 73% ja Leedus 74%. 74% peaks olema kõrgem kui 73%. Kardan, et järgmisel aastal see lõhe on veel suurem. Aga ma küsin, mis kasu on teadusest, kui Vabariigi Valitsus ei taga ettevõtete konkurentsivõimet. Ma toon järjekordselt näiteks piimatootmise, kus me oleme maailma absoluutses tipus, rääkimata Euroopa Liidust. Eesti valitsus on aga ainuke, kes ei toeta oma põllumeest sama palju, kui toetatakse põllumeest ülejäänud Euroopas. Palun ärge hakake järjekordselt ette lugema neid toetusi: kriisitoetus, üleminekutoetus, vabandust, Euroopa Liidu otsetoetus. Ma räägin oma riigi toetusest, kus järgmisel aastal on 4,6 miljonit ...

11:22 Aseesimees Jüri Ratas

Hea küsija, teie aeg on läbi.

11:22 Peaminister Taavi Rõivas

Ma saan aru, et teie meelekindlus sarnaneb EKRE omaga. EKRE elavneb iga kord siis, kui räägitakse sallivusest. Teie elavnete iga kord siis, kui on võimalik rääkida põllumajandusest. See on iseenesest kadestamisväärne ja kindlasti on ka põllumajandusvaldkonnal teadusega väga tihe side. Mis mind aga teie pikka küsimust kuulates imestama pani, on teie väide, et palk ei ole see, mis toidu lauale toob. Minu arust just nimelt palk ongi see, mis inimestele toidu lauale toob. Ma saan aru, et te püüdsite mulle hetk

tagasi väita, et see ligi 1100 eurot, mis aasta lõpuks tõenäoliselt on Eesti keskmine palk, on ostujõult väiksem summa kui ca 860 eurot, mis on Leedu keskmine palk. Kui te nii ütlete, siis olgu see teie arvamus. Iseenesest on teil muidugi õigus, et kui võtta sisemajanduse kogutoodang ostujõu pariteeti arvestades, siis on Leedu Eestiga enam-vähem ühel pulgal olnud juba mitu aastat järjest. Ent siin on väga suur aga. Ostujõus peegeldub väga otseselt ka tõsiasi, et mitmed teenused, mis sõltuvad inimeste palgast – kas või näiteks taksosõit, mis on Vilniuses märgatavalt odavam kui Eestis –, ongi odavamad seetõttu, et inimeste sissetulekud on väiksemad. Ja isegi kui teatud hinnad on Leedus märksa odavamad, siis kui me võtame kõige olulisemad esmatarbekaubad, mida iga inimene ostab, siis ma väidan, et põhimõttelist hindade erinevust, mis oleks ligilähedane selle erinevusega, mis on Eesti ja Leedu palkade vahel, tegelikult ei ole. Nii et kui on valida, kas eelistada 860-eurost keskmist palka või 1100-le eurole lähenevat palka, siis ma julgeksin eelistada viimast.

Ja nüüd teie küsimus põllumajanduse kohta. See, et Eesti valitsus on eelarveaasta jooksul leidnud võimaluse investeerida ligi 40 miljonit eurot, on väga suur asi. Isegi teoreetiliselt ei oleks meil võimalik *top-up*'i samas ulatuses maksta. Teiseks, me oleme pidanud väga oluliseks, et maksumaksja tugi läheks üksnes nendele sektoritele, mis päriselt kriisis on. Kogu põllumajandus ei ole praegu kriisis. Eesti teraviljakasvatuses ei ole mitte kunagi olnud nii head aastat, kui on olnud tänavune. See on tootjate endi hinnang. Kasumid pole mitte kunagi olnud nii suured. Järelikult – ja sedagi on öelnud põllumajandustootjate esindajad ise – tuleb keskenduda piimatootmise ja seakasvatuse sektorile. Just nimelt seda olemegi teinud. Eriti oleme püüdnud aidata nn kolmanda tsooni seakasvatajaid. Ja kui vaadata natukenegi pikemat perspektiivi, siis riigi toetustest kordades olulisem on see, et riik avaks uksi eksporditurgudele. Kui see plaan, mis maaeluminister Urmas Kruusel on Hiina turuga, kas või osaliselt realiseerub, siis me alles näeme arve, mis leiva lauale toovad – sõna otseses mõttes.

11:27 Aseesimees Jüri Ratas

Anne Sulling, palun!

11:27 Anne Sulling

Aitäh, hea eesistuja! Hea peaminister! Ta mainisite oma kõnes, et võiks luua ettevõtte, mille eesmärk oleks suurendada ülikoolidevahelist koostööd teadmus- ja tehnoloogiasirde edendamisel. Milline on täpsemalt selle ettevõtte kontseptsioon?

11:27 Peaminister Taavi Rõivas

Praegu on ilmselgelt vara rääkida mingist kontseptsioonist. See on üks idee, mis on tulnud TAN-i tellitud raportist ja millele eksperdid on tähelepanu juhtinud. Ma nimetasin seda ühise turundustegevuse, ühise teadmussirde kontekstis. Aga sellest raportist, kui seda mõttega lugeda, tuleb välja veel mitu ideed. Üks mõte on kas ettevõtte või mis iganes muus formaadis ühiselt majandada kinnisvara, infotehnoloogiat jne. Näiteks kinnisvara kohta ülikoolid ise ütlevad, et mis jama see on, et me mitte mingil juhul ei taha seda. Kõik see kinnisvara, mis meil on, on väga vajalik. Noh, olgu see iga asjaosalise enda hinnata, kas see on nii või ei ole. Eks elu näitab, kuidas sellega läheb. IT-valdkonna kohta aga ülikoolide rektorid – ma olen mõnega neist rääkinud – ütlevad, et väga hea mõte. Ühiselt on võimalik raha säästa, on võimalik teha asju efektiivsemalt. Kas seda edendaks ettevõtte või valitakse mingi muu juriidiline formaat, on teisejärguline. See on lihtsalt ühe kehandina välja mõeldud.

Tähtis on teadmiste siire: kui meil on Eestis mingi teadmine olemas, siis peaks see jõudma teistegi teadlasteni. Tuleb mõelda, kuidas saada paremat koostööd tegema kas või kaks suurimat ülikooli omavahel. Rektorid istuvad väga tihti ühe laua taga ja käivad ka sageli koos välisvisiitidel. Minagi olen koos Tallinna Tehnikaülikooli ja Tartu Ülikooli rektoriga käinud välisvisiitidel, kus nad on otsinud võimalusi välisõppejõudude Eestisse toomiseks, üliõpilaste vahetuseks jne. Nad teevad juba praegu päris hästi koostööd, aga võiks veelgi paremini. See on selle raporti mõte.

Kui sa tahad teada, kas on mingi valmiskontseptsioon olemas ja kas keegi on juba tolle ettevõtte struktuuri valmis joonistanud, siis selleks on ilmselgelt liiga vara. Väga palju sõltub ülikoolide endi valmidusest nendes valdkondades koostööd teha. Mul on hea meel öelda, et nad on tegelikult väga avatud olnud. Vahest võiks eeldada, et nad ütlevad, et las meie asutus jääb paika sellisena, nagu ta kogu aeg on olnud. Aga nii ei ole. Ei Tartu Ülikooli ega tehnikaülikooli rektori puhul ma seda ei näe. Nad on väga selgelt avatud meelega ja mõtlevad, kuidas teha asju veel paremini. Minu meelest on see väga õige lähenemine.

11:29 Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

11:29 Helmen Kütt

Täna, austatud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Suur aitäh ülevaate eest! Minu küsimus puudutab koostööd, mida ministeeriumid ja muud ametkonnad ning vahest ka valitsus teeb ülikoolide ja teadusasutustega? Kas seda tehakse piisavalt? Sotsiaalteadlaste sõnul on väga tihti probleemiks see, et teadus ja uuringud pakuvad ühte, aga praktiline tegevus on teistsugune.

11:30 Peaminister Taavi Rõivas

No päris kindlasti on meil arenguruumi, et teadlaste tarkust rohkem kasutada. See on teema, millest ma olen korduvalt ka akadeemik Soomerega vestelnud. Mul on plaanis – tõenäoliselt see jääb küll järgmise aasta algusesse – lähiajal ka teaduste akadeemia inimestega kohtuda ja detailsemalt arutada, kuidas saaks parlament ja valitsus teaduste akadeemia potentsiaali paremini kasutada. Selles vallas on iseenesest järjest rohkem häid näiteid, kus meil on olnud – mis seal salata, ka tänu eurorahale – võimalik ühes või teises valdkonnas panna tööle rakkerühmad või tellida mingeid analüüse. Need võimalused on mõnevõrra avardunud, aga päris kindlasti on potentsiaali veelgi rohkemaks. Ideaalis oleks see muidugi poliitikate kujundamisel üks elementaarseid eeldusi. Eestil ei ole vaja kogu aeg kõikides sektorites kogu arengut reformida. Me oleme väga palju juba ära teinud ja päris mitmes valdkonnas on nüüd vaja natuke rahulikumalt, aga seda enam süvitsi minna, tegeleda n-ö peenhäälestusega, et järgmist tasandit saavutada. Selles on teadmistel ja teadusel väga suur roll.

11:31 Aseesimees Jüri Ratas

Ken-Marti Vaher, palun!

11:31 Ken-Marti Vaher

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Siin on täna räägitud ka sellisest asutusest nagu arengufond ja minu küsimus ongi ühe funktsiooni kohta, mida see fond peaks täitma ja mille kohta on arengufondi seaduses ka eraldi peatükk: nimelt arenguseire. See tähendab pika ja keerulise definitsiooni kohaselt ka seda, et süstemaatiliselt hinnatakse teaduse seisuga ja määratletakse strateegilised arengusuunad, mis peaksid kaugemas perspektiivis kaasa tooma suurema majanduskasvu ja ühiskondliku kasu. Minu küsimus ongi, kuidas arenguseire on siiani teie hinnangul toimunud. Kas on olemas positiivses mõttes väljakutseid, mida silmas pidades saab arenguseiret paremini korraldada? Milline on teie seisukoht selles küsimuses?

11:32 Peaminister Taavi Rõivas

Kui formaalselt läheneda, siis arengufond raporteerib parlamendile ja võib-olla ei ole mul isegi kohane püüda detailselt hinnata, kuidas arengufond oma ülesannetega toime on tulnud. Isenesest loomulikult on ka siin ruumi parandamiseks, aga võib öelda, et ju on ka parlamendis Maris Lauri eestvedamisel arengufondi tehtule otsa vaadates hinnatud, kui hea või halb see töö on. Küllap saate kolleeg Maris Lauri käest otsekohesema ja ausa hinnangu, kui te selle kohta küsite.

Kui võtta aluseks, millised on arengusuunad, siis üks konkreetne formaat, kus arengufondi osalus on märgatav olnud, on nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondade väljavalimine. Selle üle võib vaielda, kas see on läinud hästi või halvasti. Fakt on see, et Euroopas lepiti kokku, et osas valdkondades tehakse arengukiirendus. Eestis valis need valdkonnad välja arengufond ja teatud loogika on selles kindlasti olemas.

Nüüd sellest, millised on väljakutsed. Me oleme kokku leppinud, et ettevõtlusminister tuleb esimese kvartali lõpus valitsuse ette ettepanekutega, kuidas saaks mitte ainult arengufondi, vaid kõikide ettevõtlust toetavate asutuste-organisatsioonide tööd paremini korraldada. See on minu arust väga õige lähenemine: tuleb eri asutustele ja organisatsioonidele otsa vaadata ja uurida, kas kuskil on dubleerimist, aga mis veel olulisem, tuleb uurida ka seda, kas on võimalik sünergiat tekitada. Seire funktsioon on justkui olnud arengufondil, aga see peab haakuma näiteks nende funktsioonidega, mis on EAS-il. Kas millegagi tulla turule või minna mingile turule – kõik sellised asjad. Kui need funktsioonid saaksid omavahel hästi klappima, siis see oleks suur samm edasi.

Kui korraks ka kriitiline olla, siis mulle on jäänud mulje, et arengufondil ei ole juba päris mitme aasta jooksul olnud selget ja täpset tellimust, mida me temalt ikkagi ootame. Kui suudaks väga selge tellimuse formuleerida, siis oleks lootust saada ka mingi konkreetne tulemus. Mul on lihtsalt selline tunne olnud. Aga veel kord, parlamendis on inimesi, kes on selle teemaga süstemaatiliselt tegelenud, ja kindlasti tasub ka nende arvamust kuulata.

11:35 Aseesimees Jüri Ratas

Arno Sild, palun!

11:35 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister! Mul oli ka selleteemaline küsimus plaanis ja nüüd ma küsingi teie arvamust. Ajakirjandus on välja tulnud väitega, et arengufondi peaks likvideerima. Ilmselt ei saa seda ettepanekut siis tõsiselt võtta. Saan teie jutust aru, et teie arvates peaks arengufondi tööd tõhustama, mitte fondi likvideerima.

11:36 Peaminister Taavi Rõivas

Ma ei taha võtta ennatlikke seisukohti. Nagu ma ütlesin, ettevõtlusminister töötab praegu seda teemat detailideni läbi ja toob kvartali lõpus oma ettepanekud valitsusse. Kui ma ütleksin juba ette ära, mis minu seisukoht on, siis poleks tema töö üldse mõtet ja see ei oleks tema suhtes viisakas. Vaatame neid ettepanekuid ja vaatame ka sellele tööle otsa, mida on Riigikogus tehtud, ning siis leiame mingi mõistliku lahenduse, kuidas edasi minna.

11:37 Aseesimees Jüri Ratas

Liina Kersna, palun!

11:37 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud peaminister! Siin on täna päris palju räägitud TAN-i tellitud raportist ja sellest, et seal on soovitus teadusasutused osaliselt konsolideerida. Minu küsimus on, kas käimasolev riigireform puudutab kuidagi teadusasutusi ja kui puudutab, siis kuidas.

11:37 Peaminister Taavi Rõivas

Riigivalitsemise n-ö kestlikuna hoidmise peamine sisu on olnud selles, et valitsus seab üldised eesmärgid, mis erinevalt kõlama jäänud väidetest ei ole olnud sellised, et igal valdkonnal on täpselt üks ja seesama eesmärk. Kaugeltki mitte! Need eesmärgid on haldusalade lõikes umbes kolm ja pool korda erinevad ning võtavad arvesse, mis valdkonnad on rohkem ja mis valdkonnad vähem oma tegevust kaasajastanud ja reforminud. Seda esiteks. Teiseks, iga konkreetse haldusala sees on vastutaval ministril õigus määrata, mis asutused, mis struktuuriüksused kui palju peavad panustama. Eeldus on, et kõik ministrid lähenevad sellele ülesandele nii sisuliselt kui võimalik. Selles mõttes oleks seda valdkonda puudutav detailine küsimus õige adresseerida haridus- ja teadusministrile. Aga me arutasime seda teemat valitsuses ja tookord oli juttu, et Jürgen Ligi seab kõnealused eesmärgid, diferentseerides neid asutuste lõikes. Teadus- ja arendusasutustele, sh ülikoolidele ei ole riigil võimalik käsu või korralduse korras ette anda inimeste piirarvu. Kui me valitsuses seda arutasime, oli Jürgen Ligil plaan asjaosalistega koostöö korras ühiselt arutada, kuidas seda võimalikult tulemuslikult saavutada. Ma ei ole viimastel nädalatel temaga rääkinud, kuidas asi on edenenud ja kuidas need eesmärgid on saavutatud, aga mulle teadaolevalt selles suunas igal juhul liigutakse. Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkonnas on selgelt ambitsioonikad eesmärgid seatud. Ma olen väga nõus, et kui tööeline elanikkond tervikuna väheneb, siis me ei saa endale lubada, et riik tervikuna, ükskõik kuidas me seda riiki mõõdame, on see keskvalitsuse juhitud või kogu avalik sektor, ei saa pidevalt paisuda. Surve pidevaks paisumiseks on eranditult igas ametiasutuses. Eranditult igas! Me nägime seda ka buumiaastatel väga selgelt, kuidas koosseisud kiiresti kasvasid. Nüüd on meil kohustus hoida ratsionaalset joont ja hoolitseda selle eest, et kõik, mida me teeme maksumaksja raha eest, mida me otse või kaude eelarvest rahastame, oleks võimalikult tõhusalt tehtud.

11:40 Aseesimees Jüri Ratas

Ain Lutsepp, palun!

11:40 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud peaminister! Küsimus on vähe isiklik, aga esitan selle ikkagi. Õhk kubiseb nn uuest – uutest lahendustest, uutest ideedest, uutest lähtekohtadest, lähenemistest jne. Ent mis eraldab uue vanast ja loob tõeliselt uue? Võib-olla see, millel on tähendus, mida märgatakse veidi hiljem või päris palju hiljem, aga mis ületab keskpärasuse. Ma tean, igasugune tähendus on subjektiivne. Mida tähendab teie jaoks praeguses Eestis teadus? Millistest Eesti teadlaste saavutustest ja töödest olete viimasel ajal ise vaimustunud?

11:41 Peaminister Taavi Rõivas

Aitäh! Muidugi ei ole küll minu asi niimoodi öelda, aga ilmselgelt on see päeva kõige säravam küsimus. Ma tõesti tänan selle eest! On näha, et te olete väga tõsiselt mõelnud, mida küsida, ja palju tänu, et olete sedavõrd detailselt kaasa mõelnud. Nagu ma ütlesin, ma olen väga uhke Eesti teadlaste ja nende saavutuste üle, ning mõnest konkreetsest asjast ma juba ka rääkisin. Kas või seesama Skeletoni superkondensaator, mis on oma majanduslikku otstarbekust tõestanud selle kaudu, et ettevõttesse on paigutatud ka märkimisväärsed välisinvesteeringuid. Ettevõttel on potentsiaali paisuda väga suureks ettevõtteks. Kui ma ei eksi, siis ka Eesti enda investorid on sinna päris palju raha pannud. See näitab väga selgelt usaldust selle tehnoloogia vastu, mis võib mõnes mõttes isegi maailma muuta. Kõige rohkem vaimustavadki mind asjad, millel on mõju kodust kaugemal, mille puhul me võime öelda, et vaat see asi on Eestis leiutatud. Olgu see kas või väikegi nišš, väike asi, aga see on nii ägedalt tehtud, et see on maailmas kõige parem või see on jõudnud laiadesse massidesse. Niisuguseid asju tekib Eestis, ma julgen öelda, peaaegu iga aasta. Mõned neist on välja töötatud spetsiifilistes valdkondades, näiteks materjaliteaduses, ja igaüheni meist kohe ei jõua. Me kohe ei teadvusta nende tähtsust, aga need on olemas ja nendest on põhjust vaimustuda.

Ja nagu ma juba enne ütlesin, neid lugusid tuleb rääkida, et inimesed õhinasse satuks. Täpselt samamoodi nagu lastele on vaja tuua konkreetseid näiteid, kuidas nutikas olemine ja uute lahenduste leidmine teeb elu paremaks. Minu meelest kõige ägedam teaduse populariseeriija laste hulgas on Leiutajateküla Lotte. Leiutajateküla on ju teadlaste kommuun, kus pidevalt mõeldakse, kuidas teha asju paremini. Muidugi on seal ka huumorit, näiteks kas pannkooki saab teha ainult ema või võiks pannkoogi tegemiseks masin olla, aga kokkuvõttes nad panevad terve põlvkonna, isegi võib-olla mitu põlvkonda mõtlema sellele, kuidas teha asju ägedamalt. See ongi teaduse põhiolemus. Nii et isegi selle üle ma olen uhke, et Eesti teadust on osatud populariseerida sedavõrd ägedalt, nagu seda on tehtud Lotte ja Leiutajateküla kaudu.

11:44 Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

11:44 Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Ma olen täna siin saalis opositsioonilt kuulnud üsna palju kriitikat. Eks see ongi nende töö kritiseerida. Mulle tuleb meelde, et aastaid tagasi, kui professor Ene Ergma hakkas siin saalis looma kosmose toetusrühma, siis opositsioon naeris selle peale. Mis asja – Eesti kosmosesse, mis jama see veel on!? Ometi oleme tänu sellele protsessile nüüd Euroopa Kosmoseagentuuri täisliige ja sisuliselt iga euro, mille Eesti panustab ESA-sse, tuleb meile teadus-, arendus- ja rahastusprojektide käigus tagasi hangetena nii teadusasutustele kui ettevõtetele. Sa oled teinud mitu edukat välisreisi, näiteks Hiinasse ja ka teisele poole Atlandi ookeani. Kas nende reiside tulemusena on tekkinud ka mingisuguseid rahvusvahelise koostöö projekte? Loomulikult on riigisisenesed rahastusprojektid olulised, aga võib-olla hoopis rohkem saaksime tagasi, kui panustaksime mitmesugusesse rahvusvahelisse koostöösse. Niisuguste ühisprojektide abil astuksime ehk kaks sammu edasi.

11:45 Peaminister Taavi Rõivas

Aitäh selle küsimuse eest! Kõigepealt, ma ei oleks nii kriitiline kogu opositsiooni suhtes. Minu meelest osalt opositsioonisaadikutelt on tulnud väga häid, säravaid ja konstruktiivseid küsimusi ning selle üle on

mul tõesti hea meel. See on minu meelest tänu sellele väga asjalik arutelu olnud. Samas ma olen täiesti nõus sellega, et tookord paljud ei uskunud, et Eestist saab kosmoseriik. Selliseid inimesi ei olnud mitte ainult opositsiooni, vaid tegelikult, mis seal salata, ka koalitsiooni ridades. Teema üle visati nalja. Tunnistagem, nii oli. Ja ega see ei olnudki ju iseenesestmõistetav ja lollikindel plaan, et tulebki kohe satelliit, mille tudengid saadavad orbiidile. See tundus täiesti kosmiline, võimatu. Samuti ei osanud meist keegi hästi ette näha, et tekib üks superkondensaatoreid tootev ettevõte, mis suudab maailma suurtele autotööstustele pakkuda väga suure elektrimahutavusega kompaktsed lahendused, toodet või kuidas iganes seda nimetada. Aga tagantjärele võime öelda, et oli väga hea, et oli nii ettenägelikke inimesi, kes toona suure eesmärgi nimel pingutasid ja elasid üle, et selle mõtte üle visati nalja. Müts maha, õigesti sai tehtud!

Väga õige on, et rahvusvahelistumine on suur edu pant, samuti ülikoolide koostöö, millest me rääkisime. Konkreetselt rektoritega olen ma näiteks käinud Milanos, kus me kohtusime Bocconi ülikooli juhtidega. Tegemist on väga maineka Itaalia kõrgkooliga ja ma väga loodan, et õnnestub temaga tiptasemel koostööd teha.

Üldiselt on Eesti nutikate lahenduste ja kõrge lisandväärtusega toodete vastu suurt huvi üles näidatud. Näiteid on väga erinevaid. Seesama Skeleton, millest ma juba olen rääkinud. Ma olen käinud Skeletoni juhiga koos Saksamaal, kus nad toimetavad aktiivselt. Või siis küsija valdkonnast Estonia klaver, mida võib iseloomustada sõnadega innovatsioon, arendustegevus, geniaalne toode. Estonia klaver on väga mitmes mõttes Eesti märk – ta on väga kvaliteetne toode, väga suure lisandväärtusega, oma valdkonnas maailma tipus. See on just selline toode, mida me tahame. Arendustegevuse puhul võib-olla esimesena klaverile ei mõtleks, aga kui rääkida Hiina pealinnas Pekingis erinevate inimestega, siis nad ütlevad, et Estonia klaver paneb neil silmad särama. Või siis Eesti elektroonikatööstuses toodetavad Esteloni kõlarid näiteks. Loodame, et selle väga palju tunnustust leidnud tootega kaasneb ka korralik majandusedu. Praegu on nende tootmine sellises faasis, et sisenetakse väga suure lisandväärtusega paljudele turgudele. Uhke tunne näha, et Eesti kvaliteetsetel toodetel läheb hästi. Ma arvan, et igaüks meist võib uhke olla, kui mõnes tippsaalis Estonia klaverit kasutatakse või kui see lihtsalt on populaarne sellistel olulistel ja tiheda konkurentsiga turgudel nagu USA ja tulevikus meie jaoks, ma usun, ka Hiina.

11:48 Aseesimees Jüri Ratas

Yoko Alender, palun!

11:48 Yoko Alender

Aitäh, hea juhataja! Aitäh, lugupeetud peaminister, sisuka ettekande eest ja ka arutelu eest kultuurikomisjonis! Tahan puudutada sellist teemat nagu disain – disain kui mõtlemine, disain, mis loob tõesti suuremat lisandväärtust, suuremat tootlikkust. Seda me kõik vajame. Eestis õpetatakse disaini peamiselt kunstiakadeemias. Mulle kui kunstiakadeemia vilistlasele teeb natuke muret küsimus, millal leiab kunstiakadeemia olukord lahenduse. Millal uus maja tuleb?

11:49 Peaminister Taavi Rõivas

Ma mõtlesin, kuhu see küsimus välja viib. Kogu selle küsimuse mõttekäiguga aga olen ma kindlasti nõus. Tõepoolest, kui väga lihtsustatult öelda, siis tööstusrevolutsioon aitas kaasa sellele, et ühe inimese kohta suudetakse rohkem toota. Aga kui me soovime järgmist taset – jällegi ma hästi lihtsustan –, siis tuleb toota suurema lisandväärtusega, ihaldusväärsemaid tooteid ja siin ei saa disainist üle ega ümber.

Mis puutub Kunstiakadeemia uude majja, siis minu teada on selle ehitust võimalik Haridus- ja Teadusministeeriumi õige pea avatava meetme raames rahastada. Ma ei ole päris kindel, kas ma tohin seda peaministrina ametlikult öelda, aga oleme valitsuses kokku leppinud, et meie jaoks on see oluline objekt. Ma ei tea, kas mingid spetsialistid peavad veel selle projekti abikõlblikkust hindama ja ega ma nüüd oma toetust avaldades neid kuidagi ebaseaduslikult ei mõjuta. Loodan siiski, et ma seda ei tee, kui ütlen, et minu meelest väärib kunstiakadeemia hoone kindlasti ehitamist. Vahest ma ei räägi suurt saladust välja, kui ütlen, et ma näitan valitsuse väliskülalistele oma kabineti rõdult Põhja-Tallinna kui väga arenevat piirkonda ja peaaegu alati saab ka öeldud, et vaat sellesse majja, mis praegu seal nukralt seisab, tuleb meie kunstiakadeemia, mis annab kogu piirkonnale kindlasti veelgi mõnusat boheemlaslikku sära juurde. Mina usun küll, et kunstiakadeemia tuleb valmis ehitada. Seda tuleks teha euromeetme abil ja ma loodan, et kogu vajalik protseduurika, kõik see, mis ühe korraliku meetmega

kaasas käib, tuleb poliitilise tahtega kaasa. See poliitiline tahe on meil valitsuses aga kolme osapoole ühine.

11:51 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, härra peaminister! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Andres Ammas Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:52 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav peaminister! Lugupeetavad kolleegid! Peaminister ütles toredasti, et üldiste näitajate taga tuleb näha konkreetseid inimesi konkreetsete lugudega. Küllap neid konkreetseid lugusid saab rääkida meedia, neid saavad rääkida kooliõpetajad ja juhendajad, kas või peaministri viidatud koeratüdruk Lotte, aga siin saalis peaks rääkima ikkagi eeskätt rahast. Minu arvates on see asi, millesse meie teiega, armsad kolleegid, saame omalt poolt panustada, loomulikult ikka ja eeskätt Vabariigi Valitsuse initsiatiivil.

Eesti teadlased on väga palju saavutanud. Selle kohta tõi peaminister huvitavaid näiteid, aga rõhutaksin, et nad on seda kõike saavutanud suuresti alarahastatusele vaatamata. Eeskätt tuleb sellest teha järeldus, et meie teadusesse tasub panustada ja tasub ehk ka haridus- ja teadusministri seisukohti rohkem arvesse võtta.

Meil on palju suurepäraseid dokumente, millest lähtuda. Tänapäevaks päevaks valmistudes lugesin neist üle kolm. Kõigepealt lugesin üle strateegia "Teadmispõhine Eesti". Võib-olla on see natuke liiga optimistlik, samas pole keegi kunagi väitnud, et see strateegia ei ole Eesti riigile jõukohane. Muu hulgas ütleb see strateegia: "Teadus- ja arendustegevuse rahastamine riigi- ja kohalikust eelarvest tõstetakse 2015. aastaks 1%-le SKP-st ja edaspidi hoitakse seda sel tasemel." See kõlav eesmärk on selgelt fikseeritud ka praeguse valitsusliidu lepingus, samuti teadusasutuste baasfinantseerimise kasvatamine ning teadusasutuste ja ettevõtete koostöö. Rõhutan tollest strateegiast veel üht lauset: "Järk-järgult hakatakse püsivat rahastust nõudvat tegevust toetama maksutulude arvelt."

Sellele suurepärasele dokumendile on järgnenud teine dokument: teaduse riikliku rahastamise kontseptsioon, mis töötati välja vist eelmise haridus- ja teadusministri ajal. Kõige muu kõrval tõdetakse selles kontseptsioonis, et teadusasutuste stabiilse baasrahastamise osakaal on liiga väike, et asutused saaksid pakkuda stabiilseid töötingimusi ning atraktiivset arengukeskkonda. Selles kontseptsioonis sisalduvad ettepanekud, mis muu hulgas seavad sihiks määrata teadusasutuste tegevustoetuse ning konkurentsipõhiste uurimistoetuste rahaliseks proportsiooniks vastavalt 50% ja 50%. Ja veel on seal kirjas, et teaduse riigieelarvelise rahastuse aastast mahtu on vaja suurendada 29,7 miljoni euro võrra ehk 49,6 miljoni 79,3 miljoni. Esimesed lisasummad peaksid lisanduma alates 2016. aasta riigieelarvest ning kogu üleminek uuele tasemele toimuks kahe-kolme aasta jooksul.

Sellele dokumendile järgnes tänavu TAN-i tellitud raport ehk nn Oki raport ja mõni kuu tagasi valmis selle raporti soovitude rakendamise analüüs. Neid soovitusi on palju ja tolles analüüsis on rõhutatud, et kõige olulisemad nende seast on sellised, mida veel ei ole rakendatud, kuid mis on plaanis ja millele on vaja ühiskonna toetust. Üks niisugune soovitus on muuta ülikoolide teaduse rahastamise proportsioone selliselt, et baasfinantseerimise osakaal kasvaks. On ka mainitud, et sellele seisukohale põhimõtteliselt on ulatuslik toetus, aga selle rakendamise tempo ja ulatus sõltub eelarve prioriteetidest.

Palun lisaiega!

11:56 Esimees Eiki Nestor

Palun, lisaiega kolm minutit!

11:56 Andres Ammas

Olengi jõudnud kõige tähtsamani: eelarve prioriteedid. Kui ma kohapealt esitatud küsimuses heitsin peaministrile kaudselt ette, et valitsusk koalitsiooni prioriteet ei ole teadus- ja arendustegevus, siis vaidles ta sellele küll innukalt vastu, aga mulle tundub, et ka minu kolleegid ei jäänud seda siiski uskuma. Miks siis teaduse baasfinantseerimise kasv ei ole valitsuse prioriteet? Kas tegu on ideede puudusega või, vabandust, lihtsalt oma jõuetuse tunnistamisega? Või on põhjus selles, et teisi tähtsamaks peetud valimis lubadusi on juba liiga innukalt rahastatud ja piltlikult öeldes on valitsuse kõri kinni nõõritud? Eks seda tea valitsus ja peaminister ise. Peaminister küsis meilt mitu korda, et andke nõu, kust leida vajalikud katteallikad. Eelarve menetlemise käigus viitas Vabaerakonna fraktsioon mitu korda, et

katteallikaid saab leida eeskätt sisulise – rõhutan: sisulise – koondamise kaudu valitsussektoris. Ja kõige lõpuks ütlen taas, et me võime siin saalis näidata ka isiklikku eeskujut. Kartaago tuleb hävitada ehk oluliselt tuleb vähendada erakondade finantseerimist ja kärpida kuluhüvitisi. Aitäh!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel Kalle Muuli, palun!

11:58 Kalle Muuli

Austatud juhataja! Lugupeetud peaminister! Head kolleegid! Teadus- ja arendustegevus on loov süstemaatiline töö, mille eesmärk on teadmiste kasv ja teadmiste rakendamine, sh kultuuri ja ühiskonda puudutavate teadmiste kasv. Nii defineerib teadus- ja arendustegevust Eurostat. Selle loova ja süstemaatilise töö tulemuste poolest on Eesti Euroopa Liidu 2015. aasta innovatsiooni edetabelis tagantpoolt kümnendal kohal ehk siis kahjuks Euroopa keskmisest tagapool. Seda edetabelit, kus võetakse arvesse 25 indikaatorit, juhivad meie põhjanaanabrid. Esikohal on Rootsi, järgnevad Taani, Soome ja neljandana Saksamaa. Meie tänase arutelu keskne küsimus peaks olema see, kuidas teha loovat süstemaatilist tööd teadmiste kasvatamiseks ja rakendamiseks nii, et jõuda Euroopa Liidu tippu – ma ei taha ütelda, et viie esimese sekka.

Tänu eelmise Riigikogu ja üle-eelmise valitsuse tööle on meil õnneks olemas strateegia ja visioon. Võiks isegi ütelda, et meil on olemas väga hea strateegia ja väga hea visioon. Selle nimi on "Teadmistepõhine Eesti", nagu siin on juba korduvalt kõlanud. Selle dokumendi koostamise algatasid 2012. aastal haridusminister Jaak Aaviksoo ja majandusminister Juhan Parts. Riigikogu kiitis selle heaks 22. jaanuaril 2014. Ma ei taha kindlasti ütelda, et praegune valitsus hoolib teadus- ja arendustegevusest vähem kui mõni eelmine. Lühikese aja jooksul on väga palju ära tehtud. Aga ma ei taha seda nappi aega kasutada siin selleks, et hakata valitsuse saavutusi üles lugema – peaminister sai sellega väga hästi hakkama. Ma räägin pigem sellest, mis muret teeb.

Aasta tagasi ütles peaminister siitsamast kõnepuldist: "Järgmisel aastal liigub riik oma lubaduse täitmise suunas ning annab teadus- ja arendustegevuse riigieelarveliseks rahastamiseks 2015. aastal ligikaudu 1% SKT-st. Me ei ole veel 1% juures, kuid liigume selle poole." Tol hetkel oli see õige. Kui ta praegu sedasama ütleks, siis oleks see vale, sest me ei liigu selles suunas, me hoopis kaugeneme sellest. Riigi ja omavalitsuste kulud teadus- ja arendustegevuseks on tublisti alla 1% SKT-st ja tuleval aastal kahaneb see osakaal veelgi. Tõesti, riigieelarve juurde käivad muidugi seletused, et Euroopa Liidu vahendid pole veel avanenud, aga ikkagi on see signaalina väga halb, et teaduse rahastuse osakaal võrreldes SKT-ga kahaneb. Me peaksime küsima, miks need vahendid siis ei ole avanenud. Uus rahastamisperiood algas juba 2014. aastal, praegu on kohe saabumas aasta 2016, aga programmid ei avane ega avane.

Tänuväärne on siiski see, et probleemist on põhimõtteliselt aru saadud ja Riigikogu leidis 4,4 miljonit eurot lisaraha kõige põletavamale probleemile, teaduse kaasrahastamise suurendamiseks. Aga see protsess peab järgmistel aastatel kindlasti jätkuma, kuni lubatud eesmärk, 1% SKT-st on saavutatud. Gunnar Oki raportis on kolm tähtsat tegevussuunda. Esimesest, teaduse baasrahastuse suurendamisest, ma juba rääkisin. Teine on Eesti arengule oluliste teadus- ja haridussuundade toetamine ja sellega saab ka kindlasti ainult nõus olla. Senisest palju rohkem peaks tähelepanu pöörama just Eestile olulise teaduse toetamisele ning meie majanduse konkurentsivõimele. Olgu näiteks toodud juba mainitud põlevkiviuuritud, samuti e-tervis ja küberkaitse, aga ka eesti keele ja kultuuri uuringud. Eriti tähtis on välja töötada keeletehnoloogia, mis õpetaks arvutitele selgeks eesti keele.

Väga oluline on ka see, et Oki raportis analüüsitakse, kuidas muuta meie ülikoolid ja teadusasutused konkurentsivõimelisemaks. On tehtud väga konkreetseid ettepanekuid nende liitmiseks. Aga millega kindlasti ei saa nõus olla, on see, et teiste teadustega ühte patta on pandud ka meie rahvusteadused.

12:03 Esimees Eiki Nestor

Vabandust, kas vajad lisaaega? Palun, kolm lisaminutit!

12:03 Kalle Muuli

Eesti keele ja Eesti ajaloo uurimisel ei ole mingit konkurentsi. Rahvusteadused on meie monopol ja me peame selle konkurentsi siin ise tekitama, pidades selleks üleval piisaval arvul uurimisasutusi, kes saaksid omavahel ideid ja teadmisi vahetada. Me ei tohi oma rahvusteadusi võrdsustada teiste

teadustega, see oleks saatuslik viga. Aatomeid, geene ja kosmost võib uurida igal pool, aga eesti keelt, Eesti ajalugu ja muid rahvusteadusi ei uuri meie eest mitte keegi mitte kuskil. Seepärast tuleb meil rahvusteadustega tegelevate asutuste liitmise või otsesõnu öeldes ärakaotamise mõte kohe ära unustada. Need asutused on meie riigi olemasolu tunnused ja meie rahva püsimise alus ehk nagu kolleeg Aadu Must armastab ilusasti ütelda, need on meie riigi atribuudid. Kui me otsustame Eesti Keele Instituudi liita Tartu Ülikooliga, mis minu meelest tähendab instituudi ärakaotamist, siis palun läheme võtame Pika Hermannini tornist ka sinimustvalge lipu maha – mis ta raiskab seal meie raha! Mitu lippu ju kulub aastas, me saaksime kokku hoida valvemeeskondade palgad ja võib-olla saaksime isegi torni valgustust vähendada. Pole vaja elektrit raisata. Sama lugu nagu rahvusteadustega on ka eesti keelega kõrgkoolides ja teaduses. Kui meie kõrgharidus ja teadus muutub ingliskeelseks, siis pole meil Eesti ülikooli enam vaja. Maailmas on ingliskeelseid ülikooli küll! Paneme oma ülikoolid kinni, võtame selle raha ja saadame tudengid maailma ülikoolidesse õppima. Kokkuvõtteks ja konkurentsivõime, mõlemad Oki raportis eesmärgid on sel juhul täidetud, aga Eesti rahvast ja eesti keelt enam ei ole. Head kolleegid! Veerand sajandit tagasi, kui me asusime Eesti riiki taastama, oli kombeks öelda, et oma riik on kallis. Sellel ütlemisel on kaks tähendust: oma riik on kallis meie südamele ja meie rahakotile. Ja mida vähem meid on, seda kallim ta on. Me võime paljudes kohtades kokku hoida: me võime kärpida riigipalgaliste töötajate hulka, me võime kärpida Eesti Televisiooni olümpiaeelarvet, aga teadus- ja arendustegevuse arvel me kokku hoida ei tohi, sest iga teadus- ja arendustegevusse pandud sent toodab raha, millega me saame üleval pidada oma kallist riiki, edendada rahvusteadusi ja lehvitada Pika Hermannini tornis rahakotile nii kasutatut, aga südamele siiski nii kallist lippu. Aitäh!

12:06 Esimees Eiki Nestor

Keskerakonna fraktsiooni nimel Aadu Must, palun! Palun lisada kolm minutit!

12:06 Aadu Must

Head kolleegid! Austatud härra peaminister! Mulle meeldib, et Riigikogu arutab regulaarselt teadus- ja arendustegevust ning et selle ettekande teeb peaminister. Minu esimene vaimustus Riigikogu selleteemalisest istungist oli kusagil üle-eelmises koosseisus, kus ma kippusin saalist aplodeerima, kuulates peaministri ettekannet. Hiljem neidsamu argumente eelarvevaidluses välja käies sain ma väga riielda: "Kust te selle raha võtate?"

Täna ma olen rahul. Hästi palju teemasid on käsitletud ja mul on hea meel, et on selline üksmeel, nagu omal ajal oli arendustegevuse ettekannet kultuurikomisjonis kuulates. Komisjonis meil tõepoolest paljud mõtted kattuvad. Praegu ma ei pea siin üle käima punkte, millega ma Oki raportis nõus olen, räägin natukene muust ja aktsenteerin mõned probleemid. Neist üks on see, et mõnikord jääb mulje, et meil on nüüd teadus- ja arendustegevus, meil on, oi-oi, nagu mingi uus suund ja töö lahti läinud. Ma kordan juba siit öeldut: Eesti riigi fenomen, see, et Eesti riik üldse on olemas, tugineb paljus meie hariduseusule. Eesti vundament on kõrgesti haritud inimesed ja seda tõestati Eesti riiki luues, kui äkki selgus, et meil on palju haritlasi, sh kõrgharitlasi. Kui Poska kutsus, siis nad tulid sadade ja koguni tuhandete kaupa küll professoriteks, küll insenerideks ja muudeks asjameesteks.

Veel üks asi. Rahvusarhiiv praegu uurib, kui palju võeti eestlasi esimesse maailmasõtta – kas 100 000 või hoopis 86 000 või 125 000 näiteks. Me üldiselt teame, et 100 000 olevat neid olnud. Sealt tuleb välja veel üks asi. Ma arvan, et sellest uuringust selgub, et Eesti oli esimese maailmasõja ajal riik, kus väkke kutsutud 1000 poisi kohta oli kõige enam neid, kes olid väkke võtmisel saanud ajapikenduse kõrghariduse omandamiseks kas Hollandis, Venemaal, Saksamaal, Skandinaavias või ka Eestis. Nii et meie esivanemad on loonud selle riigi vundamendi ja see riik sai võimalikuks, kuna meil oli haritud inimesi.

Ma ei vaidlusta edulugusid, millest oli juttu, ja ma olen ka ise vaimustatud kõrgetest arengutest kas või kaugseire osas, mille tulemused jõuavad ka ajaloolaste töölauale. Ma ei saa siin jätta ütlemata, et liikugem ka väljaspool Eestit ja rääkigem oma kolleegidega. Teate, see oli nii tore, et peaminister ütles, et tuleb vigadestki õppida. Jah, tuleb! Meil on ka valdkondi, kus meie üle ikkagi päris lõbusalt naerdakse. Ma ei mõtle siin ainult kosmose valdkonda, millest minu põlvkond on eriti vaimustatud. Ma mäletan veel aega 58 aastat tagasi, kui esimene sputnik üles saadeti – see oli suur ime. Tänapäeval sinna mingi konteiner peale osta, see ei ole nii väga suur saavutus, kui minu põlvkonnale võib-olla tundub. Aga see selleks.

Ma olen kuulnud, et naerdud on seda, kuidas eestlased ei ole osanud kasutada euroraha, mis neile anti

üleeuroopalise teaduse edendamiseks. Teate, aatom jääb aatomiks Pariisis, Pekingis ja Brüsselis. Ei ole Puka, Purtse või Puurmani aatomit. Ja on terve rida valdkondi, kus just koostöös on tohtu sünergia. Loomulikult on seal kõrval valdkonnad, mida saab uurida ainult Eestis. Hea kolleeg Kalle Muuli tõi selle väga hästi välja. Need ei ole ainult humanitaar- ja rahvusteadused, on ka Eesti loodus ja mitmed muud valdkonnad.

On ka naerdud, kuidas eestlased vapralt ja Riigikogu liikmete toetusel üritavad tuledes särava ameeriklaste teaduslinna kõrval välja arendada oma telklinnakut Antarktikas – et ikka ise ka teha. Ja veel on naerdud seda, kuidas eestlased on kaitsetööstuse jaoks töötanud välja instrumente, mille kohta keegi kindral kirjutas, et lõpetame selle projekti, sest füüsikat isegi ainult keskkooli tasemel jagav inimene teab, et need ei saa nii töötada.

Nüüd veel paar sõna rahvusvahelistumisest. Rahvusvahelistumine on tähtis, aga seda tuleb tõepoolest valikuliselt ja targalt edendada. Eesti teadusele, Eesti rahvuskultuurile on tohtult tähtsad mehed, kes ei aja taga seda kõrgesti hinnatud kategooriat. Toon näiteks Toivo Maimetsa, kes kirjutas ülikoolidele eestikeelse rakubioloogiaõpiku, päästes nii omal erialal eestikeelse teadussõnavara. Eesti keel ei tohi taanduda ainult kõõgikeeleks. Või Jaan Järvik Tallinnast, kes kirjutas sama kapitaalse eestikeelse elektrotehnikaõpiku kõrgkoolidele ja tänu sellele on meil seegi sõnavara tipptasemel läbi töötatud. Ma ei saa üle ega ümber ikka sellest samast vanast hädast, et Riigikogus me oleme üsna tihti näinud, et jutt ei käi teadusest kui tervikust. Viimased kaheksa aastat on olnud üksteise pealt teki rebimist, ühe või teise valdkonna eelistamist. Kunagi tundsin huvi, mida näitab doktoriõppe analüüs, suur uurimistöö näiteks humanitaarteaduste kohta. Öeldi, et aga me uurisime teadust, doktoriõpet, mitte eesti keelt või ajalugu jne. Nüüd ma jõuangi teemani, mille hea kolleeg Kalle Muuli nii hästi sisse juhatas: humanitaar- ja rahvusteadusteni. Tõepoolest on hea, kui üks või teine ministeerium teab, millist teadussuunda toetada. Kuid on üks suund, mis on riigi ülesanne: see on oma ajaloo, keele, kultuuri hoidmine. Ja need ei ole lihtsalt sõnad. Tuleb välja, et nendel teadustel on ka tohtu rakenduslik tähtsus. Me räägime, et migrandid tulevad Eestisse ja et inimesed, kes meilt välja on rännanud, tulevad kindlasti tagasi, sest neid toob tagasi kultuur. Teate, nooreestlased ütlesid, et saagem eurooplasteks, jäägem eestlasteks. Meil kipub nii olema, et selle lause teise poole jätame rahapuudusel ära. Nii ei tohiks see kindlasti olla. Nad ei tule tagasi, kui meie rahvuskultuur kidub.

Siin oli juttu ka võõravihast. Me ei tunne oma ajalugu, me ei oska sellest õppida. Ajalugu peab olema kollektiivne kogemus ja kes seda tunneb, see saab võõravihast üle. Ja nii on terve rea argumentidega. Me räägime, et Vene ajaloolastega me küüditamise diskussiooni ei lasku, sest me ei usu seda, mida nad räägivad. Me võime uskuda või mitte, aga vaidluseks peavad meil olema argumendid. Ma püüan mitte kellelegi liiga teha, aga üks meie ministritest kuulutas, et me hakkame Venemaale esitama kahjutasunõudeid. Vabandust, seal on üks aga! Kui tahad sõtta minna, siis sul ei pea olema ainult püss, sul peavad olema ka padrunid. Ma ei tea, kus arhiivides asjaomased materjalid on. Need on võõraste riikide arhiivides ja me ei saa neid argumentidena kasutada. Ei minda sõtta ega isegi mitte vaidlema, kui argumente ei ole viitsitud varuda.

Head kolleegid, meie rahvusteadused on meie riigi vastutusel ja meil on aeg endale aru anda, et nad on meie jätkusuutlikkuse garantii. Nende eest ei pea hoolitsema mitte üks, teine või kolmas ministeerium, vaid meie Vabariigi Valitsus, Riigikogu jt riigi atribuudid. Aitäh!

12:14 Esimees Eiki Nestor

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Mihkel Raud, palun!

12:15 Mihkel Raud

Austatud juhataja! Lugupeetud peaminister! Armsad kolleegid! Kallid külalised! Üleüldise edukuse ning jõu kultuse ajastul lubage hakatuseks tõdeda, et ka teadmine on jõud – võimalik, et kõige suurem jõud üldse – ning teadus- ja arendustegevusel on inimeste mõttemaailma ühendav jõud. Läbi teadmiste jõuame ka maailmakaardile. Sellest on siin täna palju räägitud ja selles osas ei ole meil vist enamiku Riigikogus esindatud erakondadega mingit erimeelsust, nagu ka selles, et riigijuhtimine ise peaks teadus- ja arendustegevusse kõige rohkem panustama. Positiivse külje pealt saab esile tuua näiteks uuendusliku ettevõtte arenguprogrammi, mis tuleval aastal hoo sisse saab. Selle toel on ettevõtja enda julge pealehakkamise korral võimalik saada toetust näiteks müügi- ja turundustegevuse arendamiseks, uue või olemasoleva toote/teenuse arendamiseks ning uue toote valmistamiseks vajaminevate seadmete ostmiseks. Samuti on ettevõtlusminister uuenduslike ideede testimiseks ja arendamiseks

ning ettevõtteväliste tippspetsialistide kaasamiseks taas elustanud innovatsiooni- ja arendusosaku meetme. Ja eks ma räägin ettevõtlusministrist nii ennastunustava põhjalikkusega eelkõige loomulikult seetõttu, et ta on sotsiaaldemokraat.

Aga veel, ettevõtlusminister avab tuleval aastal pilootprogrammi tarkade avaliku sektori riigihangete toetamiseks. Avalikul sektoril on äärmiselt suur ja siiani valdavalt rakendamata võimalus ja kohustus oma ostukäitumisega mõjutada ettevõtjate teadus- ja arendustegevust ning investeringuid. Kui suudame aastaks 2020 kasutada vähemalt 1% kogu riigihangete eelarvest nii, et see mõjutab ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni investeringuid, siis eraldab riik ettevõtete teadusarenduseks aastas ligi 20 miljonit eurot. Võrdluseks tuletan meelde, et teadusarenduse investeringud vähenesid mullu erasektoris 31,5 miljoni euro ja avalikus sektoris 8,5 miljoni euro võrra. Langus teadus- ja arendustegevuse kogukuludes on osalt seotud Euroopa tõukefondide vana perioodi lõpuga. Asjaolu, et tõukefondid moodustavad väga suure osa kogu finantseerimisest, tuleb näha murekohana ja me ei tohi püsivalt jääda lootma tõukefondidele. Siin peame riigi tasandil üheskoos vaatama laiemalt, kuidas saame võimalikult mõistlikult panustada ka teadus- ja arendustegevuse põhirahastamise osakaalu kasvu. Seega, kui meie eesmärk on saavutada strateegia "Teadmistepõhine Eesti 2014–2020" eesmärgid, siis peame koondama kõikide osapoolte jõupingutused palju konkreetsemalt ja sisulisemalt, et parandada eelkõige ettevõtjate võimekust ning et koostöö teadus- ja arendusasutustega oleks tulemuslik.

Tahan põgusalt rääkida ka lõppeva aasta põhilisest teadusala sündmusest, mis on nn Oki raport teaduse ja kõrghariduse korraldusest, millest ka täna siin saalis on kõneldud. Gunnar Okil oli lähteülesanne raamidest väljuda ja seda härra Okk julgelt ja tehnokraatlikult tegigi. Pisut utreeritult kokku võttes pakub raport, et pole mõtet siin eestikeelset teadust ja ülikooliharidust eriliselt arendada midagi. Mõelda tulebki suurelt, mõnikord provotseerivalt, et mõtted jooksmas saada. Muret tekitab aga see, et teadus- ja arendusnõukogu selle raporti igati heaks kiitis. Sellega avati Haridus- ja Teadusministeeriumile ning teistele võimalus hakatagi lähtuma raporti vaimsusest ja selle ideid ellu viima, mille kujukas näide on ponnistused Eesti Keele Instituudi iseseisva teadusasutusena sulgemiseks. Nii olevat optimaalsem, rentaablim, majanduslikult efektiivsem jne, jne, jne.

Aeg on mõista, et väikese rahvusriigi pidamine ongi kallis. Kõike ei saa ainult majandusliku rentaablu loogika alusel optimeerida. Haridus ja majandus peavad olema loomulikult paremas seoses, kuid haridust ja teadust ei saa mõõta vaid rahaliselt. Pealegi, kellele on vaja ingliskeelset Eesti teadust? Mitte ülearu paljudele. Eesti teadlaste loodud *spin-off*id liiguvad enamasti väliskapitali kätte ja leiavad suuremat toetust siis juba teiste riikide poolt, väljudes niiviisi lõplikult Eesti innovatsioonisüsteemist. Nii seisabki Eesti teaduspoliitika teataval teelahkmel: kas lasta meie teadusel lahustuda leigesse maailmamerre või olla Eesti riikluse orgaaniline osa? See küsimus vajab kiiret ja ühemõttelist vastust. Ma tänan!

12:19 Esimees Eiki Nestor

Reformierakonna fraktsiooni nimel Maris Lauri, palun!

12:19 Maris Lauri

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister! Lugupeetud kolleegid! Mina tahan minna tagasi selle teema juurde, millest peaminister rääkis – see on sidemed ettevõtete ja teadusarendustegevuse asutuste vahel. Alustan sellest, millest teadusmaailmas alustatakse: teooriast, antud juhul majandusteooriast. Majandusteooria ütleb, et majanduse kogutoodang sõltub kolmest tegurist. Neist kahest räägitakse palju, need on kapital ja tööjõud. Me teame, et meie rahvastik väheneb, meie töötajate arv väheneb. Me võime selle vastu sõnida, kuid trend on selline, et püsivalt me seda tendentsi lähema kümne aasta jooksul ei saa tagasi pöörata. Ja me ei saa ilmselt ka pikema aja jooksul seda trendi põhjalikult muuta, aga me võime püüda. Ent see tähendab seda, et meil on üks majanduskasvu tekitav tegur vähem. Meil on asi, mis tõmbab meie kasvu tagasi.

Teine oluline majanduskasvu komponent on kapital. Me teame, et investeringud vähenevad. Miks? Jätame kõrvale Euroopa Liidu raha, räägime parem sellest, et ettevõtjad ei julge enam investeerida. Valitseb ebakindlus – ebakindlus tuleviku ees, kui me vaatame Eestisse ja vaatame ka kaugemale. Aga paljudel on kadunud ka usk, et asi tasub ära, et muutused on võimalikud. Võib-olla ei teata, mida teha, võib-olla kardetakse olemasolevat muuta. Ent oleme optimistid, järsku ikkagi asjad tulevikus selles osas muutuvad!

Kolmas tegur, mis majandust kasvama paneb, unustatakse tihti ära. See on tehnoloogia, aga tehnoloogia väga laias mõttes – ärikeskkonnana, majanduskeskkonnana, üldse kõigena, mis mõjutab majanduse toimimist. Aga me võime vaadata tehnoloogiat ka kitsamalt, vaid masinate ja seadmetena. Meil on vaja tehnoloogilist muutust, sest just sellega me saame kompenseerida tolle esimese, tööjõu komponendi ja võib-olla ka selle, et ajuti on meil investeringutega lood kehvad. Meil on tehnoloogia osas vaja väga tugevat nihet ja edasiminekut, muidu me ei suuda hoida ka seda elatustaset, mis meil praegu on. Aga meie riigi inimesed tahavad tulevikus ilmselt elada veelgi paremini.

Väga ekslik on arvata, et selle muudatuse tegija on riik või valitsus, et just siin on see võti. Riik ei saa võtta ettevõtjal käest kinni ja viia teda teadlaste või arendajate juurde, täpselt samuti nagu ta ei saa viia teadlasi või arendajaid ettevõtja juurde. Mõlemal poolel peab olema tunne ja arusaamine, et neil on edasikestmiseks, edasitegutsemiseks teineteist vaja. Aga riik saab siin aidata ja neid protsesse lihtsamaks ja võib-olla ka vähem kulukaks teha.

Võib mõista teadlasi, kes sukelduvad huvitavatesse teoreetilistesse küsimustesse, ja võib mõista ka ettevõtjat, kes ütleb, et ta ei jaga teadust ja ootab midagi väga praktilist. Aga need kaks osapoolt peavad üksteist mõistma hakkama, peavad aru saama, et mõlemal on omad huvid ja et edasi saab minna ainult siis, kui mõlema huvisid ja vajadusi arvestatakse. Meil on vaja vastastikust mõistmist. On vaja teooriat, fundamentaalseid uuringuid, aga on vaja ka praktilisi lahendusi. Ja edu tuleb siis, kui ettevõtjatel on julgust ja usku rohkem kulutada teadus-arendustegevuseks.

Kui me vaatame, mis on toimunud paaril aastal, siis viimasel aastal on teadus-arendustegevuse kulutused vähenenud, sh just ettevõtluses ja investeringutena. Meil räägitakse väga palju sellest, et põlevkivisektoris on asjad muutunud, aga vaadake numbritesse sisse. Erasektori investeringud on paari aastaga tõesti vähenenud, aga need on eriti palju vähenenud elektroonikatööstuses, IKT-valdkonnas, sh nii telekommunikatsioonis kui ka n-ö programmeerimisvaldkonnas.

Ma võtaksin aega juurde.

12:24 Esimees Eiki Nestor

Lisaaeg kolm minutit.

12:24 Maris Lauri

Erasektori energeetika saavutas oma kulutuste tipptaseme eelmisel aastal. Niisiis paneb mõtlema, et meie eduvaldkonnas on viimastel aastatel toimunud tuntav tagasimineku. Ma mõtlen siis IKT-d. Kas on tellimused liikunud riigissektoris, kus tõesti tehakse väga palju uuendusi? Aga oluline on see, et ka meie enda ettevõtted hakkaksid rohkem IKT-rakendusi kasutama.

Kui me vaatame töötajate arvu teadus-arendustegevuses, siis üldjoontes on see arv püsinud enam-vähem paigal. Ma ei räägi üksikute aastate kõikumisest, vaid trendist. Arvestades seda, et töötajate arv üldiselt väheneb, on tegelikult tegemist positiivse arenguga. Nii et mina selle pärast ei nutaks, et teadlasi meil kõvasti juurde ei tule. Kui meil üldse elanikke jääb vähemaks, siis on see natuke nagu loomulik protsess. Räägiksin natuke ka nendest probleemidest ja võimalikest lahendustest. Ma olen seda varemgi öelnud, et minu arust teadlased ja ettevõtjad ei saa üksteisest alati aru. Nendele on nagu tõlkijat vahele vaja. Ja ma arvan, et see on riigi roll – aidata nendel vahetevahel üksteisest aru saada. Seda on ka tehtud, aga see on võimalik ainult siis, kui mõlemad osapooled on selleks valmis. Kindlasti hirmutab ettevõtjaid see, et teadus-arendustegevus on väga kulukas, ja vahetevahel on tegemist ka hirmuga, et järsku see on liiga kallis. Ma ergutaksin siiski ette võtma ja proovima. Asjad ei pruugi alati olla nii kulukad. Ja teine soovitus: ettevõtjad võiksid omavahel koostööd teha. Meil on positiivseid näiteid ja riik saab siin kindlasti oma vahenditega kaasa aidata, et koostöö oleks parem.

Me peame lahti saama tavapärasest ja harjumuspärasest lahendamisest. Mõned valdkonnad saavad rahastust, teised mitte. Umbusk uute asjade ja tegevuste puhul on vahel põhjendatud, kuid me ei saa toetuda ainult tuttavatele lahendustele, seda eriti teadus-arendustegevuses. Minu meelest on meil lähenemist, et eelistatakse ainult tuttavaid asju, liialt palju, sh nii erasektori kui ka avaliku sektori finantseerijate hulgas. Kindlasti kaasnevad teadusarendusega teatud hirmud: me kulutame raha, me ei saa tulemust jne. Aga mõelgem sellele, et ka negatiivne tulemus on tulemus, sest nüüd me teame, et tuleb teistmoodi teha. Ebaõnnestumistest kasvavad tihtipeale välja paremad lahendused ja uued ideed. Seda peab ka kindlasti teadma ja see on väga loomulik.

Nüüd aga tahan koostööd rõhutades tulla praktika juurde. Alustasin ju teooriast. Meil on tipptasemel teadlased, meil on leidlikud avastajad, nutikad leiutajad ja uurijad. Meil on visiooniga hakkajad

ettevõtjad. On oluline, et need kolm osapoolt kindlasti kokku saaksid ja koostööd teeks. Riik saab siin aidata ja ongi teinud üht-teist, kuid kõige rohkem on meil vaja kolme osapoole tahet. On hea, et asjad on paremad, kuid alati saab paremini. Minu soov on, et oleks rohkem koostööd, avatud mõtlemist, et me ei viriseks ega hädaldaks, et need rohked investeeringud, mis on tehtud, leiaksid rakendamist. Siis tulevad mõne aasta pärast ka tulemused. Aitäh!

12:28 Esimees Eiki Nestor

Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel Jaak Madison.

12:28 Jaak Madison

Hea Riigikogu esimees! Austatud kolleegid! Kuna küsimusi oli võimalik küsida ainult üks, siis paratamatult pean kasutama võimalust, et vastata lugupeetud peaministri väidetele siin kõnetoolis. Kui peaminister esitab väiteid teaduse küsimustes, siis on loomulik, et kui neid väiteid ei toeta faktid või näited, siis tekib rahvasaadikutel küsimusi. Nii tekkis ka meie fraktsioonil. Ma eeldasin, et hea peaminister suudab neile vastata, laskumata isiklikesse rünnakutesse või väga kehva demagoogiasse. See aga paraku juhtus. Kui peaminister väidab, et Eesti teaduse arengut pidurdab sallimatus ja võõraviha Eestis, siis nii tõsise süüdistuse toetuseks oleks vaja tuua ka näiteid. Sellest viitest ei piisa, et mõni erakond või mõni parlamendiliige, näiteks mina, poliitilises diskussioonis väljendame arvamusi, mis ei ühti valitsusk koalitsiooni arvamustega, kuid mida samas jagab valdav enamik Eesti elanikkonnast. See nagu pidurdaks Eesti teaduse arengut. Sellise väite puhul oleks vaja näiteks tuua uuringuid, kui palju on välja rännanud välisõppejõude, kui palju inimesi on jäänud tulemata näiteks tööle TransferWise'i sellepärast, et meie arvamus ühtib rahva enamiku arvamusega. Kuid neid uuringuid ei ole tehtud. Nii minnakse labaste rünnakute peale, kus liimitakse isegi heatahtlikele ettepanekutele ja soovivaldustele võõraviha silt. Ma arvan, et sellise suhtumise kohta käib üks väga hea tsitaat ühelt Ameerika diplomaadilt nimega Charles Bohlen, kes on öelnud, et hea välispoliitiline liider kujundab oma poliitika ekspertide nõuandel ja loob avaliku arvamuse, mis seda toetab. Kui me vaatame kas või küsitlusi, kus on palutud anda hinnang peaministri tööle ja tulemuseks on hinne 2,5, siis paraku peab nentima, et midagi on jäänud tegemata. Järelikult ei ole tegemist hea liidriga.

Mis tekitab tegelikku probleemi kas või Eesti teaduse arengus ja laiemalt ühiskonnas, on just nimelt vihakõne. Vihakõne omaenda rahva vastu. Vihakõne, kui tuntakse piinlikkust juhtumite pärast, mille kohta pole ühtegi fikseeritud tõendit, mille kohta liiguvad vaid kuulujutud ja kus kõrgemad sõjaväelased levitavad stiilis "naised saunas rääkisid" versioone. Ühtegi tõendit ei ole! Sellepärast tunda piinlikkust omaenda rahva pärast – see ei ole peaministri riigimehelik. Ja sellest on kahju. Peaminister rõhutas, et tema vastutab teatud määral kõigi valitsuses tehtavate otsuste eest. Siis vastutab ta ka selle eest, et on vähendatud eelarvet ainsal populaarteaduslikul ajakirjal, mis on 50 aasta jooksul teadust tavarahvale tutvustanud. Kui valitsus, mida juhib peaminister Taavi Rõivas, ei leia 70 000 eurot, et toetada ajakirja Horisont väljaandmist ka edaspidi, siis ma ei tea, kui tähtis prioriteet ikka on teaduse populariseerimine rahva seas laiemalt.

Need on teemad, mille üle peaministril mõelda tuleks. Ma loodan, et iga inimene on õpivõimeline. Nii nagu olen mina, on ka peaminister kindlasti õpivõimeline. Ma soovin teile head jõuluaga ja rahulikku meelt. Aitäh!

12:33 Esimees Eiki Nestor

See päevakorrapunkt on läbi arutatud. Aitäh, härra peaminister! Enne kui me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, on meil vaja üks töökorralduslik küsimus lahendada. Nimelt on nii Vabaerakonna fraktsioon kui ka Reformierakonna fraktsioon teinud ettepaneku pikendada istungi tööaega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Seda peab otsustama Riigikogu täiskogu.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabaerakonna ja Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada istungi tööaega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt on 55 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Istungiaega on pikendatud päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui 14-ni.

3. 12:35 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti teadus- ja arendustegevuse valikud, võimalused ja ristteed" arutelu

12:36 Esimees Eiki Nestor

Meie järgmine päevakorrapunkt on Vabaerakonna fraktsiooni tõstatatud olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti teadus- ja arendustegevuse valikud, võimalused ja ristteed" arutelu. Kuna sellistel juhtudel valmib reglement fraktsiooni ja Riigikogu juhatuse koostöös, siis pean teile vajalikuks teatada, et kõik kolm ettekandjat saavad ettekandeks kuni 15 minutit ning küsimusteks-vastusteks on iga ettekande järel aega kuni 20 minutit. Riigikogu liige võib esitada igale ettekandjale ühe suulise küsimuse. Vabaerakonna fraktsiooni taotlusel teen ettepaneku, et läbirääkimistel esineksid sõnavõtuga kõigepealt fraktsioonide esindajad.

Alustame menetlust. Ettekandjana palun kõnetooli kultuurikomisjoni ja Eesti Vabaerakonna fraktsiooni liikme Krista Aru!

12:37 Krista Aru

Härja juhataja! Austatud rahvaesindajad! Head külalised! Ma tänan kõigepealt Riigikogu juhatust võimaluse eest esineda ning arutada teadus- ja arendustegevuse seisu ja arengut olulise tähtsusega riikliku küsimusena. Täna Vabaerakonna fraktsiooni usalduse eest selle küsimuse tõstatamisel! Täna peaministrit, kes andis meile põhjaliku ülevaate teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni seosest muude eluvaldkondadega ning uutest väljakutsetest! Need väljakutsed, millest peaminister rääkis, ei ole ainult teadus- ja arendustegevuse väljakutsed, vaid puudutavad suuresti kogu ühiskonda. Kuid kõige rohkem tänan ma Eesti aktiivset ja väga töökast teadlaskonda – seda teadlaskonda, kes iga päev teadus- ja arendustööga tegeleb ning keda nimetatakse ajakirja Nature s.a 18. juuni numbris, tänu kelle tööle öeldakse Eesti kohta "väike, aga tugev". See on väga suur tunnustus Eesti teadusele, Eesti teadlaskonnale ja see on põhjus, mille pärast me kõik peame olema Eesti teadlastele väga tänulikud. Minu ettekanne on sissejuhatus kahe teadlase põhjalikule ülevaatele, kuidas siis Eesti teadus nii humanitaar- kui ka loodusteadlaste pilgu läbi praegu elab, kus on kitsaskohad, mis läheb hästi, kuidas on edenenud rahvusvaheline koostöö jne. Need kaks teadlast on Ülo Niinemets ja Marek Tamm, kelle asemel oleks võinud olla aga ka kümneid teisi. Minu valik langes nende kahe kasuks eelkõige seetõttu, et nad on tuntud teadlased Eestis, nad on rahvusvaheliselt väga edukad ning peale selle on nad ka väga kenad ja tublid inimesed, kes elavad ja töötavad meie keskel.

Miks siis teadus- ja arendustegevuse valikud, võimalused ja ristteed riiklikult tähtsa küsimusena? See küsimus on ilmselt teil kõigil praegu meelel ja keelel, sest peaminister andis ju väga ammendava ja põhjaliku ülevaate sellest, kui hästi meie teadus- ja arendustegevusel läheb. Ja paljus oli tal ka õigus. Kuid kas me kõik, ka kogu teadlaskond, ikka saame rahulikult kinnitada, et teadus- ja arendustegevusega on kõik nii hästi ja et see aitab meie riiki edasi? Loomulikult kasutan ma teaduse ristteed eelkõige kui metafoorset väljendit, püüdes sellega hõlmata kõiki kolme riigi arengut käivitavat mootorit: teadust, arendustegevust ja innovatsiooni. Mitte ükski neist kolmest pole jätkusuutlik ilma teise või kolmandata.

Me oleme oma riigi arengus jõudnud tõepoolest ristteele, kus on vaja teha tarku ja õigeaegseid valikuid. Valikuid eelkõige selles, kuidas konkurentsitihedas maailmas edendada oma riiki ja parandada oma rahva elujärge. Ja selle kõigega tuleb hakkama saada väheneva rahvastikuga riigis, kus maapõuest ei tule naftat, kus me võib-olla saame kunagi hakata kaevandama graniiti ja kus paraku pool aastat on kaunis jäle ilm. Me peaksime seda siiski suutma, sõltumata Euroopa Liidu rahast, arvestamata sellega, kas ja millal käivituvad Euroopa Liidu tõukevahenditest finantseeritavad programmid ja kui palju neid on. Me peaksime suutma oma riiki ja oma elu ise edendada ja ise parendada. Meie peamine ja kõige suurem kasvuallikas, meie konkurentsieelis tänases maailmas on tark rahvas. Ega sellele järeldusele jõudmine pole eriti originaalne, samasugusele järeldusele on jõudnud juba palju enne meid Šveits, Lõuna-Korea, Norra, Iisrael, kui nimetada vaid mõnda riiki. Ja loomulikult on jõudnud selleni ka meie ülemerenaabrid, kelle poole me ikka sageli vaatame, kui me oma elu korraldamisel natuke nõutud oleme.

Veel sadakond aastat tagasi tagas ühele rahvale konkurentsieelise see, kui rahvas oli kirjaoskaja. Ja eestlased oskasid seda eelist väga hästi ja julgelt kohe ära kasutada. Mida suurem oli kirjaoskajate osa,

seda paremad olid ka majandusnäitajad, seda kiiremini kulges sada aastat tagasi ühiskonna moderniseerimine. Eestlased olid väga julged oma kirjaoskuse edendamisel. Tuletagem siinkohal meelde ainult paari asja. 1857 oli see aasta, kui esimest korda öeldi välja sõna "eestlased", aga aastal 1909 unistasid ja rääkisid eestlased juba sellest, et meil peaks olema oma teaduste akadeemia. See oli vaevalt pool sajandit hiljem. Veerand sajandit tagasi oli ühe ühiskonna edukuse tagatiseks kõrgharidus, kõrgharidusega töötajad, nende suutlikkus töötada, nende oskus maailma asjadest aru saada. 21. sajandil meil sellest kõigest enam ei piisa. Selles võidujooksus saame osaleda ainult siis, kui me oleme jõudnud järgmise ühiskondliku tarkuse tasemele. Meil on vaja järgmist võimalust ehk maailmas on konkurentsituriks saanud teadus, teadlaste osa riigis, teadlaste osalus otsuste langetamisel kõikides sotsiaal-majanduslikes protsessides, protsesside juhtimisel ja üldine teadmistepõhiste otsuste osakaal. Teadus on tänapäeva ühiskonna edenemise, sh majanduse konkurentsivõime arengumootor. Arvan, et siin saalis ei ole ühtegi inimest, kes kahtleks selle väite õigsuses või tahaks hakata sellele vastu vaidlema. Näiteid võib tuua kõikidest edukatest ja edukate teadussaavutustega riikidest, aga ka siitsamast Eestist. On tehtud uuringuid, on analüüsitud, iseasi on see, kui hästi ja kui targasti me oleme uuringute tulemusi ära kasutanud.

Eestil on olemas oma Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia ja ma julgen öelda, et see strateegia on hea dokument. Selles on määratud kindlaks selged arengusuunad, selles on konkreetsed eesmärgid, läbi analüüsitud ülesanded ning ka konkreetne ja selge rahastustabel. Muidugi võib alati öelda, et strateegiaid on ennegi olnud ja mis sellest ühest strateegiast nii palju rääkida, neid me suudame ikka teha, järgmised ritta panna. Kuid ma arvan, et see strateegia on seotud teiste strateegiatega, mida me oleme siin tõesti välja töötanud, on seotud Eesti põhiseaduse vaimuga ja on seotud ka kogu selle rahvusvahelise aardega, mille moodustavad nii Euroopa väärtused kui ka meie endi kuulumine Euroopa kultuuriruumi. Julgen öelda ka seda, et teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia "Tadmistepõhine Eesti", mis kannab juba numbrit 3, on parim plaan, mis meil praegu on olemas. See on parim teekaart kogu ühiskonnale selleks, et liikuda edasi eduka, haritud ja tubli riigina. Sellest plaanist on siin juba juttu olnud, selle võttis eelmise aasta alguses vastu rahvaesindajate kogu ja selle heakskiitmisega olid seotud nii meie kõrgkoolid, teadusasutused kui ka laiem teadusüldsus.

Strateegias kirja pandud suur eesmärk on väga selgelt väljendatud ka arvude keeles ning me oleksime pidanud jõudma oma teadus- ja arendustegevuse finantseerimisel juba 2015. aastaks selleni, et riigi osalus on 1% sisemaisest kogutoodangust. Me oleme lohutanud ennast lõppeval aastal sellega, et 2015. aastal veel ei jõudnud. Haridus- ja teadusminister Ossinovski ajal tegutses aga eraldi töörühm, kes arvutas välja, püüdis põhjendada ja selgitada, kuhu võiks minna teaduse finantseerimisele lisanduv riigipoolne raha, et hoida saavutatud taset, et hoida ja arendada seda teaduse mitmekesisust, mis meil on saavutatud.

Seega seisavad meie teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon mitmes mõttes ristteel. Me teame väga hästi kitsaskohti – näiteks teaduse küllaltki sagedane eemalolek ettevõtlusest, majandusest. Me teame kitsaskohti, mis puudutavad alusuuringuid. Me teame, et me ei tohi lubada endale halba teadust, me peame pürgima ainult kõige parema ja kõige edukama teaduse poole. Kuid me oleme praegu ristteel ning peame otsustama ja tegema valikud, kuhu poole edasi minna. Kaks aastat on riik seisnud teadus- ja arendustegevuse finantseerimisega ühes ja samas kohas. Me oleme arutanud, tellinud jälle uusi uuringuid ja asunud jälle analüüsima, me mõtiskleme ikka edasi, aga otsustavat sammu selles suunas, mis on kord juba strateegias seatud, pole me suutnud astuda.

Millised valikud meil põhimõtteliselt on? Kõige selgem, konkreetsem ja parem valik on strateegiale tuginev areng. See strateegia, nagu ma ütlesin, on kooskõlas ka Eesti põhiseaduse vaimuga, see väärtustab, rõhutab meie jaoks võib-olla kõige olulisemat – tegelemist eesti rahvuskultuuriga, tegelemist kõikide nende teadustega, mis uurivad Eesti mulda, Eesti järvi, Eesti metsi ja hoolitsevad nende eest. Selles strateegiatees on uuenduslikkust, on julgust, aga on kindlasti ka palju riske, sest selle kirjutamisel julgeti mõelda, et teadus ja suured avastused ei sünni ainult käsu korras, vaid võivad sündida ka täiesti ootamatult, ajendatuna pähe kukkunud õunast või oma metsateel jalutades. See teadus nõuab natuke vabadust, nõuab loomingulisust ning nõuab uudsust ja julgust. See on selles strateegias sees. Ainuke, mida me peame tegema, on julgema võtta riske. Me peame riskima, sest selle tee valik tähendab loomulikult suuremat tööd. Riigile tähendab see, et tuleb vähendada teadusesse praegu julgelt sisse trüginud bürokraatiat, usaldada rohkem teadlast ning kindlasti öelda, et teadusasutused – olgu need ülikoolid või kogu teadlaskond – peavad tegutsema ja mõtlema suurelt ning püüdma ainult parimat teadust teha. Me ei pea rahvusvahelistumisega tooma tagasi ja tooma sisse

ainult välismaal koolitatud teadlasi. Vabandage, aga esimene ülesanne on tuua koju need oma eestlased, kes on laias maailmas suurepärase hariduse saanud, ja panna nad siin tööle. Võtame ja mõtleme natukene suuremalt. Mida teadlane tahab? Teadlane tahab vabadust. Aitäh!

12:52 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Krista Aru! Kas ettekandjale on küsimusi? Mart Nutt, palun!

12:52 Mart Nutt

Aitäh, austatud härra esimees! Austatud ettekandja! Eestis on juba tegelikult pikema aja jooksul kujunenud selline vaatenurk, et probleeme saab lahendada juhtimise tsentraliseerimise ja riigisisese konkurentsi vältimise teel, mida siis nimetatakse dubleerimise kaotamiseks. Mulle tundub, et teadusmaailmas on sama probleem. Minu arvates on üks Oki raporti nõrgemaid külgi see, et lähtutakse sellest samast eeldusest, et mida rohkem on tsentraliseeritud ja mida vähem dubleeritakse, seda võimsam on meie edasiminekuks. Mina olen ausalt öeldes teistsugusel arvamusel ja leian, et just horisontaalne koostöö on Eestis liiga nõrk. Ma arvan, et teadusasutuste ja kõrgkoolide vaheline horisontaalne koostöö võiks anda täiendava impulsi. Kuidas teie arvates võiks seda horisontaalset koostööd arendada ja edendada ning tsentraliseerimist tagasi tõmmata?

12:53 Krista Aru

Aitäh! Teadus kindlasti ei vaja tsentraliseerimist. See pigem vähendab avatust ja dialoogivõimet. Mida rohkem on ka väikeses Eestis teadusüksusi, kes tegelevad ühe ja sama temaatikaga, seda huvitavam, seda parem saab olema tulemus. Alati ei ole oluline vältida dubleerimist, sest teaduses ja sageli ka kõrghariduses on ikkagi mingit sisemaist konkurentsi vaja. Kindlasti ei ole vaja tsentraliseerida ühe juhtimise alla.

12:54 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Krista Aru! Nüüd palun siia ettekandjaks Eesti Maaülikooli professori Ülo Niinemetsa!

12:54 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on erakordselt hea meel siin teie ees olla ja rääkida teadusest teadlase seisukohalt. Ma tänan väga Krista Aru mind siia kutsumast! Pean ütlema, et ma ei tea, kuidas teiega on, aga mul on nii palju intensiivseid mõtteid, et ma olen siin täiesti ära küpsetatud juba teadusest mõeldes. Ja paduteadusest pole me veel jõudnud rääkima hakatagi! Ma alustan selle slaidiga, kus on selline hägune pilt. Me vaatame tulevikku ja see tulevik on kaunis hägune. See pilt konkreetselt on tehtud sellel kevadel Tartust Helsingisse lennates lennukiaknast. Reaalselt puudutab see ka ühte teadusteemat, millega me tegeleme, nimelt seda, mismoodi taimed mõjutavad maailma. Samuti on see väga otseselt seotud Pariisi kliimakonverentsiga, kuna taimed põhjustavadki õhus seda hägu ja sellega jahutavad maakera kliimat. See on üks teema, millega minu uurimisrühm konkreetselt tegeleb. Seda finantseeritakse Euroopa Teadusnõukogu grandide kaudu, aga töö tehakse Eestis. Eestisse ei tule mitte keegi seda meie eest ära tegema. See on iseenesest väga vajalik teema.

Ma panin siia ka paar slaidi lihtsalt enda tutvustamiseks, et kes see Niinemets on. Ma kuulsin, et mõned tahtsid väga esinema tulla ja on solvunud, et neid ei kutsutud. Reaalselt me töötame kogu maailmas väga erinevates riikides. Meil on ka laboriblogi. Siin on üks töö männi geneetilise varieerumise kohta, kuidas mänd meie muldadel kasvab ja millised oleksid siis kõige produktiivsemad männipopulatsioonid. Minu jaoks on väga lähedane teema noorte inimeste käekäik – kuidas nad teadusesse saavad, kuidas nad seal püsivad ja kuidas edenevad. Kuna ma ise olen selles situatsioonis olnud, siis ma tean, kui raske on sõela peale jääda, sest konkurentsivõitlus on kaunis tugev. Ma olen sellest ka mitu korda kirjutanud ja selle peale üsna palju mõelnud.

Kui me räägime teadusest üldiselt, siis Eesti ei ole selles teadusruumis üksinda. Eesti teadus on osa Euroopa teadusruumist, on osa maailma teadusest. Meil on Euroopa kümne aasta majanduskasvu strateegia "Europe 2020", mis peaks olema nutikas, jätkusuutlik ja kaasav strateegia, ja seal on teadusel väga suur roll. Teadust finantseeritakse teadusuuringute ja innovatsiooni programmi kaudu, mille nimi on "Horizon 2020". Seal on kolm prioriteeti. Üks nendest on tiptasemel teadus, just nimelt tiptasemel!

Selleks, et ükskõik missugune innovatsioon saaks üldse tekkida, on vaja, et teadus oleks tiptasemel. Ei ole vaja keskpärast teadust.

Teine prioriteet on tööstuse juhtroll ja kolmas on ühiskonna väljakutsed. Kui me vaatame, siis ühiskonna väljakutsed Euroopas on tohutu suured, kas või seesama pagulaste temaatika, aga mitte ainult. Kui me räägime näiteks toidujulgeolekust, siis Euroopa on väga inertne. Igaüks sööb oma maisi, riisi või nisu ja väga raske on inimesi sellistest traditsioonidest kõrvale juhtida. Euroopas on asju, millega poliitilise korrektsuse huvides ei tegelda, aga just sotsiaalteadused ja sotsiaalne dimensioon on väga oluline ning käib tiptasemel teaduse juurde. Kui me vaatame, miks see on oluline, siis "Europe 2020" programmis öeldakse väga selgelt, et majanduskriisist väljatulek sõltub sellest – ja see käib kõigi Euroopa riikide kohta –, kui palju riik investeerib teadusse. Siin on küll erandeid ja me võime mõelda, et ka meie oleme erand. Erandid on need riigid, kus keskmine teadusse investeerimine absoluutarvudes on väike. Me räägime küll SKT-st ja sotsiaalsest koguproduktist ja see on õige, aga teiselt poolt peame võtma algtaseme ja vaatama, kui palju reaalselt saab üks vaene riik teadusse panustada. See tuleb pikkamööda.

Mida ütleb "Europe 2020" strateegia? Ütleb, et aastaks 2020 tuleb teadus- ja arendustegevusse investeerida 3% sisemajanduse kogutoodangust ja 1% sellest peaks tulema riigilt. Kogu Euroopas peaks 1% olema see keskmine. Arvestuslikult looks selle strateegia elluviimine 3,7 miljonit uut töökohta ja suurendaks sisemajanduse kogutoodangut Euroopa Liidus 800 miljardi euro võrra. Ma tegin väiksed arvutused, mida see Eesti mõistes tähendab. Nii palju kui mina tean, ei ole seda arvutatud, milline võiks Eesti osa olla, kui Euroopas on nii suur kasv. Me räägime siin tegelikult 2-3 miljardist eurost, kui me jõuame samale tasemele.

Põhjus, miks fookusesse seatakse eelkõige tippteadus ja tippteadlased, on see, et see on katalüsaator. Tippteaduse olemasolu motiveerib noori teadusesse tulema. Kui kõik on keskpärane, kes siis tahab sinna teadusse tulla. See on täpselt samamoodi, et kui on rahvajooks, siis mitte kedagi ei huvita, kas Niinemets on seal esimeses, teises, kolmandas, neljandas või viiendas sajas või teises tuhandes. Tegelikult huvitavad ikkagi need, kes on tipus. Kui Veerpalu võidab kuldmedali, siis tulevad paljud noored suusatama. See ei paku huvi, kui keegi on kuskil seal keskpärane või viimane või tagant kümnes näiteks. Ja seda uuritakse. On selline teadusharu nagu saientomeetria, mis uurib, milline on teadlaste mõjukus. Sellega tegeldakse tõepoolest väga põhjalikult ja on näidatud, et tippude mõju on ebaproportsionaalselt suurem. Tipud on need, kes teadushorisonti edasi liigutavad, ja tippude taga tulevad tuhanded teised, kes töötavad detailidega. On väga oluline, et oleksid olemas tipud. Kui on tipud, siis ei puuduta see mitte ainult Eesti tööstust, vaid siia tulevad firmad kogu maailmast, sest nad näevad, et siin on tipud ja siin on tasemel teadus.

"Europe 2020" strateegiast on ajendatud "Teadmistepõhine Eesti", millest täna on ka põhjalikult räägitud. Põhimõtteliselt on see küll Eestile parajaks lõigatud strateegia, aga ta lähtub otseselt "Europe 2020-st". Ja siin on tõesti mõõdetav eesmärk: 1% SKT-st. Ilmselt on probleem ka selles, et 2011. aastal olid meil esialgsed indikaatorid kaunis kõrged. Aga samas me tahtsime jõuda Euroopa keskmisele lähedale. See ei ole mingi üle jõu käiv ponnistus, sest kõik Euroopa riigid pürgivad sinnapoole. Nagu me teame, ei ole me praegu sinnani jõudnud.

Kui me vaatame ajas natuke tagasi, siis Eurostati 2006. aasta andmete järgi oli Eesti protsent 1,2 või 1,3, 2009. aastal oli see 1,42 ja 2015. aastal 1,43. 2016/2017 jõuame tagasi aastasse 2006. Selles mõttes ei ole pilt hea. Kui me vaatame innovatsiooni, siis reaalselt oleme liidritest mitu korda maas. Selle kohta on Mait Raava teinud väga hea ettekande, mis on Eesti Teadusagentuuri koduleheküljel kättesaadav. Sellele järgnes Postimehe artikkel, kus olukorda on väga hästi analüüsitud. Innovatsiooni osas on meil tõepoolest väga suur langus. Kui me vaatame ka teadus- ja arendustegevuse investeringu langust, siis me oleme Euroopas Rumeenia järel lausa teisel kohal.

Eesti teaduses tervikuna on areng aga üldiselt olnud muljet avaldav. Leedu on meist küll vahepeal artiklite arvu poolest mööda läinud, kui me vaatame aga neid teadlasi, kes on maailmas 1% tsiteeritud teadlaste seas, siis see on tõesti muljet avaldav. Aga seda on liiga vähe. Reaalselt käib selles konkurentsipõhises maailmas väga-väga tõsine võitlus. Kes seal sees ei ole, võib-olla ei tajugi, kui raske on tegelikult jõuda selle 1% sisse ja sinna püsima jääda, sest kõik teised liiguvad samamoodi edasi. Füüsikadoktor Mait Müntel, keda mainis ka peaminister oma ettekandes, tegi saientomeetrilise uuringu "Eesti teadlased aastal 2008". Natukene on seis muutunud, tippe on juurde tulnud. Aga kui me vaatame, mida see tähendab maailma kontekstis, siis esimene tähtajatu tööleping, mis Ameerika Ühendriikides antakse meie mõistes lektori tasemel inimesele, on siin ja täisprofessor on siin. Meil oleks tollal olnud

ainult kuus täisprofessorile vastavat isikut, kui võrrelda Ameerika Ühendriikidega. Tase on maailmas väga kõrge, kuid seda võib-olla ei tajuta nii hästi. Samas on miskipärast jäänud mulje, et teadlastel läheb väga hästi, et meil on väga head finantseeringud.

Nagu ma saan aru, on poliitiku või riigimehe seisukohalt probleem see, et majandusse tilgub liiga vähe, et teadlastele läheb liiga palju ja majandusse tuleb liiga vähe. Oki raporti valguses ongi idee see, et keerame ülevalt kraani kinni, avaldame survet, siis lähevad teadlased kõik majandusse ja meie majandus hakkab kasvama. Ma kardan aga, et tegelikult juhtub nii, et nad ei lähe mitte majandusse, vaid lähevad Eestist välja. Ja kui me räägime reaalselt sellest 1% eesmärgist, siis see kulub ainult taastootmiseks. See ei ole veel see, mis annaks tohutult inimesi majanduse jaoks. Tõepoolest, kui me vaatame, mida teevad teised riigid, siis te näete, et Kanada kutsub oma teadlasi tööle, samuti Prantsusmaa, mitmed ülikoolid Ameerika Ühendriikides ja Madridis.

Ma juhtusin eelmisel aastal koos Tallinna Tehnikülikooli endise prorektori Erkki Truvega rääkima Dublinis Iiri teadusfondi presidendiga. Iirimaa, mis on Eestist rahvaarvu poolest ainult kaks korda suurem, on konkreetne talentide sissetoomise programm. Inimene avaldab lihtsalt soovi, et tahaks tulla Iirimaa ja proovida seal töötada. Komitee vaatab avalduse läbi ja siis kutsutakse ta esitama täistaotlust. Kui professor heaks kiidetakse, siis antakse talle oma uurimisrühma loomiseks 5 miljonit eurot aastas. See on selline tase, mis on rahvusvahelisel skaalal. Talente otsitakse ja ostetakse üles üle kogu maailma.

Me oleme selle teemaga tegelnud ka teaduste akadeemias teadlase karjääri tööühma raames. Probleem on selles, mis inimestest saab. Inimesed on noored, tulevad teadusesse, vananevad, aga vahepeal on igasuguseid muid võimalusi. Kuidas hoida inimene selles karjäärimudelis sees? See on väga oluline. Miks ta peaks seal sees loksuma, kui tal mingit väljavaadet ei ole? Seepärast on vaja karjääriperspektiivi. Me oleme sellest rääkinud ja ma arvan, et seda tõesti on tarvis. Mis võib juhtuda, kui seda ei ole? Ma juhin teie tähelepanu ainult oranžile tulbale sellel slaidil. Ajakirjas Nature Physics on toodud ära üle 60-aastaste teadlaste osakaal Itaalias füüsikavaldkonnas. Ja nüüd vaadake seda oranži tulpa, mis näitab alla 30-aastaste hulka. See näitab, et reaalselt on Itaalia füüsika jooksnud noortest inimestest tühjaks. Samas on võrdlus Ameerika Ühendriikidega, kus mitte midagi sellist ei ole, vanuseline jaotus on täiesti korras.

Ma kirjutasin sellest väljaandes Teadusmõtte Eestis, kus ma andsin ülevaate kõikidest Eesti sihtfinantseeritavate, riiklikult finantseeritavate projektide juhtidest. Mida me näeme siin? Mustaga on tähistatud üle 65-aastaste osakaal ja valgega noored. Noortel oli võimalus siseneda ainult siis, kui finantseerimisperiood lõppes. Finantseerimisperioodide jooksul vanus kogu aeg kasvas ja siis tuli murdepunkt. Eesti Päevalehe kõige mõjukamaks tunnistatud poliitiku eestvedamisel vanusepiirang kaotati ja alates sellest on noorte osakaal pidevalt vähenenud. Me oleme tagasi aastas 1996. Sellepärast ongi see 1% oluline – see on perspektiivi küsimus.

Meie tööühm tegi eelmisel aastal haridusministeeriumile ettepaneku, kuidas seda olukorda parandada: kehtestada Eestis tennuuri redel, mida rahvusvaheliselt atesteeritakse jne. Kahjuks edastasime selle valimiste-eelsel ajal ja ettepanek jäi riulile tolumuma. Aga ma arvan, et selle juurde peaks kindlasti tagasi tulema, kui me tahame noortele perspektiivitunnet luua. Miks on see 1% teema veel oluline? See ei ole asi iseeneses, see on noortele võimaluste loomine. Ma arvan, et Haridus- ja Teadusministeeriumis arvestati juurdetulevate summadega ja seetõttu jagati kogu raha ära. Kui me vaatame, mis nüüd juhtub, siis siin on mitmed numbrid: väljajagatav summa IUT on institutsioonidele, PUT on personaalsed uurimistöö grandid ja siis on veel post- ehk järeldoktori grandid. Tegelikult ei olegi mitte midagi jagada. Sel aastal anti minu teada välja kolm järeldoktori stipendiumi, ja kui ma peaministri kõnest kuulsin, et kaitsti 227 doktorikraadi, siis tegelikult ei olegi noortel praegu Eesti teaduses mitte kuhugi minna. Tähtis on see, et noored saaksid ühel hetkel iseseisvaks, aga paraku on riiklik finantseerimine täiesti kinni jooksnud. Aitäh!

13:09 Esimees Eiki Nestor

Täna, Ülo Niinemets! Kas ettekandjale on küsimusi? Laine Randjärv, palun!

13:09 Laine Randjärv

Austatud juhataja! Austatud ettekandja, väga suur tänu teile huvitava, ülevaatliku ja natuke teisest rakursist ettekande eest, kui me oleme harjunud siin saalis tavaliselt kuulma! Mul on selline küsimus. Te ise esindate loodusteaduste valdkonda ja väga tihti on loodusteadusi, reaalteadusi ja

humanitaarteadusi vastandatud. Ka teie rääkisite sellest, mitut teadlast on selle 1% maailmas enim tsiteeritavate hulgas. Kuidas peaksid näiteks eesti keele ja rahvakultuuri uurijad saama tsiteeritud rahvusvahelistes ajakirjades ja kuidas saaks seda kriteeriumi ka nende kasuks keerata? Minu meelest ongi humanitaarteadlased praegu alavääristatud pigem just sellepärast, et neid ei tsiteerita piisavalt. Kuidas teie suhtute humanitaarteadustesse?

13:10 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Aitäh küsimuse eest! Sellel aastal toimus selline huvitav üritus, kus teaduste akadeemia liikmed kohtusid teaduste akadeemiaga assotsieerunud seltsidega. Nende hulgas olid loodusteadusliku ja humanitaarkallakuga seltsid, ka Emakeele Selts ja palju teisi seltse, mis tegelevad eesti rahvuskultuuriga. See on vapustav, kui head teadust tegelikult tehakse ja milliseid raamatuid välja antakse. Kui palju on eesti keeles näiteks mingeid rannikuäärseid alasid, soid või metsatükke tähistavaid sõnu, mis on kõnest välja läinud. See on lihtsalt huvitav! Ja vaatame näiteks oma perekonnanimesid, kui palju meil on Tammesid ja Leppasid. Me oleme tegelikult loodusega tihedalt koos. See on haruldane ressurss ja seda tuleb kindlasti uurida. Üks asi, mis siin natuke kaasa aitab, on see, et Tartu Ülikoolis on loodud rahvusteaduste professuurid. Aga sellest ei piisa. Teiselt poolt tuleb jälle vältida olukorda, kus öeldakse, et ma uurin Eesti rahvusteadusi, sest keegi teine ei tee seda, ja selle sildi all tehakse kehva teadust. Selles valdkonnas peavad olema hoopis teistsugused mõõdikud. Minu meelest on Eesti humanitaarteadus praegu väga heal järjel. Ja kui me vaatame veel laiemalt sotsiaalia valdkonda, siis ka Euroopa Liidus on võimalusi tohutult. Võtame kas või selle, mis me räägime siin vihakõnest. Kui lugeda Saksa lehti ja ajakirju, siis tekib küsimus, miks teadlased ei tegele pagulastemaatikaga, miks mitte ükski teadlane ei avalda arvamust. Sellepärast, et see on selline toksiline teema, keegi ei julge selle kohta üldse midagi arvata. Tehakse uuringuid ja kommenteeritakse kiretult. Aga see on just see koht, kus teadlasi on vaja, sinna on teadust vaja. Üks konkreetne teema oleks seesama vihakõne. Keegi peaks seda uurima, aga keegi ei julge, sellepärast et kohe saad märgi külge, kui sa katsud midagi teaduslikult, objektiivselt öelda. Neid teemasid on tegelikult päris palju ja ma arvan, et humanitaaride tööpõld on väga lai. Aga samas ei tohi ka niimoodi öelda, et kui ma tegelen rahvuskultuuriga, siis ükskõik mida ma teen, kõik on väärtuslik. Ei ole. Ka seal on võimalik teha kehva teadust.

13:12 Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

13:12 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra ettekandja! Viimase kümne aasta jooksul on Eestis hakanud tööle kompetentsikeskused. Mina mõtlen ja võib-olla te nõustute minuga, et nad peaksid pakkuma tuge piirkondliku ettevõtluse arendamisel. Kuidas te hindate nende tööd ja panust ettevõtlusse?

13:13 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Aitäh küsimuse eest! Ma pean kahjuks tunnistama, et ma ei ole sellega üldse kursis, mis võib-olla näitab, et kompetentsikeskused ei ole nähtavad, või olen ma siis ise olnud nende suhtes ignorantne. Ma kuulsin ka peaministri kõnest, et nad on olemas ja tegutsevad, aga ju nad võiksid olla siis rohkem nähtavad ja rohkem panustada.

13:13 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

13:13 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Aitäh ettekande eest, Ülo Niinemets! Ma küsin natuke teisest vallast. Täna on siin saalis olnud palju juttu, et riik peaks teadus- ja arendustegevust rohkem finantseerima. Kuidas teie näete, kas sellisest riigi panuse suurendamisest võiks olla kasu nii noorte tulemisel teadusmaastikule kui ka vanade väärikal väljumisel sealt või kuhu see panus peaks eelkõige suunatama?

13:14 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Aitäh küsimuse eest! Finantseerimise puhul on minu meelest kõige suurem oht see, kui ta muutub hüppeliseks. Seda on olnud. Teaduse finantseerimist on korraga suurendatud 30% ja see raha reaalselt ära kulutatud. Näiteks aastatel 2007–2008 kulutati see raha ära. Pärast olid väga tasemel projektid, aga mitte ühtegi ei olnud võimalik finantseerida, sest raha oli ära kulutatud. Samas oli õiguspärane ootus, et kui riik kord juba andis, siis oleks veel vaja. Ma arvan, et finantseerimise suurendamisel tuleb seda arvestada. Kui me vaatame ka Oki raportit, siis seal on palju häid mõtteid selle kohta, mida annaks paremaks teha. Tähtis on, et see siht oleks silme ees. Mida ma praegu kardan, on see, et teadlastel hakkab perspektiiv ära kaduma. Olid aastad 2000 ja 2008–2009, kui oli raske majanduskriisi aeg. Siis oli arusaadav, miks teaduse finantseerimine vähenes, aga praegu teadlaskonnas seda arusaama ei ole. On õilis eesmärk jõuda selle 1%-ni SKT-st, aga absoluutarvudes teaduse finantseerimine näiteks aastani 2018 väheneb 3%. Nii et tegelikult on see perspektiivi küsimus ja on väga halb, kui finantseerimine on hüplik. Me anname korraga 40 miljonit juurde ja siis ütleme, et nüüd on kõik. See raha kulutatakse ära ja efekti ei ole. Vaja oleks sellist rahulikku, aeglast kasvu, nii nagu strateegias on ette nähtud. See ei ole vajalik mitte ainult teadlastele, vaid näiteks ka haridusministeeriumile, et vahendeid planeerida, meetmeid avada jne. Ühel hetkel on seda vaja. Miks me näiteks ei suutnud struktuuritoetusi kahe aasta jooksul avada? Me võtame näiteks palju inimesi juurde, aga ühel hetkel peaksime nad siis jälle lahti laskma. See peab olema selline rahulik kasv, mitte nii, et korraga antakse sumaki suurem summa.

13:16 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

13:16 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud professor Niinemets! Oma ettekandes te rääkisite tippteadusest, tippteadlasest ja vastandasite seda keskpärale. Mulle meenub üks tsitaat, kus on öeldud, et tipud tähendavad 1% annet ja 99% tööd. Kas tippteadlaseks saamisel kehtib mingi valem, kas see sõltub ainult rahast või sõltub see ka üldharidusest? Palun kommenteerige seda natuke!

13:16 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Aitäh küsimuse eest! Ega tippteaduses ei ole midagi teistmoodi: annet peab olema, aga samas on see ikkagi metsik ja pidev töö. See ei ole nagu spordis, kus inimesed on aktiivsed 25.–30. eluaastani, tippteadlasi on ka 50-, 60- ja 70-aastasi. Ja see, et jalg ukse vahele saada, nõuab aega. Eks igaüks alustab tegelikult keskpäraselt, kuigi indikaatorite mõistes on muidugi nii, et inimesed ise peavad kõike, mida nad teevad, väärtuslikuks, ja tegelikult see ongi väärtuslik. Kogu süsteem on aga selles mõttes ebaõiglane, et tipus olija tööde mõjukus on palju suurem kui sellel, kes alles alustab. Ma mõtlen just seda, et tipud on olulised, nad veavad kaasa ka kõiki teisi, alavääristamata neid, kes tegelikult töötavad välja detailid ja teevad võimalikuks selle, et midagi saaks näiteks tööstuses kasutada.

Kui me räägime aga üleüldse kõrgharidusest, siis ma arvan, et Euroopa mõttes peame endale täiesti ausalt tunnistama, et kogu see Bologna protsess, kus mindi üle süsteemile 3 + 2, on ebaõnnestunud. Poliitilise korrektsuse huvides ei taheta seda öelda, aga tegelikult kolm aastat on liiga vähe, et saada haridust. Me näeme seda juba nii avalikus kui ka erasektoris, et kolmest aastast ei piisa. Pikas perspektiivis viib see ühiskonna allakäigule.

13:18 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

13:18 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Te olete üks väheseid Eesti teadlasi, kes on saanud selle prestiižse ja mahuka nn ERC grandit. Mida peab tegema, et seda saada?

13:18 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Peab taotlema. See on nagu loteriiga, et kui ei mängi, siis ei võida. Eks ta tegelikult väike avanss ole, nii minu kui ka Eesti teaduse jaoks. Aga oluline on, et Eesti teadlased rohkem taotleksid. See on väga oluline! Enesetsensuur on lihtsalt juba nii range, et ei julgeta taotleda. Türgist tuli esimese vooruga

plaksti tuhat taotlust, Eestist tuli kümmekond ja vahepeal tuli paar tükki aastas. Tähtis on, et teadlased julgeksid taotleda. Retsensendid annavad loomulikult oma kommentaarid. Hinnatakse kahte asja: üks on projekt ja teine on taotleja CV selle kohta, mis ta on varem teinud. Mida aeg edasi, seda paremaks CV ja avaldatud artiklite kvaliteet loodetavasti läheb. Niimoodi ongi võimalik seda saada. Päris mitte millegi eest ei anta, lihtsalt tuleb tööd teha, ega muud valemit ei ole.

13:19 Esimees Eiki Nestor

Ain Lutsepp, palun!

13:19 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud kõneleja! Kuidas hinnata Euroopa Liidu tõukefondide kasutamise sihipärasust ja vajadust infrastruktuuri väljaarendamisel? See puudutab maaülikooli otseselt.

13:20 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Aitäh küsimuse eest! Eks nende struktuurifondidega on niimoodi, et natukene on see hakanud meenutama juba võidurelvastumist. Ma ei ütleks, et meil maaülikoolis oleks midagi valesti olnud. Aga kui ma vaatan üleüldiselt ülikoole, siis oli kolm faasi – teatavasti oli riikliku tähtsusega infrastruktuur, oli asutuse tähtsusega infrastruktuur ja oli uurimisrühma tasemel infrastruktuur. Kõik oli tegelikult konkurentsipõhine. Komisjon vaatas muidugi asjad üle, niisama raha ei jagatud. Teiselt poolt tekitas see ikkagi sellise tunde, et oo, näed, selles laboris on kihvt gaasikromatograaf, ma tahaks ka. Aga igale riistale on vaja juurde inimest, et see riist töötaks. Üldiselt väga paljud nendest riistadest tõepoolest töötavad. Kui kaua, kui palju, on raske öelda. Mis puutub gaasikromatograafi, siis meil oli algul üks, nüüd ostsime teise veel ja mõlemad on 24 tundi ööpäevas käigus. Niisiis arvan, et see on asja ette läinud. Võib-olla natukene oli proportsioon paigast ära, et inimressurssi oleks ehk saanud paremini paigutada. Samas on kõikide struktuurivahendite puhul alati vaja teha projekt, ja kui projekti eesmärk on osta mingi seade ja see on saadud, siis ongi projekt edukas olnud. Kui me maksame inimesele palka, siis tekib kohe küsimus, kas projekt oli edukas või ei olnud või miks te hanget ei teinud. Nii on alati nende struktuurivahenditega, kui inimestele palka makstakse. Bürokratia oli selle juures kaunis suur ja teadlaskonnale kaunis kurnav.

13:21 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

13:22 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Omal ajal visati Eesti põllumehed vette ja paljud jäid ellu. Eesti teadlased on arendanud suurepärase oskuse projektipõhiselt mujalt raha saada. Aga kui me paneksime näiteks teid peaministriks, mida te siis realselt ette võtaksite? Nimetage paar-kolm sellist olulist momenti.

13:22 Eesti Maaülikooli professor Ülo Niinemets

Aitäh! Jah, see on hea küsimus. Ma ei ole kunagi selles kontekstis mõelnud. Väga oluline moment on siinjuures see, et kui Eesti eesmärk on 300 doktorit aastas, siis mõned jälle küsivad, et mis selle 300 doktoriga teha, kuhu me nad kõik paneme. Et neil ei ole ju tööd ja teaduseelarve ei kasva, lõpuks on nad meil siin paadialused ja kallid pidada. Minu enda nägemuse järgi võiksid kõik valitsuse liikmed ja ka Riigikogu liikmed olla doktorikraadiga, ma julgustan seda saavutama, muidugi töö kõrvalt. Aga võib-olla ma siiski ei julgusta, sest oma doktorantidele ma ütlen, et see on täiskohaga töö. Riigikogus tehakse ka täiskohaga tööd. Ma olen täiesti ära küpsenud juba teaduse eelarve arutelul, mis siis veel mõnest muust teemast rääkida. Hakata siis õhtul veel doktoritööd tegema – see ei ole võimalik. Põhimõtteliselt ma arvan, et väga oluline on kuulata seda kompetentsi, mis on olemas. Võiks olla lausa selline loosung, et kuula teadlast. Hea nõu ei ole kunagi üleliia. Ühesõnaga, ma leian, et riigisektoris üleüldiselt oleks vaja haridustaset tõsta, mitte ainult valitsuses.

13:24 Esimees Eiki Nestor

Nii, nüüd lõppesid ka rahvasaadikute küsimused. Aitäh, professor Niinemets! Järgmine ettekandja on Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm. Palun!

13:24 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Siin kõnepuldis tahaks rääkida ainult kõige olulisemast. Ja pähe ei tule midagi olulisemat kui küsimus, milleks meile Eesti riik, mis on Eesti riigi mõte? Ma leian, et selle küsimuse üle arutlemine ongi õigupoolest Riigikogu kõige tähtsam ülesanne, siinse kogu *raison d'être* – olemasolu õigustus. Kui ma ise selle küsimuse üle järele mõtlen, siis humanitaarina jõuan ma kahe põhjuseni, kahe omavahel seotud põhjenduseni, milleks meile oma riik.

Esiteks on meil vaja oma riiki selleks, et säilitada eesti rahvas, eesti keel ja kultuur. See on väga triviaalne tõdemus, see on põlistatud meie põhiseaduse preambulis ja seetõttu ei ole vaja sellel pikalt peatuda. Kuid säilitamisest üksi kindlasti ei piisa, me peame olema palju ambitsioonikamad. Kui ma mõtlen, mis on meie ambitsioon, siis ei tule mulle pähe paremat kui see ambitsioon, mille sõnastas Jakob Hurt 1807. aastal: "Me peame saama vaimult suureks." Nimelt selles näen ma meie riikluse mõtet. Nimelt sellesse mõttesse, sellesse punkti jookseb mu meelest kokku enamik meid vaevavatest küsimustest. Ja ma arvan, et just nimelt sellest punktist saavad alguse vastused nendele küsimustele.

Aga kuidas saada vaimult suureks? Ma mõtlen, et alustuseks ei tee paha julgeda ja osata mõelda suurelt – mõelda loovalt, mõelda originaalselt, mõelda teisiti kui teised. Kuid pelgalt üleskutsest ei piisa. Suurelt mõtlemine eeldab suuri teadmisi. Originaalsus eeldab uusi ideid. Loovus eeldab seoste loomise oskust. Ja nagu aimate, jõuame välja lihtsasse punkti. Suurelt mõtlemine – riiklik *magnanimitas*, kui roomlasi osundada – eeldab teadmistepõhist ühiskonda, eeldab haritud kodanikke, eeldab tugevat teadust, eeldab algupärast mõttekultuuri. Ja seetõttu on mul ütle mata hea meel, et Riigikogu võttis riiklikult tähtsa küsimusena arutada meie teadus- ja arendustegevust, lisaks mõtteliselt ka kõrgharidust. Õigupoolest on ju vähe teemasid, mis puudutaksid meie riikluse mõtet, meie omariikluse aluseid enam kui see küsimus, ja ma olen veidi üllatunud, et Riigikogus puudub alaline teadus- ja hariduskomisjon. Ja kui seda peetakse majanduslikult ebamõistlikuks, siis äkki võiks vähemalt avardada ka ametlikult kultuurikomisjoni haaret, nimetades ja sisustades selle ümber kultuuri- ja teaduskomisjoniks.

Tänase arutlusteemaga seoses on mul kaks uudist või meeldetuletust. Ja nagu ikka, üks uudis on hea ja teine vähem hea. Hea uudis on see, et Eesti teadusel on läinud väga hästi. Võib isegi öelda julgemalt: mitte kunagi omariikluse aegadel ei ole Eesti teadus olnud parem, edukam kui viimasel kümmekonnal aastal. Edukuse näiteid on palju, enamikku neist olete kuulnud. Kui lühidalt mõnda meelde tuletada, siis näiteks akadeemik Jüri Alliku arvutusi, mille kohaselt me oleme kõige kiiremini kasvava teaduse mõjukusega riikide hulgas. Kui võtta aluseks teadusartiklite tsiteeritavus, siis oleme maailmas 27. kohal, mis on hea koht. Läti on 50. ja Leedu 70. kohal. Eesti teadus on viimasel kümnel aastal arenenud palju kiiremini kui Eesti majandus. Võrreldes 2006. aastaga on Eesti teadlaste tööde viidatavus, seega nende mõjukus, kasvanud 68%. Või teine näitaja. Euroopa Liidu kõige suuremas teadusuuringute ja innovatsiooni programmis "Horisont 2020" olid Eesti teadlased tänavu taotlemise edukuse poolest 28 liikmesriigi pingereas neljandal kohal Prantsusmaa, Belgia ja Austria järel. Eestist on saanud üks Euroopa edukamaid teadusraha taotlejaid.

Kuid nüüd halb uudis. Eesti teaduse paremad päevad võivad olla seljataga. Me oleme tõepoolest jõudnud ristteele või murdepunkti, kus ees võib terendada langus, võimalik et sama kiire kui senine tõus. Ja põhjus ei peitu teadlastes, vaid meie teaduse korralduse ja rahastuse süsteemis. Siingi tahaksin piirduda vaid paari näitega, et mitte ajast üle minna ja mitte liiga melanhoolseks muutuda. Ei tohiks olla enam kellelegi uudis, et Eesti riigi kulutused teadus- ja arendustegevusele on viimasel kolmel aastal selges langustrendis, mida omakorda võimendab inflatsioon. Alles äsja teatas Statistikaamet, et eelmisel aastal tehti Eestis kulutusi teadus- ja arendustegevusele 12% vähem kui üle-eelmisel aastal. Ja võime olla üsna kindlad, et tänavune seis pole parem. Sisuliselt viib Eesti riik raha välja oma rahvusvaheliselt kõige edukamast ja konkurentsivõimelisemast valdkonnast, piltlikult öeldes püüab keeta suppi kanast, kes muneb kuldmune.

Toon ühe konkreetse ja reljeefse näite. Nagu te teate, Eesti riik jagab põhiosa oma teadusrahast nn institutsionaalsete uurimistoetustena. See on raha, mis on mõeldud meie riigi tugevamate teadusrühmade finantseerimiseks. Need on teadusrühmad, mille moodustumise taga on tihti aastakümnetepikkune töö, mille taga on suured investeeringud infrastruktuuri. Nagu te teate, otsustas Haridus- ja Teadusministeerium tühistada institutsionaalsete uurimistoetuste tänavuse konkursi

proosalisel põhjusel – pole raha. Selle otsusega rikuti paljude uurimisrühmade põhjendatud ootust tagada oma senise eduka teadustöö jätkumine. Avalik kriitika oli siiski hillitsetud. Kuna eelmisel kahel aastal olid paljud uurimisrühmad viie aasta toetusraha juba kätte saanud, siis loodeti, et aastane katkestus möödub suuremate kahjudeta. Paraku oleme praegu olukorras, kus suure tõenäosusega jätab Haridus- ja Teadusministeerium ka järgmise aasta institutsionaalsete uurimistoetuste konkursi välja kuulutamata. Ikka samal põhjusel – eelarvelised vahendid ei võimalda seda. Kuid seegi pole veel kõik. Üsna tõenäoliselt jääb konkurss välja kuulutamata ülejäärgmiselgi aastal, sest eelarveprognoos viitab, et ilma riigi lisarahastusega on institutsionaalsete uurimistoetuste konkurssi võimalik korraldada parimal juhul alles 2018. aastal. Sisuliselt tähendab see seda, et Eesti riik on kuulutanud Eesti teadusele kolmeks-neljaks aastaks moratooriumi. Teadus on paraku inimesed ja ideed, neid ei anna seisatada ega külmutada, neid annab ainult ära ajada, minema tõrjuda.

Kuid tulgem tagasi hea uudise juurde ja küsigem, millega seletada Eesti teaduse senist edu. Mõistagi on meil olnud õnne tublide teadlastega, andekate inimestega. Niisamuti on Eesti teaduse edukuse taga mitmed head otsused, mida valitsus ja Riigikogu on viimasel paaril kümnendil teinud. Ma ei taha ajalugu ilustada, ent tagantjärele tuleb siiski tunnustada toonaste otsustajate ettenägelikkust. Praeguse valitsuse ja Riigikogu ees seisab ülesanne olla oma eelkäijate kõrgusel – võtta vastu otsuseid, mis tagaksid Eesti teaduse senise edu. Kusjuures pole vaja alustada tühjalt lehelt. Eelmise haridusministri kokkukutsutud teaduse rahastamise töörühm tegi aasta eest ära olulise eeltöö. Nende järeldused on teile kõigile kättesaadavad. Ja ma ei maini ka olulisi põhimõtteid, mis on kirjas teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias aastateks 2014–2020. Parlament on koht, kus tehakse sõnu. Sellele tõsiasi viitab institutsiooni nimetuse vana prantsuse keelest tuletatud nimi – see on koht, kus kõneldakse, nii nagu mina täna siin. Kuid parlament on üks väga iseäralik kõnelemiskoht. Nimelt tehakse siin sõnadega tegusid. Siin on sõnadel võime tegelikkust muuta. Head Riigikogu liikmed, palun kasutage seda võimalust ja aidake meil oma riik vaimult suureks teha! Aitäh!

13:34 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Andres Herkel, palun!

13:34 Andres Herkel

Aitäh, austatud esimees! Austatud ettekandja härra Tamm! Ma haaran kinni sellest teie ettekande sõlmpunktist, kus te rõhutasite, et Eesti teadus on viimastel aastatel olnud oma arengus kiirem kui Eesti majandus. Samas manasite silme ette ka ohupoole, et see ei pruugi niiviisi jätkuda, teaduse paremad ajad võivad ka seljataga olla. Ma püstitan oma küsimuse niiviisi: milline on teaduse mõju majandusele, kas see ei ole veel avaldunud või mida teha selleks, et see mõju ulatuks tugevamalt nii majanduse arenguni kui ka laiemalt ühiskondlike ja poliitiliste protsessideni? Kas meil on alust eeldada, et see nii läheb?

13:35 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh küsimuse eest! Kui alustada kaugemalt, siis väga paljudest uuringutest on teada selge seos teadus- ja arendustegevuse taseme ning ühiskondliku heaolu ja majandusliku taseme vahel. Seda ei ole vaja enam uuesti tõestada, see on juba tõestatud. Mis teeb teadlase eripäraseks, on see, et ta on oma loomult rahvusvaheline, ja ka Eestis tehtav tippteadus mõjutab rahvusvahelist areeni ja rahvusvahelist majandust sealhulgas. Meil on väga raske ette kujutada, milline oleks olnud Eesti majanduse areng, kui poleks olnud teaduse kiiret arengut, aga on selge, et ka Eesti ühiskonna, sh majanduse areng on olnud otseses seoses teaduse arenguga. Teaduse arengu teine tahk on see, et tema mõjud avalduvad väga pika aja jooksul. See, julgen öelda, kausaalne seos teadus- ja arendustegevuse taseme ning ühiskonna ja majanduse taseme vahel ulatub ajas aastate ja aastate taha. Ma olen kindel, et Eesti teaduse väga kiire areng viimasel kümmekonnal aastal toidab meie majandust veel pikalt, isegi kui see ei ilmne kohe kõikides Eesti majanduse kasvunäitajates. Aga arvata, et majandust on võimalik arendada teadust arendamata, on lihtsalt sõge mõte.

13:36 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

13:37 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja, aitäh ettekande eest! Minu küsimus läheb tagasi Gunnar Oki ja Teadus- ja Arendusnõukogu raporti juurde. Selles raportis puudutati ju humanitaarteadusi, kaasa arvatud kasvatusteadust ja sotsiaaliat, väga vähe, õigemini ei puudutatudki. Ainsad konkreetsed ettepanekud olid selle kohta, kuidas võiks neid asutusi liita. Mida teie arvate ja milleks üldse oleks vaja hakata liitma Eesti Keele Instituuti kas siis Tartu Ülikooliga või Tallinna Ülikooliga? Kas Eesti Keele Instituut, meie enda keele instituut, ei peaks ikka olema riiklik asutus?

13:37 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh! Kui jällegi üldisemalt alustada, siis Gunnar Oki raportis on üks kummaline vastuolu. Raport algab traditsiooniliste kumardustega Eesti põhiseaduse preambuli suunas, toonitades eesti keele ja kultuuri säilimise tähtsust, aga kogu ülejäänud raportis ta enam selle teema juurde ei naase ning lähtub üksnes efektiivsuse, kontsentreerumise ja majanduslike näitajate loogikast. Sellest loogikast lähtuvalt humanitaarteadused, vähemalt suur osa neist, sinna ei mahugi. Siia ongi maetud selle raporti paljud sisemised probleemid ja vastuolud. Ta töötab väga hästi mõningates valdkondades, aga teistes mitte. Siin saan ma tegelikult ühineda eelkõnelnud Kalle Muuliga, kes ütles, et rahvusteadused kitsamalt ja humanitaarteadused laiemalt on olulises osas Eesti riigi monopol ja Eesti riigi kohustus on tagada selle valdkonna sisemine konkurents. Ja selle valdkonna sisemist konkurentsi saab elus hoida ja toetada ainult siis, kui meil on mitmeid keskusi, mitmeid õppetoole, mitmeid teadus- ja arendusasutusi, kes tegelevad eesti keele, eesti kultuuri, eesti kirjanduse, eesti rahvaluule jne uurimisega. Sellest loogikast lähtudes on mu meelest väga lühinägelik koondada kõik meie rahvuskultuuriga tegelevad teadusasutused ühe katuse alla, sest see töötab just nimelt vastu sellele sisemise konkurentsi toetamise ja arendamise põhimõttele. Nii et lühidalt, mina ei pea mõistlikuks Eesti Keele Instituudi liitmist kas siis Tartu või minu poolest Tallinna ülikooliga.

13:39 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

13:39 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Aitäh ettekande eest! Ma tahaksin teada, mis on tegelikud põhjused, miks riik või õigemini valitsus ei panusta nii palju, kui vaja oleks. Kas see on keelebarjäär? Eelmisest ettekandest jäi ka mulje, et teadlaste hulgas pole põlvkondadevahetus toimunud nii kiiresti kui mujal. Poliitikute seas on see toimunud – kõige vanem minister on haridus- ja teadusminister, teised on hoopis teise tausta ja kogemusega. Kas üks põhjus on see, et ei suudeta omavahel kommunikeerida? Kas võib ka väita, et istutaksegi omaette kastides, et ei ole koostööd – teadlased, valitsus, erakonnad, kodanikuühendused, kolmas sektor, kes võiksid rohkem mõjutada ja sõnumit edastada?

13:40 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh! Ma arvan, et neid põhjuseid, mis pärast riik pole suutnud teadust piisavalt prioritseerida, on mitu. Aga üks on tõepoolest ka teadusvaldkonna vähene tundmine. Ja siin ma viin jutu tagasi hea kolleegi Ülo Niinemetsa märkusele, et karjuvalt torkab silma teaduskraadiga inimeste vähesus nii peaministri büroos kui ka Riigikantseleis üldiselt. Meie valitsus askeldab paraku keskkonnas, kus nad ei puutu isegi oma lähimate nõunike näol kokku reaalse teadustegevusega Eestis. Mind näiteks üllatas, et Riigikantseleis – ma loodan, et minu teadmus peab paika – töötab ainult üks doktorikraadiga inimene ja temagi osakoormusega – Toomas Kiho. Ma ei pea seda mõistlikuks, ma ei pea seda õigeks, kui meil on riiklik siht, et oleks 300 doktorit aastas. Miks peab riik vajalikuks kasvatada doktoreid, kui ta neist ühtegi riigiteenistusse ei võta? Ma arvan, et just selle kaudu, igapäevase kokkupuutumise kaudu inimestega, kes on õppinud teadlaseks, kellel on teaduskraad, tuleb ka teadmine teaduse vajalikkusest, teaduse tähtsusest. Inimesele, kes elab oma mullis, kes saab oma info sotsiaalmeediast ja ajakirjandusest, ei turgata võib-olla pähegi mõte, kui vajalik ja tähtis on teadus. Selles mõttes on kommunikatsioon tähtis, aga see algab oma meeskonna moodustamisest.

13:42 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

13:42 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja härra Tamm! Kuidas te hindate Eesti humanitaarteadlaste taset rahvusvahelises kontekstis?

13:42 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh küsimuse eest! Mõistagi on mul raske vastata muud, kui et väga heaks. Aga küsimus on, kuidas seda mõõta. Tihti žongleeritakse – ka mina tegin seda oma ettekandes – tsiteeritavuse näitajatega, patentide arvuga ja kõigi muude selliste näitajatega, millega humanitaarteaduste vallas on väga raske mõõta. Humanitaarteaduste mõju, efekt on palju pikaajalisem. Ühe raamatu tsitaadid kogunevad aastate ja aastakümnete jooksul. Nii et mul on väga raske leida sellist mõõdetavat alust, mille pealt öelda, kui hästi läheb humanitaarteadlastel. Aga kui ma käin maailmas ringi konverentsidel, siis juba viimased 15 aastat on mulle torganud silma, et Eesti humanitaaride kohalolu mõju, nende eeskuju pidevalt suureneb. Ma arvan, et enam ei ole maailmas ühtki humanitaaria valdkonda, kus Eesti teadlasi ei teataks. Nende töid loetakse ja neil on mõju. Nii et Eesti humanitaarteadlased on palju tugevamad, kui avalikkuses on tihti nendest mulje jäänud, ja nad ei ole sugugi jäänud kinni Eestisse, eesti keelde. Suur osa meie parimaid humanitaarteadlasi on väga suure rahvusvahelise mõjukusega. Ja meie õnn ja õnnetus on, et me peame suutma töötada korraga kahele publikule: kodule ja maailmale, *urbi et orbi*. Me peame kirjutama rööpselt eesti ja inglise keeles. Teistpidi, miks ma ütlesin, et see on meie õnn? Sellepärast, et see sunnib meid ühte asja mitu korda läbi mõtlema ja olema veel töökamad.

13:44 Esimees Eiki Nestor

Oudekki Loone, palun!

13:44 Oudekki Loone

Ma haaran kinni sellest viimasest tõdemusest, et korraga tuleb rääkida kahele publikule. Kui teadlase taset mõõdetakse väga palju tsiteeritavuse ja teadust rahvusvahelistumise järgi, siis paraku jääb tähelepanuta see, et tippteadus muutub eesti keeles aina vähem kättesaadavaks. Kui mina kirjutasin oma doktoritööd ja tegin seda eesti keeles, siis kolleegid ütlesid, et ma olen natuke hull, et kes see eestikeelset tööd ikka loeb. Mina arvasin, et eestlased vahest loevad. Aga tõsi on see, et eestikeelsete doktoritööde arv on väike. Kui me vaatame teadus- ja arendustegevuse ristteed, siis kuidas võiks teie arvates garanteerida seda, et ka tulevikus tehtaks tippteadust ja peetaks tippteaduslikke arutelusid täies ulatuses eesti keeles, et meie raamatud oleksid olemas eesti keeles ja et eestikeelsed doktoritööd oleksid tüüpilised, mitte haruldus.

13:45 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Lühike vastus on, et me peame tagama Eesti teaduse mitmekeelsuse. On lühinägelik kaitsta kas siis ainult eestikeelset teadust või ainult ingliskeelset teadust. Teadus peab olema mitmekeelne. Ma ei paneks siin mingeid reegleid paika. Ma olen täitsa nõus, et on terve hulk valdkondi, kus näiteks teatud tüüpi tekste, sh doktoritöid, on mõistlik kirjutada inglise keeles, kuna see tagab ka kvaliteetsed oponendid. See võib tagada ka kvaliteetsema juhendamise. Aga on terve rida teisi valdkondi, kus parimad spetsialistid ongi eestikeelsed inimesed ja kus juba töö sisu soosib eesti keele kasutamist. Tähtis on teatavasti tunnetada žanri ja auditoriumi. Eri sihtgruppidele tuleb osata kirjutada erineval moel ja ma arvan, see on ka üks humanitaaride tugevusi, et me oleme õppinud kirjutama eri auditoriumidele erineval moel ja eri keeles. Just nimelt selle rikkuse ülalhoidmine on tegelikult meie missioon ka teaduses üldisemalt: kõnetada erinevaid inimesi eri keeles, mitte jääda kinni ükskeelsusesse.

13:46 Esimees Eiki Nestor

Mark Soosaar, palun!

13:46 Mark Soosaar

Lugupeetud Marek Tamm! Kui eesti soost Ilmar Reepalu sai Malmö linnapeaks, siis esimese asjana võttis ta 20 aastat tagasi kätte ja asutas sinna ülikooli. See on praegu Rootsi suurim ülikool, kuhu paljud tahavad õppima minna, sest seal on erialad väga hästi omavahel lõimitud ehk seal koolitatakse tänapäevaseid Leonardo da Vincisid. Kuidas on meie teaduse eri harud lõimitud? Minule tundub, et

väga halvasti, sest kui loodusteadlased jagavad maarahvale igasuguseid soovitusi, kuidas loodust hoida, siis näiteks sotsiaalteadlased pakuvad samal ajal variante, mille järgi inimasustus nendest piirkondadest kaob. Haldusreformi käigus ei ole näiteks kultuuriloolaste arvamusi üldse kuulda võetud. Kas meie teadusharud ei peaks olema paremini lõimitud, et Eesti alles jääks?

13:47 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Ma saan ainult toetada seda mõtet, et me peame soosima teadusvaldkondade lõimimist. Need probleemid, millega me tänapäeval silmitsi seisame, on oma loomult interdistsiplinaarsed, lõimitud. Siin ei piisa ühe teadusala vaatenurgast. Aga need konkreetsed näited viitavad pigem poliitilistele otsustustele või mingsugustele rakendussammudele kui teadlaste reaalsele koostööle. Ma julgen väita, et viimastel aastatel on teadusharudevaheline koostöö oluliselt tihenunud, seda ka ülikoolides, kus seda on ametlikul tasandil soositud alates õppetööst kuni ühisteadusprojektide esitamiseni ja interdistsiplinaarsete teaduse tippkeskuste loomiseni. Kas kõik need lõimumise sammud on jõudnud ka sellisele tasemele, kus on vaja langetada otsuseid, kuhu rajada Rail Baltic või kus mida kaevata, on omaette teema. Aga ma arvan, et sellest on aru saadud, vähemalt akadeemilises sfääris, et teadusharud üksipäini tänapäeva maailma probleemidega toime ei tule. Vajalik on koostöö.

13:48 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

13:48 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Te ütlesite siin piltlikult, et Taavi Rõivase valitsus püüab keeta kanast, kes kuldmune muneb, suppi. Tuleb tuttav ette. Meil viiakse juba töukarja lihakombinaati, kuna valitsus ei leia raha, et toetada Eesti põllumehi, kes on ise suutnud tootmise tasemele viia. Mida teie selle kuldmune muneva kanaga ette võtaksite, kui te oleksite peaminister või istuksite Riigikogu liikmena siin meie seas?

13:49 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et selle kanaga saab teha seda, mida üks mõistlik peremees teeb: toidab teda, hoolitseb tema eest ja tagab, et ta muneks neid kuldmune ka edaspidi. See oli minu jutu fookus. Nagu ma ütlesin, on sammud, mida astuda, paberile kirja pandud ja nende suhtes on Eesti teadlaste seas täielik konsensus. Veel hiljuti oli konsensus ka Haridus- ja Teadusministeeriumis, loodetavasti on see seal alles. Neid samme ei ole üldse mitu, kolm-neli, et tagada Eesti teaduse edukus ja kuldmunade toodang.

13:50 Esimees Eiki Nestor

Andres Metsoja, palun!

13:50 Andres Metsoja

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra Tamm! Teil on kindlasti olemas seisukoht kõrgharidusvõrgu osas. Mis te arvate, kas tänane kõrgharidust andev ülikoolivõrk on Eestis piisav? Kas kolledžid on selles süsteemis vedajad või kaasalohisejad?

13:50 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh! Oluline küsimus. Kui üldisemalt alustada, siis ma arvan, et kõrgharidusasutuste võrk on Eestis üsna optimaalne. Ma ei kuulu sellesse leeri, kes arvab, et me peaksime näiteks Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia või Eesti Kunstiakadeemia liitma mõne teise ülikooliga. Ma arvan, et nendel ülikoolidel on oma nišš, oma koht, oma kutsumus ja nende vägisi liitmine ei ole mõistlik. Küll aga olen ma nõus, et kolledžite teema on põletav. Tegelikult on meil olukord, kus ülikoolid peavad oma rahaga regionaalpoliitikat tegema. Me teame, et enamiku nii Tallinna kui ka Tartu ülikooli kolledžite majanduslik seis on kehv. Neid subsideeritakse teiste vahendite arvel selles äratundmises, et nad on oma piirkonnas väga olulised vaimuhariduse keskused. Siin oleks ülikoolidel, kohalikul omavalitsusel ja riigil mõistlik teha oluliselt intensiivsemat koostööd, et tagada nende kolledžite allesjäämine. Ma tean, et nii Tallinna Ülikoolis kui minu teada ka Tartu Ülikoolis heietatakse mõtteid üks või teine kolledž sulgeda, kuna ei

tasu ära. Ja ei saagi tasuda, nagu siin riigis ei tasu ära paljud asjad, ilma milleta ei ole aga mõtet seda riiki hoida.

13:51 Esimees Eiki Nestor

Ain Lutsepp, palun!

13:51 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud kõneleja! Teaduses tehtav töö vajab sageli lahtiseletamist, nähtavaks tegemist, selgitamist. Oluline on teaduses tehtava mõistmine, tähendus, seosed meie endi elu ja igapäevaga. Kuidas muuta teadus paremini nähtavaks, ja mis seal salata, ka populaarsemaks? Milline võiks siin olla teadlaste endi ülesanne?

13:52 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh! Ka see on väga oluline küsimus ja õnneks on selle olulisusest minu meelest hakatud Eestis üha enam aru saada. Meil on terve hulk päris hästi toimivaid teaduse populariseerimise programme. Ka ülikoolid ise pingutavad selle nimel, töötades välja kõikvõimalikke populaarseid formaate oma teadmiste tutvustamiseks. Meil on mitmesugused teaduskeskused. Aga ma olen nõus, et mitte sugugi kõik teadlased ei ole suutnud seda tegevust oma põhitööga siduda. Meil on sellesamas tõsisel rahvusvahelises konkurentsist tihti jäänud kahe silma vahele see inimene Eestis, kelle jaoks me ka töötame. On selge, et humanitaarteadlasena on dialoog publikuga palju lihtsam. Ma ei ole omal nahal tundnud, et tegeleksin millegi nii esoteerilisega, et mul ei ole võimalik seda teistele inimestele edasi anda. Ma arvan aga, et paljudes teistes teadustes on see märksa akuutsem küsimus. Nii et, nagu öeldud, me liigume õiges suunas, kuid väga palju on veel teha. Ja ma olen nõus, et raskus on pigem teadlaskonnal, mitte nendel vahendajatel, kes minu meelest teevad oma tööd suurepäraselt.

13:53 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

13:53 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud sõnavõtja! Täna teid väga sisuka ja hea ettekande eest! Peale peaministri põhjendamatult ülioptimistlikku juttu oli see, kuidas öelda, vägagi kainestav. Ma küsin aga seda, kui suur peaks teie hinnangul olema Eesti teaduse rahastamise kasv. Ülempiiri loomulikult ei ole, me võime ka taevaste kõrgusteni minna, aga kui palju peaks rahastamine kasvama selleks, et tagada Eesti teaduse kestmine ja areng?

13:54 Tallinna Ülikooli professor Marek Tamm

Aitäh küsimuse eest! Üldine orientiir on paigas: täna siin korduvalt nimetatud riigi teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegias on kirjas 1% SKT-st. Haridusministeeriumi teaduse rahastamise tööühm on välja toonud konkreetsete summad järgmise kolme aasta lõikes: 10 miljonit eurot aastas tagaks Eesti teaduse jätkusuutlikkuse järgmise inimpõlve jaoks.

13:54 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, professor Marek Tamm! Ettekanded ning küsimused ja vastused on läbi. Palun vabandust, aga juhatajana olen sunnitud nentima, et läbirääkimisteks jääb aega 4 minutit ja 45 sekundit. Laine Randjärv Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:55 Laine Randjärv

Austatud juhataja! Head kolleegid! Alustuseks soovin Riigikogu teaduse ja innovatsiooni toetusrühma esimehena tunnustada Vabaerakonna initsiatiivi arutada siin istungisaalis olulise tähtsusega riikliku küsimusena teemat "Eesti teadus- ja arendustegevuse valikud, võimalused ja ristteed". Väga suur tänu! Edasi kõnelen Reformierakonna fraktsiooni nimel.

Käesoleval sügisel on teadusvaldkonnaga seonduvad teemad tõusnud tulipunkti ilmselgelt mitmel põhjusel. Ühest küljest on kriitilise piiri ületanud teadusvaldkonna rahastamise vähenemine, teaduse saavutuste ja majanduse arengu vähenemine sisuline seotus ning kindlasti ka TAN-i raport, mis tekitas

ühiskonnas terava diskussiooni. Oma ettekandes ma siiski TAN-i raportile ei keskenduks, sest seda teemat on juba piisavalt arutatud. Keskendun humanitaaria valdkonnale.

On tavaline, et riigijuhtimise kontekstis kõneldakse enim teaduspõhisest majandusmudelist ning nenditakse, et selle mootoriks on põhiliselt reaali- ja loodusteadused. Sellega vastandatakse nendele humanitaarteadusi. Samas juhin tähelepanu asjaolule, et loodusteadlased ei saaks olla ilma humanitaarse osata, sest kogu haridus, ka reaalteaduslik, põhineb keele ja kirja olemasolul. Sügisel toimunud Eesti keelenõukogu korraldatud seminaril tõstatati küsimus, et sellesamas paljukõneldud TAN-is ehk Teadus- ja Arendusnõukogus pole esindatud humanitaarteadused ning et keelevaldkonnaga seotud teadustegevust on alahinnatud. Seda ajal, mil just Eesti humanitaarteaduse reitingud on üldtunnustatud maailma ülikoolide pingereas QS World University Rankings tõusnud. Toon näiteks fakti, et Tartu Ülikooli humanitaarteadused parandasid eelmise aastaga võrreldes oma positsiooni teadusvaldkondade edetabelis, jõudes 302. kohalt positsioonile 286. Tartu Ülikool tervikuna on värskes väljaandes 400. kohal. Samal ajal pole humanitaarteadlaste potentsiaali piisavalt ära kasutatud Eesti majanduse arengumootori lisajõuna. Tartu Ülikooli humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna dekaani professor Margit Sutropit tsiteerides: "Humanitaarteaduste kõrge koht pingereas näitab, et humanitaarteadustel on nii rahvuslik kui rahvusvaheline tähtsus. Eri keeltes kirjutatud teadustööd, ingliskeelsed doktori- ja magistriprogrammid, külalisõppejõud, välisüliõpilased, esinemised eri maailma paigus, paljud rahvusvahelised teaduskontaktid ja osalemine paljudes koostöövõrgustikes ning teadusprojektides on taganud humanitaarteadustele hea rahvusvahelise nähtavuse."

Muu hulgas peab mainima, et konkurents teadusena tunnustatud saada on meil ka humanitaarvaldkonna siseselt. Vanad, traditsioonilised humanitaarteadused ei hinda näiteks loovteadusi piisavalt kõrgelt. Loovteaduste hulka kuuluvad muusika-, kunsti- ja teatriteadus, rääkimata kultuuri- ja ajalooteadusest. Need peavad aina tõestama oma olemasolu vajalikkust mitte ainult reaali- ja loodusteadustega konkureerides, vaid ka humanitaarvaldkonna sees. Kui korraks keskenduda teaduse ja majanduse koostegutsemisele riigi hüvanguks, siis lubatagu mainida sellist mõistet nagu "loomemajandus". Loomemajandus on valdkond, kus just eespool mainitud loovteadused saavad anda oma panuse Eesti riigi majanduse arengusse. Kultuuriajaloo uurimine, muusika-, filmi- ja teatriteaduse ning kunstiajaloo seonduv teadustegevus toetavad selliseid institutsioone nagu Eesti Kunstimuuseum, Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum jt. Meenutagem, kui olulist rolli mängis Kumu avamine kultuuriturismi aktiveerumises, mis omasoodu toetas riigi majandust. Niguliste kirik-kontserdisaalis eksponeeritav Notke "Surmatants" kutsus Tallinna hulgaliselt kunstiteadlasi tervest maailmast. Maailmakuulsate kunstnike näituste korraldamine nõuab põhjalikku kunstiajaloo tundmist ja uurimist. Kunstiajaloo on tihedalt seotud muinsuskaitse temaatika, seega ka arhitektuurivaldkonna ja ehitusega seotud teemad, mida omakorda saab siduda majanduse arenguga. Toon näite, tuginedes Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku programmi "Eesti keel ja rahvuslik mälu" raames rahastatavale projektile "Eesti ehituskunsti mälestusmärgid". Nimetatud uuringu algatas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia muusikateaduskond 2004. aastal.

Palun kolm minutit lisaajaga!

14:00 Esimees Eiki Nestor

Palun, kolm minutit!

14:00 Laine Randjärv

Aitäh! Algselt oli selle eesmärk kaardistada ja uurida Eesti arhiivides ning raamatukogudes asuvaid esituskunsti ajaloo seisukohalt olulisi helisalvestisi. Eialgu keskenduti aastatele 1930–1950. Juba projekti algusajal selgus, et Taani riiklikus heliarhiivis Aarhusi ülikooli raamatukogus on säilinud väga väärtuslik materjal, 1939. aasta maikuus firma Skandinavisk Grammophon ja Eesti Riigi Ringhäälingu koostöös Tallinnas tehtud Eesti muusika helisalvestiste matriitsid. Koostöös taanlastega sündiski alaprojekt "Estonian Sound Recordings 1939", mille eesmärk oli need helisalvestised kuulajateni tuua. Peale selle on uuritud põhjalikumalt ka Eesti Rahvusmeeskoori esimeste aastakümnete helisalvestisi ja valmimas on uurimus Gustav Ernesaksast kui interpreedist ja meestelaulu traditsioonilist esitusstiili viljelnud dirigendist.

Rahvusvahelised loovteadusega seonduvad koostööprojektid võivad aga avardada meie teadmisi ka tervise edendamise alal. Näiteks võimaldas partnerina osalemine Kanada sotsiaal- ja humanitaarteaduste fondi finantseeritavas projektis uurida, kuidas parandada ja hoida tervist laulmise

ning sellega seondult hingamisharjutuste kaudu. Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna õppeprodekaan Liina Lukas viitab oma 4. septembril 2015 ilmunud intervjuus ajalehele Sirp interdistsiplinaarsetele mälu-uuringutele. Kirjandusteadlane, psühholoog, folklorist ja etnoloog käsitlevad mälu erinevalt. Soouuringute vaatepunktist võivad seoses mäluteemaga tekkida hoopis uued küsimused. Loovteadustega on seotud laulu- ja tantsupeod, PÖFF ja teised meie riigis korraldatavad kultuurivaldkonna suursündmused, mis toovad Eestisse terve maailma filmikunsti eliidi või kümneid tuhandeid koorimuusika huvilisi. Nende sündmuste ettevalmistamine nõuab aga taas ka teaduslikku vaatenurka, kultuuriajaloo tundmist. Seda toetab Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kultuurikorralduse õppekava, mis on kindlasti oluline ka loomemajanduse kontekstis. Kultuurikorraldus kui teadus on interdistsiplinaarne valdkond, mis lisaks erialastele ja turumajanduslikele teadmistele on aina enam seotud turunduspsühholoogia ja ajakirjandusega, seega keele mõju uurimise ja mitmete teiste loovteadustega.

Tulles tagasi paljuräägitud TAN-i raporti juurde, tahan eelöeldule tuginedes rõhutada, et selles materjalis on alahinnatud loovteaduste arengu ja arendamise vajadust ning mõju riigi arengule. Järgnevas lõigus esindan oma isiklikku seisukohta ja olen nõus Marek Tamme seisukohaga: ülioluline on, et Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ning Eesti Kunstiakadeemia püsiks iseseisvate avalik-õiguslike ülikoolidena. Leian, et nendes kõrgkoolides tehtav teadustöö peaks olema nii Kultuuri- kui ka Haridus- ja Teadusministeeriumis tehtavate otsuste ja ettepanekute, arengukavade ning strateegiate puhul oluline tegur. Kui aga rääkida kõrgkoolide konsolideerimisest, siis peaks just nendesse kõrgkoolidesse kontsentreerima kultuuriteaduskonnaga seonduva. Tänan tähelepanu eest!

14:03 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Täiskogu teisipäevane istung on lõppenud. Edukat tööpäeva jätku!

Istungi lõpp kell 14.03.